

Lördagen den 13 Mars 1869.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades tre protokolls-utdrag för den 12 dennes samt protokollet för den 5 dennes förmiddagen.

Grefve Hamilton, Henning, anmälde sig och yttrade: Då Första Kammarens ledamöter, utom deras befattning såsom Representanter, ofta nog torde hafva äfven någon annan större verksamhet, kan man icke fordra, att de hvarje år under fyra månader skola uppehålla sig vid riksdagen, utan att tillfälle lemnas dem att under denna tid få besöka sina hem, hvilket naturligtvis många af dem önska. Dels för att tillse sina familjer, och dels emedan de ej kunna under en längre tid utan tillsyn lemna de ärenden, med hvilka de mellan riksdagarne sysselsätta sig. Det är således ganska billigt, att Kammarens ledamöter någon gång erhålla tjänstledighet; och jag kan naturligtvis icke vilja på något sätt motsätta mig en begäran, som i sådant afseende framställes. Men å andra sidan är det angeläget, att Kammaren ej under någon tid af riksdagen blifver alltför fåtalig. Jag fruktar dock att så skulle blifva händelsen, i fall permitterandet skulle fortgå i samma skala, som under gårdagen. Mer än en femtedel af Kammarens ledamöter är redan permitterad; och då härtill kommer, att alltid några ledamöter äro sjuka eller af tillfälliga omständigheter förhindrade att öfvervara Kammarens sammanträden, finna vi, att sådana förhållanden lätt kunna inträffa, då det ej vidare är lämpligt att bevilja någon permission, emedan det vore att befara, att våra bänkar skulle komma att stå alldeles tomma. Jag har ansett mig böra fästa uppmärksamheten härpå, och hemställer till Kammarens ledamöter, att de, som möjligen ämna under någon tid begära ledighet, måtte ställa så till, i afseende å tiden då de ämna vara frånvarande, att Kammaren ej måtte blifva alltför fåtalig. Det bör väl kunna låta sig göra, sedan en förteckning nu blifvit framlagd å de ledamöter, som erhållit ledighet. Sannolikt önska åtskilliga ledamöter att få resa hem till Påsk och torde derföre komma att redan i dag derom göra anmälan; och synnerligast till dessa vänder jag mig med anhållan, att de måtte uppmärksamma den fara, hvori vi befinna

oss och, i händelse ej alltför viktiga angelägenheter påkalla deras hemresa, dermed uppskjuta till dess en del af de redan permitterade medlemmarne af Kammaren återkommit.

Herr Hallenborg: Efter den förre talarens anförande är det med ganska beklämdt hjerta jag nödgas framkomma med en begäran om ledighet. För mig är det emellertid nödvändigt att nu begifva mig till min hemort för bevakande af viktiga enskilda angelägenheter; och då Kammaren under gårdagen visade så mycket tillmötesgående och beviljade permission åt åtskilliga ledamöter, så vågar äfven jag, på grund af detta prejudikat, vördsamt anhålla, att Kammaren täcktes visa mig den välviljan att bevilja mig ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 15 dennes till och med den 2 nästinstundande April. Jag lofvar att med säkerhet vara tillbaka till dess de gemensamma voteringarne skola taga sin början.

Denna anhållan bifölls.

Friherre Stjernblad: Äfven jag finner mig nödsakad att för ombestyrande af åtskilliga enskilda angelägenheter resa hem, och får därför hos Kammaren anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen under samma tid som den föregående talaren, eller från och med den 15 i denna månad till och med den 2 April.

Jemväl härtill lemnade Kammaren sitt samtycke.

Upplästes ett af Friherre von Otter ingifvet memorial af följande lydelse:

Vördsammast anhåller jag om 14 dagars ledighet från riksdagsgöromålen från den 19 dennes.

Bifölls.

Slutligen upplästes ett memorial af Grefve Hamilton, Hugo Bengt Archibald, hvilket lydde sålunda:

Härmed får jag vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen under 14 dagar räknadt från den 14 dennes.

Bifölls.

Jemlikt Kammarens den 10 dennes fattade beslut, företogs nu till pröfning Konstitutions-Utskottets Memorial N:o 5, med förslag till ändring i Regeringsformens 72 §.

Friherre Raab, Adam: Jag är visserligen fullt öfvertygad, att hvar och en, som kommit här tillstädes, har förut bildat sin öfvertygelse i denna fråga och på förhand bestämt, huru han i densamma skall votera; och jag hyser därför ingalunda den förmätna föreställ-

ningen, att kunna inverka på någon derhän, att han ändrar sin åsigt. Det är ej heller af sådan anledning jag begärt ordet, utan blott för att uttala den åsigt, som af mig i frågan hyllas. Jag anser denna fråga vara en af de aldram viktigaste, som Representationen vid denna riksdag har att lösa; och då min ålder är temligen framskriden, så att jag knappast kan hoppas att få vara med, då frågan möjligen en annan gång återkommer, vill jag icke underlåta att begagna mig af tillfället att nu uttala min åsigt och få densamma i protokollet antecknad.

Hvad nu först angår de motiver Utskottet anført, så får jag uppriktigt tillstå, att dessa motiver, ehuru de blifvit af Utskottet rubricerade såsom *öfvertygande*, ingalunda på mig utöfvat en sådan verkan. Utskottet säger till en början, att afsigten endast är att ur grundlagen taga bort det ifrågavarande stadgandet, men att detta jemväl har sin plats dels i lagen för Rikets Ständers Bank den 31 Mars 1830, dels i lagen om myntbestämningen af samma dag, samt att dessa lagar icke kunna utan Konungens och Riksdagens gemensamma bifall ändras eller upphävas. Det skulle således vilja synas, som om Utskottet önskade, att stadgandet skulle borttagas endast ur grundlagen, men bibehållas uti de öfriga bägge lagarne. Men man behöfver icke gå längre än till sjettesidan i memorialet, så finner man, att Utskottet börjar ett resonnement om den nytta och fördel, som den ifrågavarande uteslutningen i grundlagen skulle medföra, hvaraf framgår, att fördelen icke skulle vara fullständigt vunnen förr än man fick föreskriften borttagen jemväl ur de öfriga lagarne. Utskottet säger nemligen, att det icke återstår någon annan utväg, än att först ändra grundlagsparagrafen, "men har detta en gång skett", fortsätter Utskottet, "eger lagstiftande magten fria händer att genomföra den önskade reformen i banklagen". Der framkommer således det egentliga skälet, hvarför man önskar den ifrågasatta förändringen, nemligen för att kunna förbereda en reform i banklagstiftningen. Såsom sagdt var, detta hade man ingen anledning att tro, då man läste Utskottets af mig först anförda motiver. Man hade då intet skäl att misstänka, att derunder skulle dölja sig ett helt annat syfte.

Jag har med uppmärksamhet genomläst alla de skäl, Utskottet åberopat, och pröfvat dem efter min ringa förmåga. Jag anhåller att nu som hastigast få framställa och skärskåda dem inför Kammaren. Utskottet säger till en början: "att ett sådant stadgaude, som det ifrågavarande, är obehöfligt för uppehållande af Riksbankssedelns värde, emedan detta uteslutande beror af Bankens förmåga att inlösa densamma, så att den går och gäller såsom mynt, så länge Banken anses i stånd att infria den efter dess lydelse med klingande mynt, men deremot väsendtligen förlorar denna egenskap, utan ringaste hinder af grundlagens bud, när Banken vägrar inlösa densamma till det belopp, hvarå den lyder." Detta motiv hade varit ganska riktigt, om det blifvit anfördt till förekommande af att i grundlagen en sådan bestämmelse, som den ifrågavarande, blefve införd; men när den redan finnes intagen i grundlagen, så kan jag ej finna, att motivet här har bort åberopas, emedan grundlagsstadgandet naturligtvis icke på något sätt kan inverka på Bankens kredit. Bankens förmåga att in-

lösa sina sedlar med guld eller silfver beror ej på detta stadgande, utan på något helt annat. Det nästa motivet, som Utskottet åberopat, lyder så: "att ett dylikt stadgande i grundlagen innebär vådor så väl för Bankens förmåga att fullgöra sina förbindelser som för den af Bankens säkerhet i så väsendtlig grad beroende tryggheten i alla enskilda eganderättsförhållanden. emedan Bankens styrelse möjligen kan föranledas att, i förlitande på Banksedlarnes i grundlagen försäkrade enahanda giltighet med mynt, egna mindre uppmärksamhet än nödigt är åt upprätthållandet af deras värde." Detta skulle med andra ord kunna öfversättas så, att nu gällande stadganden gifva anledning till den förmodan, att Bankofullmäktige kunna helt och hållet slumra in. Ej hafva vi väl dock, att döma efter fordna tiders erfarenhet, befogad anledning att tro något sådant om våra Bankofullmäktige. Icke är det väl anledning att förmoda, att de skulle gå så långt i sorglöshet, att ej ens tänka på uppfyllandet af deras skyldigheter, som dock äro i lag föreskrifna, och noga bestämda i utfärdade reglementen, med mindre att man gjorde en förändring i grundlagen, som väckte dem ur deras dvala. Hafva dessutom Bankofullmäktige under de framfarna svåra tiderna och under den gamla Representationens dagar, då deras sammansättning var mindre lycklig än nu, med nit och omsorg vårdat Bankens angelägenheter, så kan jag icke finna, hvarför de nu skulle behöfva en sporre, utan hvilken de visat sig väl uppfylla sina skyldigheter, och hvilken sporre jag dessutom anser vara föga kraftig. Utskottet anför vidare: "att man i grundlagsbudet till och med skulle kunna finna en nog stark frestelse att, vid möjligen inträffande tillfälle af betryck, anbefalla utgifvandet af sedlar, "*som för mynt i riket må erkännas*", utöfver Bankens förmåga att dem inlösa". Ja, mine Herrar, det är förut sagdt, att icke något annat land i världen, har i sina grundlagar ett sådant stadgande som det ifrågasvarande. Sålunda tager jag för alldeles afgjort, att det icke finnes något motsvarande hvarken i Italiens eller Österrikes författningar, och dock har det händt, att dessa stater gifvit ut vida mera sedlar, än de med mynt kunnat inlösa. Jag tror verkligen, att i hvilket fall som helst detta alltid blir händelsen, då nöden tränger på; och vid sådana utomordentliga tillfällen gör det föga till saken, hvad grundlagen stadgar, eller icke. Utskottet fortfar: "att ett stadgande i rikets främsta grundlag, som förklarar en banksedel vara mynt, är egenadt att hos allmänheten väcka och underhålla förvillande, och för den sunda utvecklingen af våra kreditförhållanden menliga föreställningar om hvad med mynt egentligen bör förstås." Jag tror dock, att den, som har aldrig så ringa begrepp och urskiljning, samt förstår att läsa kontexten på våra banksedlar, bör icke kunna misstaga sig derom, att sedeln innebär ett löfte om mynt, men sjelf ej är mynt. Vår allmog har detta ganska klart för sig, likasom jag tror att dess begrepp i öfrigt icke äro förvillade; och jag föreställer mig att den i detta afseende icke skulle blifva klokare genom en förändring i grundlagen.

Jag kan således icke finna, att åt dessa nu anförda motiver kan tillerkännas egenskapen att vara öfvertygande; och om ej andra motiver

tiver finnas att tillgå än de som jag här citerat, så kan jag ej inse förslaget's befogenhet. Men äfven andra motiver lära finnas; jag har hört dem uppgifvas och äfven funnit dem till en del antydda. Man har sagt, att det skulle afses, att alla våra privatbanker skulle åläggas hålla silfver för att dermed inlösa sina sedlar. Jag tror att, om vi denna stund stiftade en alldeles ny lag, utan att förut hafva den närvarande, om vi ginge ut från en så till sägandes alldeles ren ståndpunkt, så vore det mycket nyttigt att stadga en sådan princip. Men det kan icke bestridas, att, om en sådan föreskrift *nu* meddelas, måste det ovilkorligen erfordras vida mera silfver i landet, än vi för närvarande ega. De fjorton millioner, som för närvarande finnas i Riksbanken, kunna omöjligen räcka, om de skola spridas ut till alla landsorter, der privatbanker finnas, och ett erforderligt belopp ändå skall vara till hands i Riksbanken. Jag vill ej fästa mig vid den omständigheten, att Riksbanken i första hand måste göra uppoffringar, utan jag vill se saken från hela landets ståndpunkt. Silfver måste skaffas; och då detta ej kan ske så småningom genom att minska importen och öka exporten, hvilket naturligtvis är det enda rätta sättet, så måste man tillgripa utvägen att låna upp silfver. Detta kommer naturligtvis att uti en ofantligt stor skala till utländningen öfverföra våra framtida tillgångar och öka de räntor, som nu ärligen gå ur landet. Detta är hvad jag först haft att anmärka. Sedermera kan man icke neka, att det förhållande kommer att inträda, att privatbankerna blifva hvad man kallar *likställda* med Riksbanken, och detta kan icke genomföras, utan att Riksbanken förlorar ej obetydligt af den vinst, uppgående till omkring 1,800,000 R:dr om året, som Riksbanken hittills lemnat, och som till en del disponerats såsom bidrag till bestridande af Statsverkets utgifter. Efter den betan kommer vinsten troligtvis att betydligt aftaga. Om vi betrakta hela landet såsom ett bolag, dess innehållare såsom delegare i Riksbanken och oss såsom ombud för dessa bolagsmän, så tror jag det vara vår pligt att bevaka bolagsmännens intresse vid alla förekommande fall.

Men tillstyrka vi här antagandet af en lag, som ostridigt kommer att betydligt skada bolagsmännen, så tror jag icke att vi handla rätt. Icke skulle vi hafva förfarit så, om vi varit ombud för en enskild bank. Vi hade då ansett för vår skyldighet att framför allt befordra bolagsmännens fördel; och på samma sätt böra vi nu gå till väga och se till, att landet kan erhålla den aldra största möjliga vinst af Riksbanken.

Jag var med redan 1848, då denna fråga först blef bragt å bane och lades på bordet, för att hvila till antagande vid 1850 års riksdag. Den tidens financiärer öfvertygade oss då om nödvändigheten af grundlagsstadgandets införande med fullt ut lika kraftiga skäl och bevis, som nuvarande financiärer åberopat, för att få bort detta stadgande. Sannerligen är det icke svårt att förstå, huru finansläran kunnat så kasta om under den korta tiden af några och tjugu år; och huru kan man begära att vi nu såsom falska skola antaga de läror, hvilkas riktighet så nyligen och så öfvertygande blifvit oss bevisad?

Detta grundlagsstadgande har nu funnits i vår Regeringsform några och tjugu år, och den nuvarande realisationen har egt bestånd i några och trettio år. Det är den längsta period, som någon realisation hos oss varit bestående. Hvadan kommer sig då denna stora oro, som ovilkorligen sträfvat efter en förändring, och hvarpå grundar sig väl hoppet, att man genom en lagförändring skall kunna förebygga alla olyckor för framtiden? Jag tillåter mig fästa uppmärksamheten derpå, att en stor skilnad företer sig nu i förhållandena emot fordom. Man talar om de skuldsattes fördel och om penningemännens fördel, men de begge olika kategorierna, gäldenärernas och borgenärernas, hafva i afseende på sina intressen under sednare åren mycket närmast sig hvarandra till följd af de stora utländska lånen. Största delen af vår jordbrukande befolkning har hypotekslån, hvilka äro förskrifna i silfver; och dessa lån skulle troligen ej längre få stå, i händelse det blefve fråga om en nedsättning i banksedlarnes värden. Således är nu den skilnaden emot förr, att det blifvit jemväl i den skuldsattes välståndda intresse att söka förhindra alla förändringar i sedlarnes värden. Om en olycka derföre skulle inträffa, så kommer den att drabba lika väl låntagare som långgifvare; och man bör desutom komma ihåg, att egendom och kapital icke bestå uteslutande i penningar och fordringar, utan äfven i fast egendom, fabriksinrättningar och dylikt, och att det bör ligga i samhällets intresse att skydda desas värde lika väl som penningens.

Jag har velat antyda detta endast såsom motiver, på grund hvaraf jag för min del kommer att rösta emot den ifrågasatta lagförändringen, utan anspråk likväl att dermed inverka på någon annans öfvertygelse.

Friherre Bildt: Då diskussionen tyckes mig vilja afstadna, och ingen talare vidare anmält sig, så har jag tagit mig friheten att begära ordet för att uttala en motsatt åsigt mot den, som af den siste talaren förfäktades. Han sade, att här var fråga om att sätta upp ett skydd, att bestämma en gräns emellan den kapitalegande och den skuldsatte inom landet. Det är dock icke meningen att uppdraga en sådan gräns emellan dessa begge hälfter af nationen. Här är icke fråga om hvarken mer eller mindre än sjelfva eganderätten. Man undrar, och den siste talaren yttrade äfven, att det förefaller besynnerligt, att man just nu, då ingen fara är för handen, och meningarne icke äro delade i afseende å Bankens förmåga att inlösa sina sedlar, söker åstadkomma en förändring af Regeringsformens 72 §. Jag finner deremot just detta ögonblick, då intet tvivel eger runn i afseende å Riksbankens soliditet, vara det rätta att borttaga en orättvisa, som under åratel existerat. Denna orättvisa tillkom under en tid, då man ansåg det nödvändigt att bereda Riksbanken skydd, och under förhållanden, då sådant lät sig göra. Det kunde då möjligen försvaras, icke ur rättvisans, men ur nödvändighetens synpunkt. Denna nödvändighet har emellertid numera upphört; och det torde böra erkännas, att en lag, som endast har sin tillämpning och medför någon nytta, när Riksbankens säkerhet är i fara, icke lämpar sig för vanliga förhållanden. Den kan tvinga Riksbau-

kens styrelse att vidtaga åtgärder, som göra Riksbankens förmåga att infria sina förbindelser ofullständig; och på detta sätt kan en betänkelig rubbning uti eganderättsförhållandena uppstå. Att man i en tid af oro lätt kan blifva inledd på sådana tankar, visar oss 1857 års kris, då vi sågo ganska aktade tidningar innehålla artiklar, deri det förordades att Banko-fullmäktige skulle släppa ut mera sedlar, för att derigenom underlätta rörelsen och häfva den betryckta ställningen. Denna tanke var allmän hos många, för öfrigt ganska aktuingsvärda personer, och innebar dock, enligt min tanke, ett verkligt attentat mot eganderätten. Man bör ihågkomma att, likasom 72 § är egendomlig för vår grundlagsstiftning, så är ock Bankens hela ställning och styrelse egendomlig för vårt land och våra förhållanden, ty jag känner ej något annat land, der, såsom här är händelsen, eganderättens uppehållande beror uteslutande af den ena statsmagten.

Om Riksbanken ej förmår uppfylla sina förbindelser, så är det obestriddigt att eganderätten är i fara, och när Riksbanken skötes enligt reglementen, som Riksdagen ensamt utfärdar, och dess förmåga att uppfylla sina förbindelser beror på dess skötsel, så är den ena statsmagten alldeles allsmächtig i afseende å eganderätten inom vårt land. Det har blifvit yttradt, att Riksbankens solidité är obestriddig, och att, då realisationen nu egt bestånd i 40 år, det vore antagligt, att den fortfarande skulle komma att bestå. Jag får härvid anmärka, att under denna tid någon fara aldrig varit å färde, om ej möjligen år 1857, då den likväl förebyggdes genom vidtagande af särskilda åtgärder.

En vigtig omständighet är den, att Banken icke må frångå sin bestämmelse, som är att underlätta rörelsen, och att den icke, genom att bevilja fasta lån, må binda sina kapital, eller med andra ord förändra sina korta papper till långa. Följden af ett sådant förfaringssätt skulle blifva oförmåga att i kritiska fall punktligt uppfylla sina förbindelser, hvarigenom alltid en rubbning i eganderätten förorsakas. Och uppkommer en sådan rubbning, så tror jag ej att endast kapitalisterna komma att derpå förlora utan äfven många andra, nemligen alla ordentliga och sparsamma, som satt af något af hvad de kunnat förtjena, alla medlemmar af den arbetande klassen, som med förstånd tänkt på sig sjelfva och sin framtid.

Man gör allt hvad man kan för att i vårt land införa arbetsamhet och sparsamhet och uppmuntra hvarje medborgare att så till sägandes sörja för sin egen fattigvård; och dock står fattigdomen framför oss ej längre såsom ett bedröfligt spöke utan såsom en fasa-väckande verklighet. Slöseriet och skuldsättningen fortgå, men sparsamheten synes icke vilja taga fart; och då det nu gäller att ur grundlagen borttaga ett stadgande, som endast står der såsom en uppmuntran för de skuldsatte, så synes det mig vara skäl uti att omfatta det tillfälle, som Utskottet erbjudit, att borttaga det Damoklessvård, som hänger öfver grundvalen för samhällets moraliska utveckling. Ty är ej eganderätten tillräckligt betryggad, så saknas den grund, hvarpå ekonomiskt välstånd kan byggas, och finnes ingen säkerhet i detta hänseende, så kan man ej heller med tillförsigt hoppas, att medborgarne skola lyfta sig till en högre moralisk ståndpunkt.

Så ligger frågan för mig; och jag har icke förnummit något skäl anföras, som kunnat verka en rubbning i min öfvertygelse. Man har väl sagt, att Riksbanken genom grundlagsstadgandets borttagande skulle komma i samma ställning som privatbankerna, och att Riksbanken derigenom skulle tillskyndas en betydlig förlust. Jag tror deremot, att detta ej skulle lända Riksbanken till skada, och att den icke kan förlora något på annat sätt, än derigenom att den ej skötes med samma nit och omtanke som privatbankerna. Skötes den lika väl, så ligger deruti en långt bättre garanti, än den som stadgandet i 72 § Regeringsformen erbjuder. Privatbankerna hafva icke något lagbud att till sin förmån åberopa; och dock tror jag ej att deras förbindelser anses mindre säkra än Riksbankens; jag vet icke exempel på, att man vid hvad liquid som helst vägrat emottaga privatbanks-sedlar. Det är på förtroende som allt måste hvila. Som sagdt är, bästa säkerheten ligger deruti, att Riksbanken väl skötes, och icke i den chimeriska fördel, som grundlagsstadgandet innebär, ett stadgande, som Staten icke har rätt att låta qvarstå, då det innefattar ett hot och en fara för eganderätten. Jag är också öfvertygad om, att borttagandet utaf det ifrågavarande lagbudet skulle föranleda till en skärpt uppmärksamhet och ökade omsorger å bankstyrelsens sida. På grund af de skäl jag nu haft äran anföras, får jag yrka bifall till Utskottets hemställan.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag har visst icke den förmånenheten att anse mig i en fråga som denna kunna påräkna det afseende å mina skäl, som den föregående talaren kunnat för sitt yttrande förvänta. Jag har äfven utaf den erfarenhet, jag inhemtat under föregående riksdagar, nogsamt kommit underfund med, att det inom denna Kammare icke är mycken utsigt att få de meningar gällande, till hvilka jag slutit mig. Det är sålunda mindre under hopp om att kunna inverka på Kammarens beslut, än såsom en reservation för min egen del, jag tillåter mig att här afgifva ett yttrande.

Det förslag, hvarmed Konstitutions-Utskottet här inkommit, innefattar en förändring i tvänne hänseenden utaf stadgandet i 72 § Regeringsformen, och jag skall bedja att få med några ord betrakta saken från begge sidor. Å ena sidan består förändringen deri, att man vill borttaga stadgandet att *Riksdagen allena eger rätt att genom Banken utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas*. Man har sagt att detta stadgande innefattar ett attentat emot eganderätten, att det skulle vara orättvist, och att det skulle hindra vår moraliska utveckling. Jag måste tillstå, att jag lika litet förstår detta, som tallet om att detta stadgande skulle, såsom ett Damoklessvärd, hänga öfver våra hufvuden. Jag förstår det icke; men som det var ett klingande uttryck, har jag tecknat mig det till minnes, och jag hoppas, att Kammarens öfriga ledamöter skola under diskussionens lopp hjälpa både mig och sig sjelfva att rätt fatta hvad härmed menas. Det har äfven blifvit anmärkt att man, för att befordra sparsamheten hos allmänheten, derför man gjort allt möjligt, borde taga bort detta stadgande. Äfven i denna punkt har jag svårt att fatta sammanhanget emellan premiss och konklusion; men det är förmodligen till följd af

min inskränkta fattningsförmåga, som jag nu icke kan säga annat än att jag icke fattar det.

Det sadet att man år 1867 gjorde små attentater emot Riksbanken, hvilka med svårighet undanröjdes. Mig är detta obekant, men gjordes det några attentater, så var det af privatbankerna, som då höllo på att gå under. De hjälptes dock af Riksbanken, men icke tvärtom.

Jag vill nu, i anledning af den omtalade enväldsmagt, som ena statsmagten skulle innehafva, i Herrarnes minne återkalla den i egen-skap af civillag af Konung och Ständer gemensamt beslutade författning, som utkom den 1 Mars 1830 under benämning lag för Rikets Ständers Bank. Denna lag förpligtar Riksbanken att ovägerligen inlösa sina sedlar med det belopp, som då fastställdes, och föreskrifver att, i händelse af Bankens vägran, den kan instämmas till Svea Hof-rätt, hvilken, efter att hafva hört Banko-fullmäktige, eger att med frågan efter lag och författningar förfara; och om det då befinnes, att Riksbanken icke kan genast inlösa sina förbindelser, så skall anmälan derom af Hofrätten göras hos Kongl. Maj:t. Enligt 3 § af samma lag kan sedan öfver Hofrättens beslut klagan föras i Konungens Högsta Domstol, på sätt i 30 Kap. Rättegångsbalken sägs. Denna lag må såsom civillag icke ändras på annat sätt, än 87 § Regeringsformen stadgar, och eger i afseende på verkställigheten samma kraft och verkan som öfriga gällande lagar. Man måste erkänna, att enväldsmagten genom denna lag blifvit betydligt begränsad af domaremagten, som härutinnan fått rätt att göra Sveriges lag gällande, och jag tror att man i detta hänseendet icke kan begära mera. Den enväldsherre, som underkastar sig denna pröfning uti sina bestämmelser, är i sanning mera beskedlig än enväldsherrskare i allmänhet, ty de sätta sig öfver och icke under lagen. Om nu denna föreskrift, som förefinnes, sålunda är begränsad af skyldigheten att inlösa de utfärdade sedlarne, så är det klart, att der denna skyldighet upphör, der upphör äfven förbindelsen att taga emot dem. Jag tror därför att det ifrågvärande stadgandet gerna må kunna stå kvar i grundlagen.

I sednare delen af detta lagrum står nu: "dessa sedlar skola, vid anfordran, efter deras lydelse, af Banken med silfver inlösas". Konstitutions-Utskottet har föreslagit att denna punkt måtte komma att lyda: "Riksbankens sedlar skola, vid anfordran, efter deras lydelse, af Riksbanken inlösas." Detta innefattar ingen garanti för den valuta, man kan komma att få. Man skulle kunna föreställa sig att denna valuta kunde komma att blifva ganska besynnerlig, och under en kritisk tidpunkt skulle man kanske finna för godt att med några ord förändra denna lydelse sålunda: att Bankens sedlar skola först efter ett visst antal år med silfver inlösas, hvilket säkert ginge ganska lätt för sig. Banken skulle kunna falla på den idéen att lemna anvisning på hvarjehanda effekter, men jag kan icke tro att någon skulle blifva särdeles belåten, om Banken toge sig för att utlemna lån i varor och att säga att den skulle inlösa sina sedlar med stearinljus eller annat dylikt, kaffe t. ex., för att också taga en utländsk vara. Den säkerhet, som nu gällande lag lemna åt hvar och en att få silfver, skulle sålunda icke längre finnas, och i stället kunde man möjligen få valuta

i jern eller, såsom förr i landet egt rum, i koppar och hvarjehanda andra metaller. Detta skulle endast bero derpå, att Riksdagen gäfvé en annan lydelse åt Bankens sedlar. Kongl. Maj:ts garanti, som blifvit dessa sedlar tillförsäkrad i myntbestämmingslagen, kommer ock att försvinna, derest denna förändring införes.

För min del synes det alltså vara uppenbart, att allmänhetens säkerhet *efter* förändringen blefve minskad och icke ökad. Jag vill nu taga i betraktande de möjliga följderna af en sådan förändring, som blifvit här ifrågasatt, och i sammanhang dermed det förslag, som blifvit framkastadt, om privatbankernas skyldighet att invexla sina sedlar med — jag vet ej hvad — men åtminstone något annat än Riksbankens sedlar. Antager man att, på samma gång man tager bort för Riksbanken skyldigheten att invexla sina sedlar med silfver, ett sådant stadgande i stället införes för privatbankerna, och att på deras sedlar följaktligen komme att stå, att dessa skola inlösas med silfver, så har man, på samma gång man höjt privatbankernas anseende och förtroendet till dem, minskat Riksbankens; åtminstone har man ställt privatbankerna på samma linie med Riksbanken; och hafva de väl kommit på samma linie, så kan man icke förvägra de skattdragande att lemna privatbankssedlar i allmänna uppbördén. Har man väl kommit så långt, så blir det så mycket lättare för privatbankerna att inom hela landet uttränga alla Riksbankens sedlar. Folket skulle kanske slutligen blifva så obekant med huru en riksbankssedel ser ut, att den icke mottoges annat än med agio; och detta vore just hvad privatbankerna helst skulle se. Sedan man väl kommit derhän att ställa dem på samma punkt, så vågar jag betvifla, att det skall vara länge, som Riksbanken kan stå emot påtryckningen att i sina kassor emottaga privatbankernas sedlar. Härigenom komma visserligen åtskilliga kreditinrättningar i Stockholm att göra en stor förlust, ty de mista då den provision på vaxling de hittills åtnjutit, men så vinna de i stället några andra fördelar. I samma ögonblick, som Riksbanken skall i sina kassor mottaga privatbankernas sedlar, så försvinner ock bekymret för dessa banker att hålla en riksbankskassa eller metallisk valuta. De kunna då direkte presentera sina sedlar i Riksbanken och taga ut dess metalliska valuta, hvarigenom Riksbanken blir försatt i en tvungen belägenhet. Riksbanken behöfver då icke bekymra sig om att utgifva några sedlar, ty derom komma nog i stället dessa privatbanker att draga försorg. Derhän skall man troligen med tiden bringa saken, om icke en konkurs af Riksbanken förut inträffar.

Man har sagt, att nuvarande stadgande skulle innebära ett attentat emot eganderätten. Jag har svårt att tillbakahålla den meningen, att för mig synes försöket att borttaga stadgandet vara vår bankruttrade ställnings sista försök att göra ett attentat emot Riksbanken. Det är ett medel att ännu ett eller annat år upprätthålla en förtviflad ställning. Sedan denna lag, som är den säkraste grundval såväl för Banken som för landets innebyggare, blifvit upphäfd, och Riksbanken sålunda förlorat sitt egentliga stöd, så skall det icke dröja länge, innan sista spåret af vårt välstånd försvinner. Det är icke genom sådana åtgärder som den föreslagna man skall kunna

återställa hvad vi i detta afseende förlorat. Det är endast genom en stigande industri och handel, som behofven kunna fyllas, och om dessa faktorer funnits i vårt land, så hade väl aldrig detta förslag framkommit. Men i närvarande tidpunkt, då vi i flera år kämpat emot en svår ekonomisk ställning, då Staten vid denna riksdag har måst se efter nästan i hvarenda vrå, för att få något att fylla behofven med, då de enskilda kreditinrättningarna icke vidare hafva tillfälle att sätta sina kapital i omlopp, derför att icke någon företagsamhet finnes, hvarigenom de kunna användas, då man derför fått anledning att komma fram med förslag till ett svindlande jernvägs-system, för att fästa uppmärksamheten, då förefaller mig hela denna operation såsom den drunknandes sista försök att flyta ofvanpå.

Jag yrkar afslag på Utskottets förslag.

Herr Wærn: Det skulle för mig vara omöjligt följa de talare, som här uttalat sig mot bifall till Betänkandet, i afseende på de förhållanden som de anfört, och i afseende på de motiver som de tyckas vilja lägga till grund för den föreslagna reformen. För mig förefaller det, som om dessa farhågor skulle blifva undanröjda, om vi endast toge i betraktande hvad som nu verkliga är i fråga.

Svenska Staten har i motsats med andra Stater i sin grundlag ett stadgande att papperet skall gälla såsom mynt och såsom sådant ovilkorligen mottagas i liqvider. Den har ock sin banklagstiftning, deri stadgas ett åliggande för enskilda bankinrättningar, att de skola, för att honorera sina förbindelser, innehafva en viss quantitet af Riksbankens sedlar, hvilka af allmänheten skola mottagas såsom rikets gällande mynt. Här kan man uppställa trenne frågor. Är detta för de allmänna förhållandena betryggande? Finnas förhållanden, under hvilka detta kan med eganderättens helgd förenas? Och slutligen: kunna sådana förhållanden inträda, att det är af behofvet påkalladt att göra ändringar?

I afseende på de tvänne första frågorna, huruvida hvad nu gäller kan vara för eganderättens bestånd vådligt, så hafva vi två utvägar att förvissa oss om huruvida sådana förhållanden existera eller ej. Den ena är att gå tillbaka till vår egen historia för att se huru dessa förhållanden gestaltat sig här, och den andra att se efter huru man har det i de utländska länder, der likartade förhållanden ega rum. Denna historia är icke äldre, än att vi kunna se att, då här är ett betydligt agio på sedlar och då många, som rest, hafva sett samma förhållande i utländska länder, vi härigenom kunna komma underfund med hvad verkan detta kan hafva. Jag tror icke att någon skall neka att verkningarna varit förfärliga. Om jag t. ex. har en fordran på 1,000 R:dr, och den, som är skyldig mig dessa 1,000 R:dr, har rättighet att verkställa betalning med något, som understiger detta belopp, exempelvis med 900 R:dr, är icke det en förfärlig olycka? Störas icke alla möjliga rättsförhållanden deraf? Det måste vara i högsta grad klart, att Staten har skyldighet att tillse att enskilda rättsförhållanden bevaras. Det kan icke förnekas att hvarje lagstiftning måste göra det möjligt för hvar och en, som genom testamente, arf eller på annat sätt fått en viss bestämd eganderätt, att få denna rätt på

allt sätt skyddad, ty det vore ju en förfärlig olycka, om man skulle enligt lag vara tvungen att taga ett mindre för det större.

Denna första olyckliga följden af nu föreslagna stadgande rörde, såsom den förste talaren sade, fordringsegare och gäldenärer, men vi måste komma ihåg att egendom äfven ligger i annat, såsom i fast och lös egendom, sålunda icke blott i fordringar. Först och främst kan afseende derpå icke i ringaste mån förringa vår pligt att lära känna det rätta värdet. Förhållandena äro icke sådana att vådan af det ena eller andra intresset skulle vara inskränkt blott till fordringar. Vi kunna icke lefva utan att äfven sälja och köpa. Hela landets industriela lif ligger i detta, och om då penningarne eller medlen härtill hafva ett vexlande värde, så skall det inträffa att hvad jag i dag säljer för 1,000 R:dr i morgon kanske icke är värdt mer än 900 R:dr, eller hvad i dag är värdt 1,000 R:dr i morgon kostar 1,100 R:dr. Icke blott transaktioner enskilde emellan utan arfs- och testamentsförhållanden och hvad lagen af hvad orsak som helst tillerkänner någon, allt blir i verkligheten vexlande. Vid tanken på dessa förhållanden måste man vara öfvertygad att dessa vådor göra det till ett af lagstiftningens angelägnaste föremål att åstadkomma ett bestämdt penningevärde.

Jag skulle kunna tala timtals och derunder kunna anföra de förskräckligaste exempel i detta afseende från andra länder, men jag ber blott nu hvar och en betänka hvad följden skulle blifva, om hvad jag lånt eller förtjent, ärft eller bytt, köpt eller sålt endast eger vexlande och oupphörligt föränderliga värden. Det kan icke annat än leda till förfärliga olyckor och sådana hafva äfven inträffat på andra ställen.

Vi hafva nu i fyratio år haft denna lag och någon sådan olycka har icke här skett, men om vi gå till vår egen historia, kunna vi vara säkra på att vi äro så mycket större patrioter än våra förfäder, så mycket klokare än de voro, att vi icke i fall af ett krig skulle för våra behof utgifva större belopp i sedlar än rörelsen tålde vid?

Jag vill icke påstå, och jag tror icke heller att någon annan vill göra det, att när alltför stor sedel-emission skedde, det var af illasinthet eller lättsinne, som detta föranleddes. Nej, det var af behof, vi hafva icke skäl att misstänka annat, och gå vi till utlandet, så hafva vi der samma förhållande. Det är visserligen sannt att vi nu hafva lättare att få lån i behofvets stund än 1808 och 1809, men icke hafva vi derföre större säkerhet, för den händelse vi skulle få de stora behof, som då existerade. Om vi blott tänka på ett stort krig och den nödvändighet vi derigenom blefve försatta uti att för landets försvar anskaffa alla våra krafter att genast lemna de medel, som behöfdes, om vi då hade svårighet vid att skuldsätta landet och af omständigheterna blefvo tvungna att utgifva en större quantitet af papper eller sedlar än som sedermera skulle kunna gälla, i hvilket bryderi blefve vi icke då försatta? Om vi nu erkänna att möjligheten till ett sådant bryderi förefinnes, hafva vi icke då skyldighet att söka förminska följderna af en sådan våda?

Jag ber att speciellt få erinra, med anledning af hvad en talare yttrat om att meningen syntes vara att man här vill åstadkomma den

olycka, för hvars följder man borde akta sig, att Riksbanken hädanefter kommer att sköta sig såsom hittills och att man skall vara lika angelägen att bevara dess anseende och kredit. Svenska Banken är en industriell anstalt, som har till ändamål att lemna vinst, och derutinnan kommer icke någon förändring att ega rum. Om någon olycka inträffar så kunna vi icke skydda oss deremot genom gällande stadgande. Man måste äfven se till att enskilde i sina förhållanden äro skyddade och att någon vexling i myntvärdet icke uppkommer, men allt detta kan åstadkommas derigenom att Banken riktigt skötes.

Då under sådana förhållanden man genom den föreslagna förändringen åsyftat att förekomma olycka genom att gifva stadga åt myntvärdet lika mycket som att skydda den enskilde, vill jag anhålla om bifall till Utskottets Betänkande.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 6 e. m.

Friherre von Schwerin: Frågan om förändring af 72 § Regeringsformen har redan förevarit vid nästlidne riksdag; den blef då så lifligt diskuterad, att det nu torde vara föga att tillägga, helst som de flesta af Kammarens nuvarande ledamöter voro närvarande, då den egde rum. Men då jag särskildt önskar att få i protokollet nedlagda några af de skäl, som ligga till grund för mitt votum i frågan, så vill jag nu i få ord upprepa den. Det är lätt att bevisa, huru vådligt det stadgande är, som nu innehålles i 72 § Regeringsformen. För detta ändamål behöfver jag blott lägga fram en uppsats på de kursförändringar, som egt rum, sedan detta stadgande, att sedlar skola vara mynt, fick en plats i vår främsta grundlag. 1809 utgjorde vaxelkursen på Hamburg 60 sk. Om vi sedermera följa kurslistorna, så finna vi, huru kursen, utom år 1812, då densamma utgjorde 112 sk., varit i jemnt stigande ända till 1832, då den uppgick till 146 $\frac{1}{2}$ sk. Sedermera efter den s. k. realisationen eller, såsom det egentligare bort heta, liquidationen, gick kursen ned till 128 sk. Således fick den, som år 1809 utlånat penningar efter 60 sk. och låtit dem stå ute ända till 1834, betalning efter en kurs af 128 sk. Det är lätt att uträkna till huru många procent hans förlust derigenom uppgick. Här se vi således ett talande bevis på huru vådligt det är att vara tvungen att emottaga sedlar i stället för mynt i liqid. Men kanske torde någon invända, att det i stället är en förmån för den skuldsatte att på detta vis få afbördas sig sina förbindelser. Jag tror ej heller det, ty ärlighet varar längst, äfven i fråga om affärer, och den som betalar med underhålligt mynt förlorar lätt sin kredit, hvaraf just den skuldsatte framför allt är i behof. Detta är en sanning, som gör sig gällande såväl i den enskildes som i Statens hushållning. Vi se nemligen litet emellan hvilka hårda vilkor de länder, som illa värdat sin kredit, nödgas underkasta sig; huru de på ett lån med 6 procent ränta få betala ända till 46 procent kapitalrabatt. Det är således i alla hänseenden bäst att vara ärlig och infria sina skulder med fullgodt mynt.

Här är vidare en annan sak, som väl förtjenar att beaktas. Enligt en uppgift, som blifvit mig meddelad från Statistiska central-

byrån, finnes nemligen för närvarande uti stads- och landfastigheter intecknad en summa af 638,000,000 R:dr. Om jag derifrån afdrager de 200,000,000, som tillhöra Hypoteksföreningarne, och hvarå skuldsedlarne måste liqvideras med mynt, som de utländska långifvarne kunna antaga, så äro de ofriga ställda betalbara i riksmünt, d. v. s. i papper. Nu kan det hända, att en allmän panique inträffar, och då säga långifvarne upp dessa millioner, och hvad följden deraf kan blifva är svårt att säga, men trassel och bråk det blir det positiva af saken. Jag nämnde vid förra riksdagen, när denna fråga förevar, något om önskvärdheten och nödvändigheten att skapa ett inhemskt fondsystem, men jag inser ej möjligheten, huru ett sådant skall kunna bildas, så länge grundlagen säger, att ränte- och kapitalafbetalningar kunna ske i papper i stället för i verklig valuta. Jag kunde visserligen ännu hafva mycket att tillägga, men frågan har redan blifvit utredd och blir det nog ändå mer, hvarföre jag blott vill påpeka, att någon riktig säkerhet i bankväsendet ej kan ega rum, utan att man bestämdt vet, att man ej kan få betalning i annan valuta än hvad man har rättighet att fordra. Äfven med afseende å Sveriges kredit i utlandet torde det vara skäl att beakta denna fråga. Vi veta nemligen alla, att en af de stora finansiela frågorna för dagen, och som ej i längden kan tillbakavisas, är den om införandet af ett universalmynt; med andra ord: en allmän myntkonvention. Fördelarne häraf ligga så för öppen dag, att de ej torde behöfva bevisas. Men jag frågar, huru Sverige kan komma att deltaga i en sådan konvention, när dess grundlag tillåter dess innevånare att betala med uselhet i stället för med verkligt mynt. Man har sagt, att grundlagens stadgande innebär tillräcklig säkerhet, men jag tror det ej. Visserligen stadgar grundlagen, att Bankens sedlar skola vid anfordran efter deras lydelse af Banken med silfver inlösas. Men å andra sidan finnes äfven i samma § stadgadt, att Riksdagen eger ensamt handhafva förvaltningen af Banken, utan någon kontroll från Regeringens sida. Då kunde det ju hända, att en oeffterrätlig majoritet beslöt att i rörelsen utsläppa hundra millioner i sedlar utöfver hvad Banken hittills varit berättigad att utgifva. Genom ett sådant beslut skulle grundlagens stadgande blifva omöjligt att uppfylla, nemligen det stadgandet som säger, att Bankens sedlar skola med silfver inlösas; men det andra stadgandet, det som säger att dessa sedlar må för mynt i riket erkännas, det står kvar, d. v. s. att sedlarne fortfara att vara ett lagligt betalningsmedel, och alltså finnes i grundlagen en §, som tillåter mig att bedraga mina fordringsegare. Jag hemställer till Kammaren, om det är Svenska folket värdigt att hafva en sådan § i sin grundlag; jag för min del kan icke underlåta att med min röst bidraga till detta stadgandes afskaffande, hvarför jag får anhålla om bifall till Konstitutions-Utskottets förslag.

Herr Nordström: Redan vid nästföregående riksdag förevar denna fråga. Äfven då hade enahanda förändring af 72 § Regeringsformen som nu blifvit föreslagen, och likasom många andra af Första Kammarens härvarande ledamöter hade ock jag då tillfälle att omständligt utveckla de skäl, hvarför den af 72 § i dess nuvarande ly-

delse riksbankssedlarne tillagda tvångskurs efter mitt omdöme borde upphöra och i stället en frivillig kurs åt dem så väl som privatbanks-sedlarne förbehållas, med skyldighet äfven för privatbankerna att sina sedlar vid anfordran med mynt af ädel metall inlösa. Hvad jag då anförde torde vara öfverflödigt att jag åter nu upprepar. och inskränker jag mig derfore nu till endast några få erinringar.

Myntmetallen har ett verkligt inre värde; rudimaterien dertill har kostat arbete och kapital att förvärfva och dess pris i öfrigt beror af erforderlig tillgång. Det är derför myntmetallen eger sitt värde uti och genom sig sjelft. förökadt ur en annan synpunkt ytterligare genom dess homogena delbarhet i huru stora eller små partier som helst. Myntet är sålunda den äkta värdemätaren. Sedeln deremot är ett löfte om mynt, en anvisning derpå, bibehållande sitt nominalvärde endast så länge fullt förtroende till löftets fullbordan vid anfordran finnes, eller, med andra ord, så länge ingen anledning förekommer att misstro uppfyllelsen af sedelns utlofvade inlösen mot ädel metall. Under sådan förutsättning blir sedeln begärlig såsom ett medel för värdecirkulationens bekvämlighet, alldeles så som i sådant afseende vexas och andra löpande värdepapper. Men förtroendet till löftet är ömtåligt och minskas lätt af mångahanda omständigheter, och deribland icke minst den, att sedelcirkulationen i massa ökas, under det myntmassan förblifver stationär, eller icke ökas i naturlig proportion, eller kanske till och med minskas, en företeelse som, utom af andra skäl, förklaras äfven derigenom, att myntet på andra håll söker användbarhet, då det för en tid af sedelmassans växande mängd göres umbärligt. En sjelgifven följd af myntets försvinnande är emellertid alltid den, att förtroendet till löftet förlorar allt fast stöd att hålla sig vid, och när misstroendet vid sådant förhållande en gång vaknat, måste sedlarnes nominalvalör sjunka. Deras gångbarhet kan väl genom *en tvångskurs* upprätthållas; men fallandet af det värde, de skulle representera, visar sig uti det stegrade priset på de varuvärden, som med dem skola inlösas, äfvensom i förhållande till utlandet uti vaxelskursens stegring till skada för hemlandet.

När man på 1790-talet i Frankrike trodde sig med de bekanta assignaterna kunna i cirkulationen göra verkligt mynt umbärligt, och efter omständigheterna utgaf sådana i obegränsad mängd, med utsättande af sväraste straff för en hvar, som vägrade emottaga dem, sjönk deras värde så, att exempelvis ett par stöflar betalades med 700 francs i assignater. Men vi behöfva ej i Frankrike söka bevis på hvad sedlar utan erforderlig myntvaluta betyda. Vi kunna hemta sådana i ymnighet från vår egen finanshistoria; men jag vill stadna vid att framställa blott ett enda, måhända redan någon gång tillförene af mig anfördt. Enligt grunderna för den realisation af vårt penningväsende, som år 1776 vidtogs, skulle en riksbankssedel på 1 riksdaler, det är 48 skillingar banko, berättiga innehafvaren att vid anfordran i Banken erhålla en riksdaler specie; men realisationssystemet vidhölls icke; ogynnsamma omständigheter af mångfaldigt slag verkade derhän, att silfret försvann och realisationen upphörde att vara en verklighet, men i stället tillerkändes sedlarne tvångskurs. Hvad blef följden? Jo den, att vid den tid, då den sednaste realisationen af

år 1830—1834 åter infördes och ordnades, kursen på sedlarne så fallit, att 146 skillingar banko i sedlar motsvarande en riksdaler in specie eller i silfver. Också måste Rikets Ständer, såsom i dessa angelägenheter landets sjelfständiga målsmän, böja sig för de för handen varande omständigheternas magt, då de beslöto, att till grund för sedelinvexlingen efter den nya realisationen skulle läggas, att 128 skillingar banko (= 2 rdr 32 skillingar banko) i sedlar skulle berättiga till erhållande af en riksdaler in specie eller silfver. En förmögenhetsmassa, uppskattad till, exempelvis, 100,000 Riksdaler i bankosedlar, och som alltså rätteligen hade bort motsvara lika belopp i riksdaler in specie eller silfver, förlorade sålunda två tredjedelar af sitt värde, och motsvarade endast en tredjedel af detta belopp. Vill man, mine Herrar, allvarligen undersöka anledningarne till landets så ofta åberopade fattigdom, så är det ej ensamt i dess naturförhållanden de böra sökas; man får dervid ej glömma att söka upplysningar äfven från historien om dess finansiela realisation. Likasom tillförene kunna äfven framdeles stora finansiela kriser inträffa, och med den sorgliga erfarenhet vi inom vårt samhälle haft af deras följder, vore det ousäktligt, om man ej i tid sökte förekomma dem så vidt möjligt är.

Realisationen af år 1830—1834 är emellertid långt ifrån att kunna betraktas som något afslutadt helt. Den kan endast betraktas såsom det första viktiga steget till en förbättring af vårt penningeväsende, hvilket så mycket mer påkallar flera andra, som sedan dess uti privatbankerna nya utfärdare af sedlar, eller anvisningar på mynt, tillkommit, i afseende å hvilka förtroendet till det i dessa sedlar utfästade löftet om mynt endast grundas derpå, att Riksbankens sedlar, med hvilka enligt oförtydbar lag detta löfte nu får af privatbankerna infrias, skola, i fall af behof, städse kunna af Riksbanken med verkligt mynt invexlas. Men då beloppet af Riksbankens metalliska valuta är beräknadt och bestämdt i ett visst förhållande till maximum af dess egna, i cirkulation satta sedlar, och privatbankerna numera kommit derhän, att den af dem tillsammans utgifna sedelmassan till beloppet öfverstiger Riksbankens sedelmaximum, synes det vara hög tid, att äfven privatbankerna sjelfva tillförbindas att vid anfordran med verkligt mynt infria sina sedlar; och för att göra denna för alla ägdomsvärdens fasthet högst viktiga anordning lagligen möjlig, är det oundvikligt att den i 72 § Regeringsformen fastställda tvångskurs för Riksbankens sedlar upphäfves. Likasom under nästföregående riksdag biträder jag därför, för min del, äfven nu det föreliggande förslaget, i hvad det angår afskaffandet af tvångskurs för Riksbankens sedlar.

Vidkommande åter det sednare momentet af förslaget, som lyder att "Riksbankens sedlar skola vid anfordran efter deras lydelse af Riksbanken inlösas", kan jag lika litet nu, som under nästföregående riksdag, då äfven detta moment i samma ordalag som nu förekom, med min röst understödja detsamma. Den nuvarande lydelsen af samma moment i 72 § Regeringsformen förklarar, att Riksbankens sedlar skola vid anfordran "med silfver" inlösas. Orden "*med silfver*" äro alltså nu uteslutna, och dermed äfven en af de väsendtligaste garan-

tierna för sedlarnes realisation till metallisk valuta. Dessa ord infördes i grundlagen vid riksdagen 1850—1851, emedan sådant ansågs nödvändigt för att få en garanti mer för sedlarnes effektiva inlösende med mynt, och satsen kunde sägas ega icke blott ett finansielt, utan ock ett politiskt motiv. Det politiska ligger deruti att, då Riksdagen allena eger stifta lag för Riksbanken, samt i följd deraf bestämma lydelsen af dess sedlar och förordna om allt annat hvad Riksbankens förvaltning rör, denna Riksdagens suveräna magt bör åtminstone i delar, som afse egendomsvärdenas upprätthållande, och således sjeliva eganderätten inom samhället, vara underkastad en kontroll och en motvigt, hvilken åter endast hos Regeringen kan förläggas. En konstitutionel stat erkänner lika litet hos Representationen som hos Regeringen en af hvarandra oberoende suverän magt, och den anomali, som i detta hänseende hos oss, beträffande penningväsendets ordnande, af historiska skäl existerar, bör icke ökas genom borttagande från grundlagen af de stadganden, som förbehålla Regeringen rätt att i åtminstone vissa delar deraf pröfva och fastställa, eller ock, efter omständigheterna, afslå Riksdagens beslut. Hvad vore det väl, som, derest den nu föreslagna nya ordalydelsen blefve lag, kunde hindra Riksdagen att åt Riksbankens sedlar gifva en lydelse, hvilken ett inom densamma för tiden öfvervägande parti väl kunde finna för sina intressen gynnsam och lämplig, men som för det helas intressen vore full af vådor eller rent af skadlig? Jag frågar, hvad skulle då kunna hindra det, under det jag likväl allvarligen reserverar mig mot all misstyndning? Hvad skulle en af Riksdagen beslutad lydelse af en sedel betyda, som icke ovilkorligen borde innehålla anvisning på verkligt mynt i enlighet med fastställd myntfot; någon ovilkorlig förpligtelse till löfte derom skulle ej mera finnas, derest de nu i 72 § Regeringsformen befintliga orden "med silfver" derifrån komme att utgå, utan att i stället något annat motsvarande stadgande infördes, som gäfvade lika garanti uti detta så viktiga hänseende. För min del önskar jag uppriktigt tvångskursens upphäfvande, äfven bland annat därför att derigenom ett mera rationelt och ändamålsenligt ordnande af privatbankernas sedelutgifningsrörelse kan blifva möjligt att förverkliga; och emedan jag önskar det uppriktigt, och nu lika litet som i någon annan till Riksdagens pröfning framställd fråga låter mig ledas af någon annans åsichter, så framt jag ej kan godkänna dem, så tillåter jag mig föreslå, att ifrågavarande andra moment må erhålla följande lydelse: "Riksbankens sedelutgifning och skyldighet att sedlarne vid anfordran inlösa ordnas genom lag, stiftad i den ordning, 87 § Regeringsformen stadgar".

Såsom protokollen för nästföregående riksdag utvisa, är det alldeles samma lydelse, jag vid behandlingen af denna samhällsviktiga angelägenhet redan under den riksdagen föreslog, och som jag ej heller nu finner något skäl att frånträda. Man skall måhända invända att, då lagen angående myntbestämningen och lagen för Rikets Ständers bank, båda af den 1 Mars 1830 med ändringar deri från år 1845, utgått i samverkan mellan Kongl. Maj: och Representationen och således ega civillagsnatur, det föreslagna stadgandet vore öfverflödigt. Deremot må likväl erinras, att nyssnämnda lagar visserligen icke ordna

sedelutgifningen i hela dess omfattning, och att för öfrigt, ehuru dessa lagar nu existera in concreto, sjelfva grundsatsen likväl icke finnes i grundlagen vara bekräftad och stadgad, något som dock obestriddligen deråt skulle gifva en ökad fasthet. Invänder man åter, att den af mig föreslagna satsen innebure ett utvidgande af Kongl. Maj:ts magt, må deremot anmärkas, att då för det närvarande Kongl. Maj:ts bifall erfordras till hvarje ändring af grundlagarne och således äfven till uteslutande derifrån af orden: "med silfver" i 72 §, så skulle, om i stället derför något annat stadgande ej infördes, egnadt att vidmagthålla Kongl. Maj:ts rätt och pligt att äfven i fråga om realisationen vaka öfver allas rätt och bästa, en verklig minskning eller inskränkning i Kongl. Maj:ts nuvarande grundlagsenliga magt i sjelfva verket uppkomma, så mycket mer beaktansvärd, som den så nära sammanhänger med ett så allvarligt samhällsintresse, som egendomsvärdenas och alltså eganderättens upprätthållande dock måste medgifvas vara.

Det må emellertid erkännas, att bibehållande i 72 § af orden: "med silfver" skulle utesluta möjligheten att i stället för vår nuvarande silfverstandard införa *guldstandard*, när tiden dertill för öfrigt vore inne; men då äfven jag för min del anser högst sannolikt, att guldstandard skall hos de civiliserade folken i en icke aflägsen framtid blifva vidtagen, har jag uppställt mitt förslag så, att ordalagen deri icke mot förändringens vidtagande, när det pröfvas lämpligt, skola lägga något hinder; och får jag på grund af allt detta hemställa, att *andra* momentet må varda återremitteradt, för att plats åt den af mig föreslagna redaktion må kunna beredas.

Friherre Sprengtporten: Om Utskottets förslag endast hade haft till syftemål att, såsom äfven är vidrördt i Betänkandet, bereda möjlighet för införandet af en annan standard än silfver, hvilket lätt kunnat åstadkommas derigenom, att orden "med silfver" blifvit utbytt emot orden "med klingande mynt", skulle jag för min del ej haft något att deremot anmärka, och vill ej heller ur denna synpunkt motsätta mig en återremiss. Vore nu icke fråga om en ändring i grundlagen, utan om en ny lagstiftning för privatbankerna, så skulle jag ej heller ogilla, om deri insattes en bestämmelse, hvarigenom privatbankerna ålades samma förbindelser som tillkommer Riksbanken, att med silfver inlösa sina sedlar, men deremot kan jag icke anse det förslag, som af Konstitutions-Utskottet blifvit framställt till förändring i 72 § Regeringsformen, vara påkalladt af något behof att betrygga Bankens säkerhet och myntvärdets upprätthållande, hvilka enligt nu gällande redaktion af 72 § hafva samma stöd i den garanti, som Riksdagen iklädt sig för bankosedlarnes inlösen med silfver, som man antager skulle vinnas genom förändringen. En talare har anmärkt, och detta med rätta, att ärlighet är och blir i all finansstyrelse den bästa grundsatsen att följa; men om anmärkningen i och för sig sjelf är sann och kunnat vara på sitt ställe att åberopa, när realisationen infördes, eller rättare sagdt när den förbereddes genom ett ovarsamt anlåtande af Bankens kredit, saknar den nu ett föremål; ty om vi se tillbaka på de många år, som förflutit sedan denna tid och tills nu, så finna vi att icke ringaste anledning förekommit hvarken till att betvifla Riks-

dagens goda vilja eller förmåga att uppehålla Riksbankens säkerhet. Jag kan icke heller inse, huru någon större trygghet skulle kunna uppstå för innehafvarne af Bankens sedlar derigenom, att man ur 72 § borttog det stadgande, att Riksdagen allena eger rätt att genom Banken utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas, ty om man också skulle föreställa sig, hvad som är alldeles oantagligt, att den statsmägt, som iklädt sig garantier för Banken, förnekade sin grundlagsenliga pligt, blefve väl den sannolika följden häraf, att ett så exceptionellt, för att icke säga revolutionärt, steg skulle komma att åtföljas af andra exceptionela lagstiftningsåtgärder. Det är också för mig temligen oklart, huru domstolarne, vid det förhållande att Banken vore insolvent och silfret gått ur landet, skulle afgöra den frågan, huruvida någon kunde vara skyldig att betala förbindelser i mynt, som icke fanns och som ej blifvit föreskrifvet. Detta är emellertid en fråga, som jag ej vill inlåta mig på, utan öfverlemnar åt juristerna att afgöra. Här talas så mycket om tvångskurs, men jag får erkänna, att jag ej kan fatta, att man kan kalla det för en tvångskurs, då den, som har sedlar och behöfver silfver, endast har att gå till Bankens lucka för att skaffa sig enligt sedelns ordalydelse sådant, och jag kan derföre ej anse detta ofta upprepade uttryck för annat än en af de satser, som man uppställer för att bereda framgång åt ett önskningsmål, och med hvilka man klappar på så ofta, att de slutligen vinna inträde i begreppen hos den mindre klart handlande. Om man skulle åläggas att i vårt land, der afstånden äro så stora och transporterna så svåra och kostsamma, under alla förhållanden betala med ett mynt, som ej är i allmänna rörelsen, kan jag ej finna annat, än att sådant skulle leda till agiotage och att göra gäldenären fullkomligt beroende af fordringsegarens godtycke, exempelvis om man skulle infria en vaxel, som genast måste betalas på en ort, der silfver icke kunde erhållas. Man har sagt, att vi ej skulle kunna ingå någon myntkonvention, så länge vi hade pappersmynt, som vore lagligt betalningsmedel; men en myntkonvention kan ju icke gälla annat än det klingande myntet. Jag kan sålunda icke inse det vädliga eller hinderliga deri att detta stadgande bibehålles, hvaremot jag är öfvertygad om, att följderna af dess borttagande kunna blifva rätt betänkliga, särdeles under nuvarande tryckta penningställning. Då fråga är att göra ändringar i sådana lagar, som djupt ingripa i samhällsorganismen, bör man gå varsamt till väga och vara viss om att icke begå ett misstag. Vi hafva t. ex. för närvarande på vår föredragningslista ett betänkande i en annan fråga, som tyckes vittna om hvarthän misstag i principela frågor kunna leda. Det är något dylikt jag fruktar skulle blifva en följd af ett obetingadt bifall till Utskottets förslag, och ehuru jag icke förväntar, att mina anmärkningar komma att medföra något resultat, har jag dock, likasom den förste talaren, velat skänka mig den tillfredsställelsen att nedlägga min reservation emot den ifrågavarande lagförändringen, som, enligt min tanke, hvarken öfverensstämmer med Bankens fordel eller är af behöfvet påkallad, och som för öfrigt är i många afseenden overksam för det dermed afsedda ändamål. Då emellertid återremiss här blifvit begärd, har jag deremot ingenting att erinra, enär derigenom skulle kunna åstadkommas en förändring i §:s

redaktion i den syftning, som jag föreslagit, utan anhåller jag att få förena mig med den ledamot, som begärde återremiss.

Grefve Mörner, Oscar: Om det ock ej kan förnekas, att hvarje samhälle måste aktgifva på de olika tidsförhållandena och i öfverensstämmelse med dem ändra sina lagar, så måste väl äfven erkännas, att alla lagförändringar, och i synnerhet de som äro af en djupare natur, böra med varsamhet vidtagas. Dagens hugskott och åsigtter till och med ett häftigt skrik böra ej kunna vara nog att verka rubbing uti landets lagstiftning. Endast då det blifvit klart ådagalagdt, att behof af en förändring verkligen förefinnes, kan det således vara en pligt för landets Representation att befordra sådana förändringar, som då mera blifvit en nödvändighet. Vid bedömandet af den fråga nu är före är det således vår pligt att i främsta rummet tillse, huruvida denna lagförändring verkligen är behöflig. Behöfves den ej, utan, som man säger, endast är oskadlig, så kan jag ej finna, att man bör antaga densamma. Det är nemligen ej nog, att man om en sådan förändring kan säga, att den möjligen kan gagna men ej skada, och att man derföre ej gör något ondt med att antaga den; då det är fråga om att vidröra ett så farligt och ömtåligt ämne som kreditförhållanden, så är detta alldeles för svaga grunder att derpå bygga en lagförändring. Om jag nu vill söka reda på de skäl Utskottet haft för att föreslå denna lagförändring, så kan jag verkligen icke finna, att i Utlåtandet förekommer något enda sådant, som jag kan antaga för giltigt. Utskottet säger bland annat på ett ställe, "att man torde vara temligen ense derom, att det öfverklagade onda leder till sitt upphof derifrån, att de enskilda bankerna, i naturlig följd af stadgandet om riksbankssedelns egenskap af mynt, tillåtits utgifva sedlar mot ineliggande riksmyntkassa och inlösa dem med Riksbankens sedlar". Detta är verkligen en uppgift, som, äfven om den ej tillkommit för att förvill, dock röjer väl mycken obekantskap med förhållandena. Felet med privatbankerna ligger väl ej uti deras stiftande, utan deruti att en förvexling egt rum i begreppen om kredit och kapital. Privatbankerna fingo nemligen rättighet att gifva ut sedlar, ej blott på grund af ineliggande riksbankssedlar — deruti låg intet ondt, det kunde de gerna fått göra — utan äfven på grund af deras så kallade grundfond, bestående af inteckningar och andra säkerheter, något som var att stödja sig på de för länge sedan annars utdömda åsigtterna att man kunde göra jordegendomen till grund för utgifvande af sedlar. Att mera stadga och säkerhet i penningvärdet i Sverige skulle vinnas genom den föreslagna ändringen af 72 § Regeringsformen, torde, om det ock påstås, dock icke kunna så lätt bevisas. En talare har hänvisat till vår historia och sagt, att det nuvarande stadgandet vore vådligt, emedan, om Riksbanken nu inställde sin silfverutvexling, följden deraf skulle blifva en allmän bankrutt. Men, mine Herrar, vi hafva en historia äfven före 1834 och 1809, och jag frågar, huruvida icke uti vårt bankväsende då förekommo förvecklingar, som voro lika stora, om ej värre, än de som inträffat efter 1809, då, såsom det blifvit anmärkt, det i 72 § Regeringsformen nu innehållna stadgande tillkom. Hela 1700-talet var ju en oafbruten följd af slitningar

ningar emellan partierna, hvarigenom en i hög grad förstörande inverkan på Riksbanken utöfvades. Den talare, hvarpå jag här ofvan syftat, har vidare sagt, att samma patriotism, som lifvar oss nu, äfven framdeles skulle förefinnas. Men må han blicka tillbaka på 1750- och 1760-talens historia, sådana densamma framställer sig uti nyligen utkomna detaljerade skildringar, så skall han finna, huru Bankens tillgångar begagnades för att gifva lån åt partivänner och huru patriotismen kunde låta förleda sig till sådant som egennytta, och att sådant ännu en gång kan ske är intet mindre än otänkbart.

Man har vidare påstått, att våra sedlars tvångskurs skulle skadligt inverka på våra förhållanden till utlandet. Men måste våra utländska lån äro föreskrifna i R:dr R:mt? Till min kunskap har åtminstone ej kommit annat, än att de äro föreskrifna i utländska myntsorter, ty de utländska långgifvarne hafva ej haft förtroende till vårt mynt. Jag tror derföre, att ej heller i detta hänseende något skulle kunna vinnas genom det ifrågavarande stadgandets borttagande. Att detta stadgande skulle alstra osäkerhet inom landet är något, som jag måste erkänna, att jag icke kan förstå, men här finnas andra förhållanden, som alstra osäkerhet, och dem borde man äfven taga litet närmare i skärskadande. Det är nemligen sannt, att uti myntbestämmningslagen af den 1 Mars 1830 § 4 verkligen står, att alla liqvider och betalningar kunna hädaneftersåsom hittills i bankosedlar fullgöras, der ej annat förbehåll gjordt är. Denna lag är af civillags natur och torde väl fortfarande komma att vara det. Men se vi på banklagen af samma dag, så finna vi uti dess 6 § ett stadgande som säger, att enskilde stände fritt att bolag inrätta till bankrörelses bedrivande, under iakttagande af hvad genom Kongl. kungörelsen af den 14 Januari 1824 redan angående enskilda bankinrättningar är stadgadt eller framdeles "af Kongl. Maj:t och Rikets Ständer" stadgadt varder. På grund häraf skulle man väl kunnat tro, att lagstiftningen för de enskilda bankerna vore en sak, som berodde af Kongl. Maj:t och Representationen gemensamt. Men genom för mig okända förhållanden har saken tagit en annan vändning. Uti ingressen till Kongl. kungörelsen den 9 Januari 1846 angående enskilda banker, hvilka utgifva egna kreditsedlar, få vi nemligen läsa följande: "hafve Wi likväl — — funnit Oss föranlätne att, med begagnande af den rätt, som enligt 89 § Regeringsformen Oss tillkommer — — förordna, som följer", och uti ingressen till Kongl. kungörelsen den 20 Maj 1864, angående enskilda banker med rätt att utgifva egna banksedlar, yttras, att Kongl. Maj:t till ny pröfning förehaft de delar af Rikets Ständers förslag till dylik lag, hvilka icke tillhöra civillag, och funnit godt att, med upphäfvande af Kongl. kungörelserna den 14 Januari 1824, den 9 Januari 1846 och den 10 November 1855 förordna etc. Sålunda blef i en hastig vändning lagstiftningen om de enskilda bankerna, från att vara Regeringen och Representationen gemensamt förbehållen, ett ekonomiskt lagstiftningsärende, beroende ensamt af Regeringen. Man säger, att detta stadgande om tvångskurs för Riksbankens sedlar gerna kan upphöra, ty i så fall är det klart, att, då dessa sedlar ej längre äro lagligt betalningsmedel, så komma äfven de

enskilda bankerna att förpligtas inlösa sina sedlar med metalliskt mynt. Ja, om detta blefve förhållandet, så vore det nog bra; men för det första är detta alldeles icke gifvet, och för det andra ber jag att få hemställa, om man icke, med all aktning för Regeringen, ändock måste anse det nog vådligt att, då lagstiftningsrätten för en så stor och mächtig institution som privatbankerna numera uteslutande ligger inom det ekonomiska området, nu börja rubba de grunder, på hvilka Riksbanken hittills hvilat, innan lagstiftningsrätten om privatbankerna blifvit återförd till den punkt, der den blefve beroende af båda statsmagternas samverkan och man kunde antaga att enskilda mäktiga intressen icke skulle så lätt få rådrum att göra sig ensidigt gällande; om äfven någon sådan fara icke nu finnes för handen, bör dock lagen icke stiftas med afseende på vissa personer, utan, så vidt möjligt, med beräkning af alla eventualiteter. Jag har aldrig påstått annat, än att nuvarande stadgande i 72 § theoretiskt betraktadt är oriktigt, ty att stadga det sedlar äro mynt, det strider emot suna förnuftet, men i praktiken har jag hittills just icke sett någon våda deraf. I nödens stund komme nog, äfven om detta stadgande borttoges, ett jernbref, som förklarade, att sedlarne i alla fall skulle cirkulera, och då vore förändringen ändå icke värd så mycket som denna blyertspenna, som jag håller i min hand.

Hvad slutligen angår borttagandet ur §:s första punkt af orden "med silfver" för att derigenom bereda möjligheten af införande utaf guldstandard, så kan jag ej finna, att man bör hysa någon särdeles farhåga för en sådan förändring. Beträffande åter frågan om guldets eller silfrets lämplighet som standard, så kunna meningarne derom vara delade, men det är en fråga, som ej i dag behöfver afhandlas, enär att guldstandardens skall införas ju i alla fall icke ovilkorligen följer af den föreslagna förändringen.

Friherre Skogman: Skäl, som tala för en så beskaffad förändring af 72 § Regeringsformen som den nu föreslagna, hafva vid så många tillfällen blifvit anförda både här och på andra ställen, i skrift och i tal, att det är alldeles öfverflödigt att upprepa dem. Konstitutions-Utskottet har anført några af dessa skäl, och åtskilliga skulle kunna läggas dertill, men jag ber att få förbigå dem, med förklarande att jag till alla delar instämmer uti de anförda och således kommer att rösta för, att förslaget nu blifver hvilande, och i en framtid sannolikt äfven röstar för dess antagande. Jag säger sannolikt, emedan jag, som förutsättning derför, måste uppställa vissa vilkor. Det är dessa vilkor, jag nu hufvudsakligen skall framställa, och för hvilka jag får anhålla om Kammarens tålamod.

Det är tydligt att under skydd af så gamla lagbestämmelser som de hittills gällande en hel hop förhållanden måste uppväxa, hvilka med dem stå i sammanhang, och hvilka vid en ifrågasatt lagförändring måste beaktas. Jag ber att nu få något vidröra dessa. Det första är den föreställning, som är allmänt rådande, att myntbestämmningslagen af den 1 Mars 1830 i dess 4 § för all framtid innehåller ett skydd för Riksbankens sedlar, hvarigenom, äfven i fall 72 § ändrades, skulle vara stadgad att Bankens sedlar i alla fall komme att utgöra lagligt betalningsmedel i fram-

tiden. Jag kan icke neka till, att sjelfva lagen icke är så alldeles klar som man skulle kunna önska, men när man undersöker de förhållanden, under hvilka den tillkom, samt de yttranden och förslag, som då framställdes, så måste man komma till ett annat resultat, nemligen att de bestämmelser, som innehållas i 4 § af nämnda lag, endast gälla de sedlar, som vid tiden för lagens utfärdande voro ute i rörelsen. I det utlåtande, som de Sammansatta Stats-, Banko- och Lag-Utskotten vid 1830 års riksdag afgåfvö med förslag till myntbestämmingslag, yttras nemligen följande: "Till beredande af stadga i myntväsendet för framtiden, och då, utan den vådligaste skakning i redan tillvarande förbindelser och penningeförhållanden man och man emellan, någon annan grund för inlösen af Bankens utelöpande sedlar ej kan antagas, än den som närmast öfverensstämmer med det medelvärdet i silfver, hvarför dessa sedlar i allmänna rörelsen under en längre tid varit gångbara, få förenade Utskotten, under åberopande af hvad Stats- och Banko-Utskottets Betänkande N:o 14 pag. 217 omförmäler, underställa Rikets Ständer följande förslag etc. — ". Man torde finna, att detta afser endast de då redan utevarande sedlarne; detta uttryckes ännu tydligare i förslaget 6 §, hvilken dock ej finnes i lagen, när den blifvit såsom onödig utstruken. Den lydte på följande sätt: "De säkerhetsmått, som funnits nödiga till betryggande af fordringsegares rätt emot Banken, sedan utväxling af silfver tagit sin början, äro i särskild lag stadgade." Vidare hafva vi lagen för Rikets Ständers Bank, som är af samma dag som myntbestämmingslagen. Men hvar och en som ögnat igenom den vet, att densamma icke innehåller något enda ord om rättigheter, vare sig för Riksbanken eller dess sedlar, endast om dess skyldigheter, och huru förfaras bör om Banken vägrar att inlösa sina sedlar; vidare en paragraf om grundfonden och slutligen åtskilliga andra stadganden af underordnad beskaffenhet. Uti den ingress till lagen, som förekommer i Banko-Utskottets Betänkande, talas om att detsamma i förening med Lag-Utskottet utarbetat tvänne lagförslag, innefattande det ena de stadganden, som kunna vara nödiga såväl till betryggande af allmänhetens rätt i dess förhållande till Banken "före utväxlingens början", som ock till närmare bestämmade af liiquidationssättet man och man emellan, samt den andra de stadganden, som äro erforderliga till betryggande af allmänhetens rätt "för framtiden" i dess förhållande till Banken. Orden "för framtiden" äro i Betänkandet kursiverade. Det torde således vara klart, att, om Riksbankens sedlar hafva rättighet att såsom mynt i riket anses, så kan denna ej stödjas på myntbestämmingslagen, som blott och bart är ett liiquidationskontrakt emellan Banken och innehafvarne af dess redan vid den tiden utelöpande sedlar; och denna åsigt vinner ytterligare stöd deraf, att under det banklagen uttryckligen förklaras vara en allmän civil lag, hvilken ej kan ändras annorlunda än på sätt uti Regeringsformens 87 § är stadgad, så finnes ej något sådant förbehåll vid myntbestämmingslagen, ty den är ett ackord, hvilket icke rörde några andra förhållanden än dem, som funnos till före detsamma.

Den andra punkten, som jag nu kommer till, och hvilken utan tvifvel är den ömtåligaste af alla, emedan den berör så många en-

skilda intressen, är det förhållande, uti hvilket nuvarande enskilda banker stå till Riksbanken och till frågan om 72 §:s förändrande. De enskilda banker, hvilkas oktrojer ännu räcka i åtskilliga år, hafva nemligen, på grund af 28 § i lagen angående enskilda banker med rätt att utgifva egna banksedlar den 20 Maj 1864, rättighet att inlösa sina egna sedlar med Rikets Ständers Banks sedlar. Ordalagen äro visserligen alternativa, i det de stadga, att privatbanksedel skall inlösas med rikets mynt eller Rikets Ständers Banks sedlar, och möjligen skulle man kunna förfakta den meningen, att sedelhafvaren skulle ega att bestämma, om han önskade sin sedel infriad med den ena eller andra valutan. Men detta är icke den allmänna tolkningen, utan enligt praxis, hvori jag ej vill tillstyrka någon rubbning, är det Banken sjelf som bestämmer, hvilken valuta som skall lemnas. Jag har visserligen hört ifrågasättas, huruvida nu löpande oktrojer i detta hänseende kunde anses gälla, äfven om en förändring i grundlagen gjordes, men då i allmänhet antagits, att en sednare lagförändring ej bryter redan ingångna aftal, så torde jag få vidhålla den åsigt, att någon förändring uti hvad oktrojerna i detta hänseende innehålla, icke kan anses blifva en följd af grundlagens ändrande. Denna åsigt uttalas ock af Konstitutions-Utskottet, som ser botemedlet häremot i ett välvilligt tillmötesgående från de enskilda bankernas sida. Med afseende härå ber jag att få nämna, att af de nuvarande enskilda bankerna hafva — om jag undantager ett par, hvilka hafva vilkorliga oktrojer och således äro skyldiga att underkasta sig en blifvande förändring — 9 stycken 6 år qvar af sina oktrojer, 14 hafva 7 år och 2 hafva 8 år. Om jag nu antager, att emot dessa bankers förnekande icke någon ny lagbestämmelse kan göras gällande, utan deras oktrojer tillförsäkra dem om tillgodonjutande af sina gamla rättigheter, så frågas, hvad följden deraf blifver? Jo, då inträffar, att under det alla andra menniskor vore skyldiga att fullgöra sina liqvider till dessa banker med metalliskt mynt, så skulle ej dessa banker hafva samma förbindelser tillbaka, utan ega full frihet att fullgöra sina liqvider i Riksbankens sedlar. Jag vill antaga, att detta i praktiskt afseende är af ringa betydighet, ty jag hyser den fasta tillförsigten, att Riksbanken kan hålla sig uppe icke blott så länge dessa enskilda bankers oktrojer vara, utan äfven någon längre tid — men lagstiftningen bör afse icke blott hvad man tror och hoppas, utan måste äfven omfatta hvad som under alla omständigheter kan inträffa; i händelse Riksbanken nödgades stänga sin lucka och dess sedlar komme att löpa med agio, så är det klart att dessa enskilda banker kunde af alla sina gäldenärer såsom en rättighet fordra antingen hårdt mynt eller sedlar med agio, hvaremot de kunde få betala alla sina förbindelser med de i värde sjunkna riksbankssedlarne utan agio. Man har vid flera tillfällen framhållit, och Konstitutions-Utskottet har äfven ansett påtagligt, att sådant ej skulle kunna ega rum, emedan bankerna af nödig omtanke om sin kredit sjelfmant skulle afstå från att söka ett skydd bakom sina oktrojer. Jag vill låta detta gälla hvad det kan, men i ett blifvande trångmål är det ej säkert att det skall gälla, och någon trygghet i detta hänseende har man ej. Det synes mig vara det minsta, som den Svenska allmänheten kan begära, att densamma

ej vid liqvider skall vara beroende af dessa redan så mäktiga, för att icke säga nära nog allsmäktiga enskilda inrättningar. Jag kan knappast tänka mig någon mera förnedrande ställning än den, i hvilken allmänheten komme att stå, i fall en sådan olycka inträffade. Jag hemställer till Kammaren, huruvida allmänheten kan vara skyldig att såsom ett ynnestbevis emottaga hvad hvar och en på de enklaste grunder kan fördra som en rättighet. Jag har visserligen hört, att ett par ledamöter, hvilka äro utmärkte män i sitt yrke och föreståndare för stora banker, förklarar, att för de banker, som lyda under deras styrelse, något sådant icke skulle kunna inträffa. Men för det första, hvar äro väl desse män, när det tränger på? Kanske ligga de då under jorden, ingen vet, huru snart han kommer dit. Och vidare, tala de här på sina bolags vägnar? eller är det blott deras enskilda tankar och känslor som de uttrycka, utan att kunna svara för sina egna bolag och ännu mycket mindre för andra bolag. Det synes mig som skulle det vara ganska lätt för dessa privatbanksdirektörer att, i fall de anse denna fråga vigtig, begagna sitt inflytande i de bolag, i hvilkas styrelse de sitta, för att af desamma erhålla ett på förhand lemnadt medgifvande att de, i händelse 72 § Regeringsformen på det nu föreslagna sättet förändras, afstå från den rättighet, som 28 § i lagen af den 20 Maj 1864 dem tillägger. Jag är äfven öfvertygad, att, om dessa herrar ville begagna sitt inflytande i öfriga banker, så skulle, om icke från alla, dock från de flesta, erhållas ett dylikt medgifvande. Jag vill icke hålla på att det skulle vara från alla, ty om sex eller åtta af de större bankerna inginge derpå, skulle de andra tvingas att följa med. Dyliga medgifvanden från de enskilda bankerna skulle lätt kunna hinna insändas till nästa riksdag, då denna fråga ånyo skall förekomma, i fall förslaget nu blifver hvilande, och dessa Herrar finge derigenom det utmärktaste tillfälle att bevisa sin tro med sina gerningar. Så länge som deras tro uttrycker sig i blotta ord, så håller jag mig till bibelns yttrande: "tron utan gerningar är död", och vågar betvifla uppriktigheten och värmen i den tro, som undandrager sig att visa sig i gerningar.

Ytterligare en punkt, som förefaller mig kinkig, rör ett rättsförhållande, hvilket jag har svårt att noggrannt härklyfva, enär jag ej eger juridiska studier. Det kan nemligen ej nekas, att hvad beträffar de många förbindelser, som nu löpa man och man emellan, gäldenären är berättigad att afbördas sig sin skuld antingen med mynt eller med det, som 72 § gör till myntets substitut, nemligen Riksbankens sedlar. Genom den föreslagna förändringen blifver en gäldenär försatt i en ställning, som ej är så litet sämre än förut, den att endast kunna betala med hårdt mynt. Det är klart, att sådant ej har mycket att betyda i Stockholm och dess närmaste omgifningar samt i några större städer, der det är lätt att få mynt, blott man har Riksbankens sedlar. Men i en aflägsen landsort, t. ex. uppe i Norrland, gestaltar sig förhållandet annorlunda. Väl har man sagt, att det ej skulle blifva svårare än nu, då det vid liqvider ofta händer, att man icke har annat än enskilda bankers sedlar, och att dessa tagas lika gernø som Riksbankens. Men äfven om man fordrar Riksbankens sedlar, och den som skall betala endast har enskilda banksedlar, så är

det en lätt operation att skicka dessa sistnämnda till Stockholm och få dem vexlade, men det är kinkigare att skicka sedlar och taga tillbaka silfver, som icke kan sändas med posten. Jag tager visserligen för gifvet, att ej några svarigheter i detta hänseende skola uppstå. åtminstone i större affärer, men det *kan* hända, att med ögonen fästade på de talrika prejerier, som vi dagligen se utöfvas omkring oss, så vore det sannerligen ej underligt, om den händelse inträffade, att den, som har en god inteckning, säger upp densamma, ej för att få ut sin fordran, utan för att drifva gäldenären till konkurs och på exekutiv auktion inropa hans hemman till billigt pris. Sådant har händt förut, och sådant kan hända hädanefter. Det bör ej kunna lägga hinder i vägen för en så viktig fråga som denna, men det bör mana till varsamhet, så att man tänker ej blott på sina egna närmaste intressen, utan äfven på den stora mängdens, hvilken, om den ock ej bör hafva rätt att betala i dåligt mynt, likväl ej genom sjelfva förändringen bör sättas i en sämre ställning än förut.

Vidare kommer jag till den omständigheten, att många lagar och förordningar finnas, hvilka tillkommit såsom en följd af 72 § Regerings-formen, och som genom en ändring i denna komme mer eller mindre i motsägelse mot det nya stadgandet. Det torde väl ej behöfva ådagaläggas, att förändringar i dessa måste ske på samma gång, som denna grundlagsparagraf ändras. Om klarhet och bestämmdhet i allmänhet äro önskvärda i lagar, så måste detta framför allt vara fallet med en lag, som rör penningväsendet och liquidations-sättet man och man emellan, ty det finnes ingen lag, som hvarje dag, hvarje timme, hvarje minut så anlitas, och därför böra dess föreskrifter vara så tydliga som möjligt. Bland dessa lagar finnes en, nemligen lagen för Rikets Ständers Bank af den 1 Mars 1830, som äfven torde böra öfverses, och vid en sådan revision skulle ett ganska godt tillfälle yppa sig att inlägga bestämmelser, hvarigenom olägenheten af bankoktrojerna kunde helt och hållet afhjelpas, och äfven i andra afseenden lämpliga kontroller stadgas. Redan rubriken på denna lag visar, att den bör öfverses, enär benämningen "lag för Rikets Ständers Bank" borde utbytas emot "lag för Sveriges Riksbank". Äfven borde i densamma inläggas ett stadgande, att Riksbankens sedlar förklarades väl ej för mynt, men för lagligt betalningsmedel man och man emellan, ehuru detta stadgande ej borde göras så ovilkorligt som det i 72 § nu förekommande, utan vilkorligt och beroende på Bankens förmåga att inlösa sina sedlar. Jag är öfvertygad, att ett sådant stadgande skulle medföra den fördel, att mången, som nu tvekar att ingå på grundlagsförändringen, stödjande sig dervid på de mer eller mindre välgrundade farhågor jag antydt, då skulle finna sina betänkligheter häfda. Jag har hört flera invändningar emot ett så beskaffadt stadgande, hvilket man uppgifvit skulle kunna föranleda ganska allvarsamma trakasserier. Jag vill ej neka, att så möjligen skulle kunna blifva förhållandet, men jag har endast afsett, att detta stadgande skulle vara likasom en öfvergångsbro från det nuvarande och till det nya förhållande, hvori man skulle komma genom 72 §:s förändrande. Ett sådant stadgande finnes, såsom bekant är, i Eng-

land och äfven i Norge sedan 1857, då det infördes i utbyte mot ett äldre stadgande af 1816, enligt hvilket Bankens sedlar hade tvångskurs. Det stadgande, som jag nu föreslagit, kan hafva sina olägenheter; jag vill till och med medgifva, att det är ett ondt, men ett ondt som är vida mindre än det nuvarande, dels derigenom att det ej är ovilkorligt, och dels derigenom att det ej är af grundlagsnatur och således lätt kan upphäfvas. Det är, såsom vi alla veta, en ofantlig skilnad emellan en lag, som kan ändras på en riksdag, och en, för hvars ändrande det erfordras tvänne Riksdagars beslut, emellan hvilka nya val i Andra Kammaren skola hafva försiggått.

Jemte det jag således förklarar mig biträda den hvilande grundlagsförändringen i afseende på första punkten, ber jag att få föreslå att i sammanhang dermed till Kongl. Maj:t aflåtes en skrivelse med anhållan derom, "att Kongl. Maj:t ville, på sätt honom lämpligast synes, låta utarbета och till nästsammanträdande Riksdag framlägga förslag till de ändringar uti nu gällande lagar och författningar angående penningeväsendet, hvilka må finnas påkallade genom det såsom hvilande antagna förslaget till ändring af § 72 § Regeringsformen."

I afseende slutligen på den föreslagna ändringen af sista punkten, der ordet "silfver" skulle komma att utgå, så har jag derom intet annat att säga, än att jag är färdig att biträda densamma. Då emellertid af en talare återremiss blifvit yrkad, så anhåller jag att få förena mig i detta yrkande.

Herr Wallenberg: Emot Konstitutions-Utskottets nu föredragna Betänkande har afgifvits en reservation, som icke får eller bör helt och hållet förbises. Den är affattad i fyra särskilda punkter, och jag ber att det må tillåtas mig att med några ord få vidröra hvardera af dessa punkter för sig. Den första punkten innehåller att, "sedan, i öfverensstämmelse med lagarne för myntbestämningen och Rikets Ständers Bank, Rikets Ständer vid 1850—1851 årens riksdag för sin del beslutat och Kongl. Maj:t fastställt det tillägg till § 72 Regeringsformen, att Riksbankens sedlar skola vid anfordran efter deras ordalydelse med silfver inlösas"; så har, efter reservantens uppfattning, "den så kallade tvångskursen å Riksbankens sedlar icke i vidsträcktare mån förefunnits, än att desamma skola såsom lagligt betalningsmedel gälla, så länge de vid anfordran på föreskrifvet sätt inlösas; ty icke allenast ordalydelsen i oförmälda grundlagsstadganden, i deras rätta sammanhang uppfattade, ådagalägger detta, utan ock Konstitutions-Utskottets Betänkande vid 1847—1848 årens riksdag N:o 5, innehållande motiveradt förslag till berörda, vid följande riksdag antagna tillägg, gifver otvetydigt vid handen, att syftemålet varit sådant, ehuru, såsom sig borde, uttryckt på ett sätt, som icke direkte hänvisade på möjligheten af sjelfva utväxlingens inställande."

Detta är en tydning af det nu ifrågavarande stadgandet, för hvilken reservanten väl kan vinna en och annan anhängare, men det stora flertalet torde likväl vara af den mening, att stadgandet är sådant, att just i det fall att Riksbanken icke skulle inlösa sina sedlar efter deras lydelse, kan man repliera på grundlagens bud att dessa sedlar skola såsom mynt i riket erkännas. Om emellertid äfven detta stad-

gande skulle kunna tolkas på sätt reservanten gjort, eller så att Riksbankens sedlar skulle upphöra att vara lagligt betalningsmedel, från samma stund deras inlösande af Riksbanken vägras, så är det likväl klart, att det skulle möta orimliga svårigheter att kunna konstatera ett sådant faktum. Jag ber att i detta hänseende få i minnet återföra det sätt, hvarpå inlösen af sedlarna i början af detta sekel bedrefs under en tid af 9 å 10 år ända till 1818, då, såsom en tecknare af Svenska Riksbankens öden, Friherre Skogman, omtalar, Hans Excellens Grefve Georg Adlersparre instämde Riksbanken till Svea hofrätt och derigenom gjorde slut på skandalen, som då redan fått obehindradt fortgå i flera år. Denna stämning hade nemligen till följd utfärdandet af en Kongl. Kungörelse, deri Riksbankens vägran att med silfver inlösa sina sedlar konstaterades såsom ett enkelt faktum. Hvar och en torde emellertid med lätthet inse att, om man för att få ett sådant faktum konstateradt skulle i våra dagar nödgas gå samma väg, det vill säga i vanlig ordning göra anmälan hos Svea hofrätt och sedan afvakta utfärdandet af en Kongl. Kungörelse i likhet med den af 1818, så skulle detta föranleda ett så långvarigt dröjsmål, att stora olyckor skulle kunna under tiden inträffa.

I andra punkten uttalar reservanten samma tanke, som här nyss blifvit af den siste talaren uttryckt, eller att, då flera af de enskilda bankernas oktrojer tilländagå först om 8 år, så kunde dessa banker, i händelse det nu ifrågavarande grundlagsstadgandet borttoges, göra anspråk på att enligt sina reglementen få med Riksbankens sedlar infria sina förbindelser, äfven sedan dessa sedlar upphört att vara lagligt betalningsmedel man och man emellan. Jag kan för min del ej häri se någon fara, ty då de enskilda bankerna helt och hållet bero af sin egen kredit och af sitt anseende, så kan jag ej tänka mig, att en enda af dessa banker skulle göra anspråk på att få begagna en rätt, som hade upphört för alla andra och hvars användande naturligtvis skulle hafva till följd att tillintetgöra Bankens kredit hos allmänheten. Men om anmärkningen kan anses i ringaste mån befogad, så ber jag att få upptaga den såsom mot mig personligen riktad, och jag får då, med anledning af densamma, förklara, att jag för min del är villig att, innan Riksdagen behöfver fatta sitt definitiva beslut i saken, anskaffa den af Friherre Skogman begärda garanti, endast Riksdagen nu icke qväfver denna viktiga fråga redan nu vid dess första framträdande.

I tredje punkten säger reservanten "att det i hvarje fall torde vara oklokt att utan oskiljaktigt sammanhang med ett slutligt ordnande af vårt penningeväsende främtaga Riksbanken den värderika fördelen, som den nu besitter framför enskilda bankerna, att nemligen dess sedlar kunna såsom lagligt liquidationsmedel gälla så för Staten som enskilda personer och inrättningar, och sålunda minska ej allenast den hela landet tillgodokommande vinsten å dess rörelse, men ock dess inflytande på penningeställningen, på samma gång de enskilda bankernas otvifvelaktigt ökades."

Det torde emellertid för en hvar, som är något förtrogen med penningrörelsens lagar, vara alldeles uppenbart, att bibehållandet af detta grundlagsstadgande ej kan i ringaste mån betrygga Riksbankens

företrädesrätt i afseende på sedeleirkulationen, ty så länge dess sedlar infrias med mynt, så åtnjuta de sitt anseende redan på denna grund, och upphöra de att infrias med mynt, så kan ingen lag i verlden hindra, att ett agio i samma stund uppkommer.

Det har funnits tider, då man såväl här i riket som i andra länder ansåg sig böra stadga till och med dödsstraff för den som dristade sig att "rata myntet" — ett fel hvartill allmänheten började göra sig skyldig, sedan den, på grund af verkställda undersökningar, kommit under fund med att Regeringen försämrade myntet genom att uppblanda det med koppar. Dessa stränga lagbestämmelser kunde emellertid afven på den tiden icke förekomma, att ett agio uppstod, och lika litet kan det nu ifrågavarande grundlagsstadgandet förekomma, att enahanda förhållande måste inträffa med hänseende till Riksbankens sedlar, samma dag desamma skulle upphöra att efter ordalydelsen inlösas. Ett sådant agio kan framträda under många former, såsom t. ex. att säljaren säger: mitt pris är så och så mycket om liqviden sker i riksbankssedlar, och så och så mycket om den sker i silfver. Detta är ju också ett agio, och som omöjligen kan förhindras, lika litet som man, under den tid räntan ännu var bunden, kunde förhindra att långgifvaren på den ena eller andra omvägen förskaffade sig en vida högre ränta än den i lag tillätna. Man förskref på den tiden aldrig högre ränta än 6 procent, emedan lagen ej tillät det, men man kunde t. ex. samtidigt af samma person köpa några tunnor hvete till 5 R:dr högre eller lägre pris än det verkliga. Det är dessutom att märka, att det agio, som på sådant sätt framkallats genom lagstiftningens försök att ingripa i penningarörelsens naturliga lagar, alltid måste leda till den största skada för den allmänna rörelsen.

Vidare har reservanten i både denna och nästföljande punkt uttalat den åsigt, att den nu föreslagna grundlagsförändringen ej borde verkställas utan i sammanhang med "det slutliga ordnandet af vårt penningeväsende." Jag ber att med anledning häraf få fråga honom, huru man skall komma till det slutliga ordnandet af vårt penningeväsende, om icke början dertill göres; och denna början är just den af Konstitutions-Utskottet nu föreslagna lagförändring, som afser att göra mynt till mynt och banksedel till banksedel. Att "afvakta det slutliga ordnandet" är för öfrigt den vanliga frasen, då man vill sammanlänka en viss fråga med så många andra, att ingenting skall kunna röra sig ur stället.

I fjerde punkten säger reservanten, att "en förändring af ifrågavarande beskaffenhet, utan att finna sin förklaring i en samtidig omgestaltning af vårt bankväsende, säkerligen skulle inom landet sprida oro, misstroende och oreda, till men såväl för Riksbanken som allmänna rörelsen, hvaremot, sedan närmare fyratio år förflutit efter realisationens genomförande, någon grundad anledning till farhåga saknas, att allmänheten skulle i sin uppfattning af mynts rätta egenkap missledas, än mindre att Riksbankens styrelse eller dess principaler skulle föranledas att, längre än sig bör, utsträcka sedelutgifningen *derföre*, att ifrågavarande bestämmelse i grundlagen kvarstode."

Jag tror för min del, att det skulle komma att sprida mera oro i landet, om vi nu fattade ett riksdagsbeslut, som innebure en farhåga för den eventualitet, att Riksbanken kunde upphöra med sina sedlars

inlösande. än om vi, genom bifall till den nu föreslagna förändringen, visade, att vi hyste fullt förtroende till Riksbankens fortfarande förmåga att fullgöra sin skyldighet i detta hänseende. Om man vill försöka hvilketdera af dessa alternativa beslut, som kan komma att sprida den största oro, så är det ju för öfrigt det enklaste sättet, att vi nu förklara denna fråga hvilande till grundlagsenlig behandling, då nog farhågorna för stadgandets borttagande, om de föreännas, skola vid nästa riksdag gifva sig tillkänna genom afslag å den ifrågasatta förändringen. Skulle man åter i allmänhet vara af den åsigt, som äfven reservanten förklarar sig hysa, att det icke finnes någon grundad anledning till farhågor med hänseende till Riksbankens fortfarande förmåga att inlösa sina sedlar, så är ju hela detta stadgande öfverflödigt och bör derföre borttagas; ty i en lagbestämmelse är det angeläget att ingenting öfverflödigt får kvarstå.

I ingressen till reservationen säger samme reservant: "Utan att tillerkänna 72 § Regeringsformen, att Riksbanken allena eger utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas, *i och för sig* någon synnerlig vigt, tror jag likväl, att densamma under närvarande förhållanden bör i grundlagen kvarstå." Här säger han således, att han ej fästar någon synnerlig vigt vid bestämmelsen. Detta är ju ett ytterligare skäl hvarför den bör borttagas.

I sista punkten har reservanten förklarat, hvad också en talare här till venster om mig nyss yttrade, nemligen att han egentligen ej skulle hafva något emot, att orden "med silfver" utgå ur den ifrågasvarande grundlagsparagrafen, men att han likväl anser det vara bäst, att dessa ord fortfarande få kvarstå, möjligen med den modifikation att dertill läggas orden "eller guld". Genom detta tillägg skulle förmodligen afses att bereda möjlighet att, för den händelse guldet framdeles skulle blifva landets myntenhet, få banksedeln erkänd såsom equivalent äfven för guld. Men, mine Herrar, om man vill hafva kvar denna punkt i grundlagsparagrafen, utan att borttaga den näst föregående, så måste jag bekänna, att jag hyser det största förtroende för en banksedel som slutar med att blifva mynt, men att jag deremot föga värderar ett mynt, som slutar med att förvandlas till en banksedel. Så länge vi bibehålla en grundlagsbestämmelse, som kan hafva till följd, att sedelinnehafvaren till slut finner sig stå med en värdelös papperslapp i hand, så är det sannerligen föga värdt att vi söka förändra vårt mynt. En dylik förändring är under sådana förhållanden temligen ligkiltig.

Man har talat med mycket förakt om Riksbankens arma 14,000,000 R:dr, men så länge dessa arma 14,000,000 R:dr fylla sitt ändamål, så kunna de vara lika så goda som 50,000,000 R:dr eller som hvilket antal millioner som helst; och de fylla verkligen sitt ändamål, så länge de för Riksbanken äro en tillräcklig kassa, det vill säga så länge Riksbankens styrelse iakttager ett riktigt förhållande mellan denna kassa och den utelöpande sedelstocken. Men då det gäller Riksbanken, så brukar man fästa så mycket afseende å den metalliska kassan, att man glömmer allt annat. Det fanns verkligen en tid då Riksbankens kassa var hög, men Banken gjorde ej bättre affärer den tiden än nu. Tvärtom är det naturligt att, om bankbestyrelsen roar sig med att magasinera mera silfver än som behöfves, så blir banko-

vinsten så mycket mindre. Hvarje bankstyrelse, som eftersträfvat ett godt resultat af bankrörelsen, måste sålunda hafva sig angeläget, att kassans belopp ställes i riktigt förhållande till behovet. Ar man åter likgiltig om vinsten, så kan man visserligen ligga med större kassa än behovet kräfver och förlora räntan derpå, för att få lysa med stora siffror i rapporten; men det kan ifrågasättas om Riksbanken bör underkasta sig en sådan uppoffring, endast för att lugna skugggräddslan hos den del af allmänheten, som ännu ej hunnit växa ifrån denna föråldrade uppfattning af vilkoren för en banksoliditet.

Det har blifvit sagdt, att representanterne vid Riksdagen äro ombud för bolagsmännen i Riksbanken och att det i denna deras egenkap åligger dem att bevaka Riksbankens rätt och fördel. Detta är mycket sannt, men vårt riksdagsmannaskap gör oss också till ombud för den allmänna rättskänslan i landet, och med denna kan det föga öfverensstämma, att papper får gälla såsom lagligt mynt.

En ärad talare har roat sig med att anförä, att den föreslagna förändringens 2:dra moment skulle lemna Riksbanken frihet att till inlösen af sina sedlar använda hvilka valutor som helst, exempelvis stearinljus. Ja, detta var obestriddigen en mycket ljus tanke; men äfven om så blefve förhållandet, så gjorde detta ingenting, ty i så fall emottoges sedlarne naturligtvis endast af dem, som vore nöjda med denna lysande valuta; och detta borde väl ej förmenas dem. Hufvudsaken är att banksedlarne ej må kunna påtrugas någon emot hans vilja.

Man har sagt, att realisationen redan bestått under en tidrymd af 30 å 40 år, och att det är den längsta tid som någon realisation bestått. Just derföre anser jag det vara hög tid, att man söker betrygga dess fortfarande bestånd, och detta kan endast ske på det sätt, att man ej lemna någon möjlighet öppen, att sedlarne skola kunna fortfara att vara löpande, äfven om invexlingen upphör. En grundlagsbestämmelse, som medgifver denna möjlighet, kan alltid, på sätt Konstitutions-Utskottet antydt, hafva till följd att insöfva Bankens styrelse i en farlig säkerhet. Denna styrelse kan nemligen till sist förledas att tro på den saliggörande bestämmelsen, att banksedlarne äro mynt, och af denna anledning mindre hålla på de försigtighetsmått, som åligger denna styrelse och hvilka alltid måste iakttagas af hvarje bankstyrelse, som endast har att taga hänsyn till sin banks kredit och sitt eget ansvar. Dessa båda trygghetsgrunder äro de enda tillförlitliga. Söker man sin trygghet i någonting annat, så händer det lätt, att man lockas till att öfverskrida försigtighetens gränser.

Man har vidare sagt, att tidpunkten för förändringen vore olämplig, och att man väl kunde uppskjuta densamma till någon lämpligare tid. Det synes mig emellertid vara en temligen förmäten tanke, då man i ett land, som åtnjutit en redan 60-årig fred, tror sig på detta sätt hafva framtiden i sin hand och kunna utan fara ännu en half mansålder uppskjuta en så vigtig förändring. Må man ihågkomma att, när omständigheterna måhända en gång bevisa nödvändigheten af denna förändring, så skall det redan vara för sent att afvärja faran, ty förändringen kan ej genomföras under samma riksdagsperiod,

då förslaget derom väckes, så vida man icke vill göra våld på grundlagen; och detta lär väl ingen vilja vara med om.

Man har påstått att denna lagförändring skulle afse att skydda endast penningekapitalet, och man har annärkt, att egendom uppträdde i många andra former, såsom, bland annat, under form af fastigheter och fabriker. Jag har emellertid icke hört någon som vill attackera hvarken fastigheterna eller fabriker. Men för dessas bestånd och förkofran är det framför allt nödvändigt, att penningekapitalen skyddas, ty den osäkerhet, som nu råder, kan icke främja kapitalbildningen. Den måste tvärtom bortskrämma kapitalen ur den allmänna rörelsen. En lagstiftning, som har denna följd och som tvingar äfven de inhemske kapitalisterna att söka placera sina penningar i grannländerna mot en lägre ränta, tror jag icke kan vara för landet gagnelig. Undanrödjer man åter faran för kapitalisterna att få igen mindre än de låna ut, så stadna de lediga kapitalen inom landet, och detta har naturligtvis till följd en billigare ränta och en lifligare verksamhet inom alla näringsgrenar.

Man har uttalat mycken fruktan att privatbankernas sedlar skulle få en ökad kredit, om äfven dessa sedlar, likasom Riksbankens, skulle inlösas med metalliskt mynt. Nog har jag hört sägas, att privatbankerna ej erbjuda tillräcklig säkerhet, men aldrig har jag hört, att Representationen bör motsätta sig en åtgärd, som just måste hafva till följd att bereda en större säkerhet för fullgörandet af dessa bankers förbindelser, ty det lyckligaste förhållande som kunde tänkas vore väl det, om *alla* sedlar hade samma värde som mynt. En sådan säkerhet ligger naturligtvis deruti, att hvarje banksedel måste inlösas med metalliskt mynt. En ärad talare har visserligen yttrat farhågor, att man i sådant fall ej skulle kunna förvägra de skattdragande att i uppbörden lemna äfven privatbanksedlar. Jag kan för min del ej finna, att en sådan vägran skulle bereda de enskilda bankerna någon skada, men väl skulle den leda till skada för de skattdragande. Om det är sannt, att skatterna äro i sig sjelfva tunga och tryckande, så är det väl allt skäl uti att för allmänheten underlätta åtminstone besväret med deras erläggande. För öfrigt har jag mig bekant, att Banko-Utskottet i dessa dagar ämnar framkomma med ett Betänkande, som just afser att åstadkomma det "förfärliga", som den ärade talararen befarat, nemligen att Riksbanken skulle komma att i liqvid emotaga privatbanksedlar. Om det anseende som dessa sedlar redan åtnjuta, vittnar dessutom den omständighet, att de i Finlands statsbank emottagas efter samma kurs som Svenska Riksbankens sedlar. Detta har icke sin grund i något undseende eller någon önskan att främja det Svenska enskilda bankintresset, utan endast i den omständighet, att den Finska banken förtjenar på denna invexling, och en sådan förtjänst borde väl också för Riksbanken vara välkommen. Huru en talare kunnat komma till den förmodan, att privatbankerna skulle blifva fritagna från bekymret att hålla egen kassa, kan jag sannerligen icke förstå, ty så långt lærer väl ej Riksbanken gå i godhet, att den blott skrinlägger privatbankernas sedlar. Jag kan ej förstå, att man i detta ändringsförslag kunnat se ett attentat emot Riksbanken, då det i sjelfva verket endast afser att befrämja bank-

väsandets utveckling i allmänhet. Då man för öfrigt behagat kalla detta ändringsförslag "den bankruttede ställningens sista försök att göra ett anfall på Riksbanken", så måste jag för min del bekänna att jag icke förstår detta. Jag erkänner ingalunda, att vår ställning är bankruttede, och jag måste lifligt beklaga, att sådana uttryck kunnat fällas i en riksförsamling. Så länge Staten honorerar sina förbindelser, och då vi just vid denna riksdag fått emottaga en Kongl. Proposition, som slutar med en differens af endast 9,000 R:dr mellan inkomster och utgifter, så kan jag ej se med hvad rätt man tillåter sig att tala om en bankruttede ställning. För öfrigt skulle det väl ingalunda vittna om en bankruttede ställning, att Staten afsade sig rättigheten att utgifva bankosedlar, om hvilka ingen vet när, hvar och huru de skola inlösas. Bankuttörernas sista utväg brukar eljest just vara att strö omkring sig skuldsedlar utan att tänka på sättet för deras inlösande. Så vidt jag kan tinna, skulle den nu ifrågasatta åtgärden visa, att vi lysa tillförsigt till Statsverkets ställning, och af detta skäl hoppas jag, att åtminstone denna Kammares majoritet skall genom sitt beslut i frågan erkänna, att mynt skall vara mynt och banksedel skall vara banksedel.

Man har vidare behagat likna detta förslag vid det halmstrå, som den drunknande griper efter. Men härpå vill jag svara att, då man bemödar sig att få en fast myntfot och ett godt mynt, så griper man icke efter något halmstrå, utan då söker man tvärtom sitt stöd på en fast klippa, och den som fått ett sådant fäste, är icke längre drunknande, utan har både hufvud och armar öfver vattnet.

Det har i afseende på den Engelska bankens sedlar yttrats, att dessa äro i England betraktade såsom "legal tender" eller lagligt betalningsmedel. Ja det är sannt, så vidt det gäller Kronans uppbörd. Men härvid är det likväl att märka, att den Engelska banken icke får utgifva sedlar utöfver det belopp, som motsvaras af inneliggande kassa i guld och consols. Här åter utgifvas sedlar för 30 millioner utöfver inneliggande kassa, och de äro ganska goda ändå; men det är en betydlig skilnad, ty de Engelska sedlarne är ingen tvungen att taga emot, och detta kommer sig deraf att den Engelska banken icke är någon statsbank, utan ett enskildt bolag, som står helt och hållet under lagen. Om Engelska banken skulle vägra att infra sina sedlar, så behöfves det sålunda endast, att en protest emot banken införes i London Gazette, för att banken inom 24 timmar skall vara försatt i liqvidationstillstånd.

Dessutom bör man icke förgäta, att sedelcirkulationen beror utslutande af allmänna rörelsens behof. Man kan ej med någon slags tryckpump utpressa flera sedlar i rörelsen, än som denna kräver. Posttidningen för i går afton meddelade en upplysning, som i detta afseende är betecknande, nemligen att under 1868 Riksbankens sedelcirkulation ökats med 400,000 R:dr, men att enskilda bankernas deremot minskats med 4,000,000 R:dr. Detta förhållande har sin naturliga förklaringsgrund i den omständighet, att den afmattade rörelsen föranledt en motsvarande minskning i behofvet af rörelsemedel inom landet. Det står sålunda icke till att uppdrifva sedelcirkulationen efter godtfinnande, och under sådana förhållanden kan en ökad sedel-

cirkulation icke innebära någon fara, aldrig minst om hvarje bank blir tvungen att inlösa sina sedlar efter ordalydelsen.

En ärad talare, hvars skarpsinne vi nyss haft tillfälle beundra, har yrkat denna frågas återremitterande i det syfte, att i grundlagen skulle intagas ett förbehåll, att stiftande af lag i dessa ämnen skall för framtiden ske i enlighet med föreskriften i 87 § Regeringsformen. Jag erkänner det principenliga i denna önskan, men jag tror att återremissen vore olämplig redan därför, att den skulle kunna föranleda en misstanke, att förändringen äsyftade att Regeringen skulle få sitt finger med i lagstiftningen om Riksbanken, och detta vore nog för att framkalla ett blekladgt nej till hela förslaget.

I Finland hade man före 1865 tvångskurs på banksedlarne, och detta hade naturligtvis till följd, att desamma blefvo underkastade agio. Detta agio steg under det sista året till 21 procent, så att den, som den 1 Januari utlånade 100 rubel mot 6 procent ränta att återbetalas den 31 December samma år, återbekom faktiskt endast 87 rubel. 106 rubel i papper motsvarade nemligen den 31 December endast 87 rubel i verkligt mynt. Han hade således förlorat 13 procent af sitt kapital, och dessutom icke fått någon ränta på detsamma under året. Olägenheterna af denna tvångskurs hafva också i Finland varit så kännbara, att man, i trots af många års missväxt, begärde och erhöll aflsning af alla slags banksedlar, eller att ingen skulle tvingas att i liqvid emottaga banksedlar af hvad natur de vara måtte, utan att hvarje liqvid, då så påfordrades, skulle verkställas med mynt. Det uppstod visserligen någon farhåga för följderna af denna reform, som man trodde kunna medföra kännbara rubbningar inom affärslifvet; men erfarenheten har visat att de sålunda befarade olägenheterna alldeles uteblifvit och sakerna gå nu sin jemna gång. Värdeförhållandena hafva vunnit stadga och man kan nu ej prisa sig nog lycklig att hafva genomfört denna reform. Skulle vårt land i ekonomiskt hänseende kunna anses vara svagare än Finland. Jag tror det för min del ej. Den Finska banken hade enligt 1867 års bokslut under lagsökning och konkurs 4,000,000 mark, det vill säga 2,700,000 R:dr i Svenskt mynt, och icke desto mindre vågade man under sådana förhållanden genomföra den nyssnämnda reformen. Den erfarenhet som sålunda vunnits, kan ej förnekas och bör icke af oss förbises.

Det har af en talare yttrats, att någon rubbning i våra värdeförhållanden numera ej är att befara, äfven om tvångskursen bibehålles. Denna tro har man länge haft, men erfarenheten har visat, att sådana rubbningar verkligen inträffat förut, och de kunna nog inträffa äfven hädanefter; och något annat sätt att förebygga dem finnes icke än detta. Jag ber att få för Kamnaren citera ett slående exempel, som visar huru rättsbegreppen i vårt land kunnat förvillas genom sammanblandning af mynt med banksedlar, och detta ändå så nyligen som för 40 år sedan. Detta exempel lemnas nemligen af en Kongl. Maj:ts dom af den 4 Mars 1829:

”Friherre Eric Göran Adelsvärd hade, genom testamente af den 29 April 1808, förordnat att hans efterlevande enka skulle i sin lifstid af innehafvaren af Adelsnäs fideikommisssegendom erhålla årligen 500 skeppund ordinärt stångjern in natura, eller, efter fideikommiss-

innehafvarens godttinnande, lösen med 3,333 R:dr 16 skilling efter myntets skrot och korn 1808.

I härom uppstådd tvist förklarade Högsta Domstolen, lika med Göta Hofrätt, att, då Rikets mynt sedan 1808 icke undergått någon förändring till skrot och korn, och testator ej heller stadgat att löse-skillingen för 500 skeppund stångjern skulle utgöras i silfvermynt samt då bankotransportsedlar, enligt Regeringsformens 72 §, gällde såsom mynt i riket, ifrågavarande 500 skeppund stångjern fingo lösas med 3,333 riksdaler 16 skillingar banko eller 37½ procent.“

Enligt 1808 års myntfot menades med en riksdaler en silfver-specie. 1829 deremot gällde riksdalern fjerdedelen. Tack vare 72 § Regeringsformen hade sålunda den inkomst testator ämnat sin efterlemnade enka blifvit reducerad till en fjerdedel. Detta är verkligen ett uppmuntrande exempel! Vi må arbeta och spara huru mycket som helst, för att i ekonomiskt hänseende betrygga vår familjs framtid, på samma gång vi derigenom äfven befordra landets välförstånd; detta hjälper oss ej. En man, som affider, lemnar t. ex. efter sig en enka, hvars framtid han sökt betrygga genom att bereda henne en lifstidsränta af 3,000 R:dr. Hon tror sig vara i åtnjutande af fortfarande rätt till denna årliga inkomst, men en vacker dag kan hon få i Posttidningen läsa en kungörelse, som utan något hennes eget förvållande reducerar hennes 3,000 R:dr till 2,000 eller 1,000. En sådan i alla både stora och små förhållanden ingripande realisation måste man alltid hafva att befara, så länge ännu den grundlagsbestämmelse kvarstår, som gör sedlar till mynt, och jag är förvissad att, såsom en talare i går yttrade, denna fråga, sedan uppmärksamheten en gång blifvit derpå fästad, omöjligen kan falla innan den blifvit på ett tillfredsställande sätt löst. För att rätt inse huru orimligt detta grundlagsstadgande är, behöfver man för öfrigt blott tänka sig det förhållande, att Riksbankssedlarnes tvångskurs icke vore i grundlagen intagen, men att nu någon väckte motion om antagande af ett lagbud i denna syftning. Skulle Herrarne i detta fall spilla många ord på en sådan fråga? Nej, hvar och en skulle då genast inse, att antagandet af ett sådant förslag skulle ådraga oss en sorglig Europeisk ryktbarhet.

Jag anhåller för min del om bifall till Utskottets förslag.

Herr Schartau: Man har nyss erinrat oss, att nu icke är fråga om att fatta ett definitivt beslut, utan endast att låta en af Konstitutions-Utskottet behandlad fråga blifva hvilande intill nästa riksdag, och att man under tiden skulle så begå, att de tvifvelsmål, hvilka nu dykt upp, blefve undanröjda. Jag erkänner riktigheten häraf och skulle icke nu hafva höjt min röst, så vida jag varit säker att vid en kommande riksdag ännu ega denna röst kvar; men då detta ligger inom det ovissas område, dristar jag nu under några ögonblick taga Kammararens uppmärksamhet i anspråk.

Uppriktigt medger jag mig vara, förmodligen i följd af min ålder, mycket betänksam vid att rösta för nya lagar, så vida jag ej tydligen inser, att de äro behöfliga, och att de äro bättre än de förut gällande. Ännu mera hyser jag betänkligheter vid att gifva min röst åt

en lagförändring, som under samma riksdagsperiod förut varit pröfvad och blifvit förkastad. Så är likväl förhållandet med förevarande förslag. Det kom upp vid förra riksdagen på grund af enskild motion, och föll då. Det har nu åter kommit före, fast på annan väg, och jag kan ej annat än tillönska det samma behandling nu som då. Otvifvelaktigt vidhåller denna Kammarer sitt förra beslut och bifaller förslaget, men jag anser mig äfven hafva rätt att vara konsekvent. Jag yrkade afslag då, och jag gör det nu. Jag vill ingalunda förneka det principiellt riktiga i detta förslag; men hvad som är rätt, kan dock vara ganska betänkligt för en tid, fast tjenligt för en annan. Ingen kan t. ex. bestrida det principriktiga i att borttaga banden på räntans frihet. Man gjorde det ock här för några år sedan, och man förespeglade oss gyldene frukter deraf; utländska kapital skulle strömma in i landet, det skulle blifva öfverflöd på penningar, och räntan skulle falla. Man tillämpade emellertid reformen under en tidpunkt, som, efter mitt omdöme åtminstone, icke var lyckligt vald; och jag frågar nu: hafva vi sett till några utländska kapital, hafva vi förmärkt något fall i räntan? Det var de blåa dunster, man slog i ögonen på oss, som föranledde förändringens genomförande just då. Hade vi väntat till en annan tid, skulle reformen troligen medfört stora fördelar. På samma sätt förhåller det sig med detta förslag. Tidpunkten är icke den rätta. Vi veta alla att de flesta enskilda banker ännu hafva kvar omkring åtta år af sina oktrojer, och detta innebär bland annat rättighet för dem att fullgöra sina likvider med Riksbankens sedlar och att på grund af innehavande kassa af sådana sedlar utgifva sina egna förbindelser. Förrän detta förhållande kan ändras, är tidpunkten icke inne att göra en förändring i 72 § Regeringsformen, och då det ännu återstår åtta år, innan möjligheten att åstadkomma en sådan rättelse inträffar, och således därförinnan nya val inom Representationen skola hållas icke en, utan två gånger, kan jag omöjligen anse riktigt att *nu* antaga en lag, som skulle ställa de enskilda bankerna i ett exceptionellt förhållande och tillerkänna dem en rättighet, som Riksbanken sjelf skulle sakna.

Man har hotat oss med att vår kredit skulle lida, i händelse Riksdagen afsloge detta förslag. Jag tror det ej, men deremot tror jag att landets kredit lider, om dess Representation sjelf visar misstroende till Riksbanken; och till grund för detta förslag ligger ett misstroende. Man är icke säker på Banken, man tror att den kommer att sakna vilja och förmåga att inlösa sina sedlar, och detta kan väl ej befordra landets anseende. För öfrigt får jag erinra om, att obligationer, ställda i Svenskt mynt, fortfarande afyttras i utlandet, och detta bevisar väl att den nu gällande lagstiftningen icke anses vara af någon betänklig art, ty finnes misstroende mot oss, skulle naturligtvis ingen köpa obligationer, betalbara i Svenskt mynt. Då förslaget således icke är af trängande behof påkalladt, och då det icke framkommit i rätt tid eller i närvarande stund kan medföra något gagn, kan jag icke med min röst medverka till dess antagande, utan yrkar afslag.

Friherre af Ugglas: Då man under en diskussion sådan som denna

denna erhåller ordet så sent som jag, är det ens skyldighet att endast i största korthet uttala sina tankar. Frågan har dessutom blifvit inom Kammarkaren både vid denna och vid föregående riksdag så fullständigt utredd, att jag skulle anse ett annat sätt att gå till väga vara att alltför mycket taga Kammarkarens tid i anspråk. Jag har här icke hört någon vilja förneka, att den ifrågasatta förändringen är till sin princip riktig, och det kan väl icke heller erinras något emot ett uttalande af grundsatsen, att mynt skall vara mynt och papper endast löfte om mynt. Men erkänner man denna princip, förstår jag ej, hvarför man icke vill tillämpa densamma. Åtskilliga skäl deremot hafva väl anförts, men att de ej äro hållbara, torde lätt inses. Man har under dagens diskussion yttrat, att det skulle ligga i den skuldsattes välförstådda intresse att bibehålla det nu gällande stadgandet. Detta skäl förstår jag verkligen icke. Den skuldsatte behöfver i främsta rummet sin kredit, och denna skulle naturligtvis förloras, i händelse han egde rätt vägra fordringsegarne att utfå hvad de hade att fordra. Denna tanke kan således icke vara riktig, och jag vågar till och med påstå, att endast framkastandet deraf skulle hafva förmått mig, äfven om jag i öfrigt varit mot förslaget, att rösta för detsamma.

Man har vidare, under erkännande af principens riktighet, förklarar, att den ej borde tillämpas, förrän de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt blefve annorlunda ordnad, och man har önskat, att förut borde stadgas, att desse skulle vara skyldige att inlösa sina sedlar med mynt. Huru det kan vara möjligt att, så länge grundlagen innehåller att Riksbankens sedlar skola gälla såsom mynt, från detta grundlagsbud göra ett undantag, kan jag ej inse, och enligt min åsigt kan man sålunda ej, medan detta lagbud kvarstår, ålägga enskilda bankerna att inlösa sina sedlar med annat än det lagliga betalningsmedlet.

Man har ock påstått, att, äfven om grundlagsförändringen genomfördes, deraf ingalunda skulle följa, att de redan oktroyerade bankerna komme att inlösa sina sedlar med mynt. Giltigheten af detta påstående kan jag ej heller inse. En enskild bank beror helt och hållet på den kredit, dess sedlar erhålla; och skulle icke banken själfmant inlösa sedlarne med mynt, så skulle den ju förlora allt förtroende. Det ligger ju således i bankernas eget tydliga intresse att vidtaga denna förändring. För öfrigt tillåter jag mig meddela, att jag såsom föredragande för finansärenden uppmärksammat denna omständighet, och att de två enskilda banker, hvilka, under den tid jag innehaft denna befattning, erhållit oktroy, fått sig den beviljad under uttryckligt vilkor, att såväl i afseende på utgifning som invexling af egna sedlar underkasta sig de förändrade bestämmelser som under oktroytiden kunna komma att för enskilda banker i allmänhet stadgas.

En annan anmärkning har varit, att förslagets antagande skulle sprida oro inom landet. Huru ett beslut, som afser att bringa reda och ordning i våra myntförhållanden, skall kunna åstadkomma oro, mäktar jag väl ej inse; men äfven om så vore förhållandet, om tankarne ännu icke hunnit blifva eniga om hvad som i frågan är bäst

och nyttigast, hemställer jag till eder, mine Herrar, huruvida det kan vara rätt att nu i sin linda förqväfva ett förslag, hvars principiela riktighet ingen kan jäfva. Här är ju ej fråga om att definitivt antaga förslaget, endast att förklara det hvilande, och det blir ju således innan det slutliga afgörandet underkastadt en ytterligare pröfning och utredning.

Jag vill icke vidare upptaga eder tid, mine Herrar, utan slutar med anhållan om proposition derå, att Konstitutions-Utskottets förslag måtte varda förklaradt hvilande.

Friherre Raab, Carl: Det finnes ett parti inom denna Kam-mare, som, då frågan gäller t. ex. tullagssstiftningen, alltid yrkar på stabilitet; men då ett förslag sådant som det förevarande väckes, der stabiliteten icke passar in med partiets eget intresse, genast är färdigt att kasta principen öfver bord och söka bevisa oss att sådan förändring de vilja icke skada oss. Ett parti, som är så rörligt, bryter stafven öfver sig sjelft. Jag och de med mig liktänkande hafva åter böjt oss under den princip, att man i all lagstiftning bör bevara det bestående, såvida ej ställningen oundgängligen kräfver en förändring. Huruvida är då ställningen rörande vårt penningeväsende i nuvarande ögonblick, då man framkommer med detta förslag? Riksbanken har utelöpande sedlar för 24 millioner och de enskilda bankerna för 36 millioner, och denna sedelstock motsvaras af en silfvervaluta, som nu, sedan utländska lånet ingått, väl uppgår till 14 millioner, men för ett år sedan hade nedgått ända till 9 millioner. Jordbruket kämpar mot de svåraste konjunkturer, industrien befinner sig i en ställning gent emot penningbehovet, som kräfver snar hjälp. En hvar skulle vid sådant förhållande icke vilja vidtaga ringaste åtgärd, som kunde störa krediten, redan betänkligt hotad af vårt tullsystem och jemnt understigande export. År 1848 väcktes förslag i den syftning, att de enskilda bankerna borde stödja hela sin sedelemission på silfver. Man lyssnade då, illa nog, icke dertill, oaktadt Riksbankens metalliska kassa då var ytterst stor, uppgick ända till 50 millioner. Men nu, då ställningen är sådan jag nyss angifvit den, vill man genomdrifva en så vidtomfattande förändring som den här föreslagna. Detta kan ej vara riktigt. Men, säger man, förändringen afser endast att få uttryckt den grundsatsen, att endast mynt skall gälla som mynt. Detta är ett vackert mål, väl lönt att arbeta för, men dertill fordras något mera än diktatoriska beslut. Dertill fordras en helt annan uppmuntran för vår industriela utveckling än som lemnats genom Franska traktaten, en helt annan export än en sådan som understiger importen, och förnämligast ett helt annat finanssystem än det, som bortslösat vår kredit på utländska börser, belastat oss med stora årligen utgående ränteliquider, hvilka absorbera vårt rörelsekapital. Och i öfrigt, har icke verdens rikaste folk tvångskurs på sedlar? I England är ju stadgadt, att bankens sedlar skola gälla som legalt betalningsmedel. Man invänder visserligen, att denna föreskrift i England endast är intagen i en civillag, men att den hos oss är af grundlagsnatur och således ej kan i behöfvets stund hastigt upphävas; men för min del finner jag ej något skäl, hvarföre bestäm-

melsen, då den en gång inkommit i grundlagen, icke kan få kvarstå der. Ty icke må någon inbilla sig, att då kriserna komma och krediten rubbas och frågan just gäller allmänhetens misstroende till sedlar, att någon myndighet då upphäfver ett sådant stadgande rörande gällande tvångskurs på sedlar. Derför kan det vara likgiltigt, om det är af civil eller grundlags natur. Här har talats mycket om det agio, som uppstår, då sedlar löpa med tvångskurs. Blevde Konstitutions-Utskottets förslag lag, skulle vid affärsförhållanden man och man emellan, då den betalande ej kunde erbjuda enda lagliga betalningsmedlet, silfver eller guld, utan endast hade sedlar, ett agio ofta uppstå, och detta kunde blifva ytterst betungande.

Då jag således ej kan finna några skäl *för* den föreslagna förändringen, men väl många *mot* densamma, får jag hemställa om proposition på afslag å Konstitutions-Utskottets förslag.

Friherre Stjernblad: För ett år sedan egnade vi åt denna fråga en hel dag. Vi betraktade den ur historisk, teoretisk och praktisk synpunkt. Vi uttalade vår fruktan, våra förhoppningar, och jag vågar påstå att frågan blef så uttömd, att svårligen nu något återstår att tillägga. Den förekom i alldeles samma form som nu; man föreslog då som nu upphäfvande af stadgandet att Riksbankens sedlar ovilkorligen skola såsom mynt anses, och man föreslog likaledes borttagandet af gällande standard. Denna Kammare biföll förslaget, den har nu haft tillfälle att närmare öfverväga det, och jag förmodar att Kammaren ej ändrat åsigt. Jag har icke gjort det. Jag skulle ej heller ett ögonblick hafva tagit Kammarens tid i anspråk, såvida jag ej blifvit direkt uppfordrad af en föregående talares yttrande. Han sade nemligen, att tvänne Kammarens ledamöter, hvilka hade med privatbankrörelsen att skaffa, förklarar, att de för sina respektive banker ansvarade, att dessa, i händelse förslaget antoges, skulle åtaga sig att inlösa sina sedlar med silfver, fastän de, så länge deras nuvarande oktroj räckte, icke kunde dertill lagligen förpligtas. Ja, mine Herrar, det må synas djerft, men å det bankbolags vägnar, för hvilket jag står i spetsen, kan jag afgifva en sådan förklaring, och detta af det enkla skäl, att en dylik åtgärd nödvändigt ligger i bankens eget intresse. Grundvilkoret för en banks existens är förtroende; detta förtroende skulle naturligtvis upphöra, i händelse banken vid anfordran vägrade inlösa sedlar med silfver, och våra enskilda banker äro nog kloka och inse tillräckligt klart sitt eget intresse, för att de då skulle ett ögonblick tveka att vidtaga en sådan åtgärd. För öfrigt eger detta redan rum vid de flesta banker. Vid den af mig nyss omnämnda banken inlöses ojemförligt största antalet sedlar med silfver eller guld, det vill säga med vexlar, betalbara öfver hela världen. Inlösen med Riksbankens sedlar eger egentligen endast rum vid filialkontoret här i Stockholm. De för enskilda bankerna nu gällande oktrojer torde sålunda ej, som man velat påstå, utgöra något hinder mot förslagets antagande.

Då jag ej anser erforderligt att upprepa alla skäl, som tala för den ifrågasatta lagförändringen, inskränker jag mig till att förorda bifall till densamma.

Grefve Mörner, Carl Göran: Den nu förevarande frågan är enligt min åsigt af den stora och för landet viktiga beskaffenhet, att majoriteten åtminstone borde tillåta minoriteten att uttala sina bekymmer. Den förra må sedan utöfva sin rätt att få sin vilja gällande; men att söka förhindra minoritetens rätt att framställa sina bekymmer, det är att drifva enväldsmagten väl långt.

- En föregående talare har behandlat mig med den öfverlägsenhet, som jag icke är förvånad öfver att han vid behandling af bankfrågor antager, och som jag med undergifvenhet mottager. Jag har det lilla felet att i denna fråga, liksom i andra, följa min öfvertygelse och icke vara svans åt någon, och vid denna åsigt kommer jag att förblifva, så länge det är mig tillåtet att här yttra mig. Jag kan icke läsa den paragraf, som nu är i fråga att ändras, och icke heller 1830 års banklag på det sätt, att jag endast läser en del af dem och förutsätter, att Riksbankens förvaltare och Riksdagen som dess principal icke skulle söka upprätthålla såväl sista som första delen af banklagen. Då jag utgår från den förutsättning, att 72 § i sin helhet är en sanning, vågar jag säga, att man icke har rätt att påstå, att de, som under närvarande förhållanden motsätta sig detta förslag, icke göra det af ärliga afsigter. Den sista delen af nyssnämnda paragraf innehåller ett bestämdt åliggande för Riksbanken att med silfver vid anfordran inlösa sina sedlar, och om den föreslagna förändringen i detta sednare moment vore lika betryggande som det gamla stadgandet, skulle jag mindre haft emot att bifalla ändringen i den förra delen; men då dessa stadganden äro sammanknutna med hvarandra, kan jag icke för en sak uppoffra den andra. Man har sagt, att misstag i banklagstiftningen blifvit begångna, och att af detta förslags antagande inga faror vore att förvänta. Misstag äro menliga, och vi äro icke mera fritagne från att begå sådana, än andra varit det; men det är nästan vågadt af en representation att på förhoppningar om hvad som kan komma att inträffa bygga sina beslut, i synnerhet då man icke kan vara viss på att få deltaga i de beslut, som af detta första kunna blifva en följd. Den talare, som så hårdt behandlat mitt föregående yttrande i fråga om förändringar i banklagstiftningen, kan väl icke förneka sanningen af de ord, som förekomma i 1836 års banklag. Der står i § 6: "enskilde stånde det fritt att bolag inrätta till bankrörelses bedrivande under iakttagande af hvad genom Kongl. Kungörelsen af den 14 Januari 1824 redan angående enskilda banker är stadgadt eller af *Kongl. Maj:t* och *Rikets Ständer* stadgadt varder". Att denna lag har civillags natur kan således icke bestridas; men han kan väl icke förneka, att oaktadt detta stadgande hafva i ekonomisk lagstiftningsväg förändringar blifvit gjorda. "Men det var nyttigt att så skedde". Det är just på det sätt man bryter, att man uppoffrar lagen för nyttan, men *rätt* är det icke. Det har emellertid skett, och det kan hända ännu en gång, att förändringar oktrojeras i annan ordning än de borde ske. Man har också åberopat att under tiden från 1809 och till dess realisationen infördes, hade sedlarne sjunkit betydligt i värde, så att de togos endast med stort agio; och den värde talaren omnämnde ett dylikt förhållande i Finland. Om de Finska sedlarne ingo utan de vilkor, att de skulle inlösas med silf-

ver, så är det ju ganska riktigt; men det är ej rätt att jemföra detta förhållande med det som eger rum här i landet. Hvad beträffar det nyss anförda exemplet af en enskild persons testament, så fick arftagaren dela samma öde som alla landets öfriga inneväpnare vid denna tid. Hvar och en fick nöja sig med de bestämmelser, som blifvit gjorda under föregående tider, och det hade varit ännu mera besynnerligt, om det af talaren klandrade utslaget utfallit på annat sätt, än det gjorde. Det var en följd af de stora olyckor, som öfvergått landet, och som drabbade alla dess inneväpnare utan undantag.

Mitt motstånd mot förslaget härleder sig af samma källa som mina motståndares önskan att få förändringen genomförd, nemligen af syftet att bibehålla myntet vid dess närvarande ståndpunkt. Jag fruktar förändringen, emedan jag icke kan förutse hela dess omfattning och alla dess följder, och jag är icke van att uteslutande bygga på förhoppningar. Jag har sett alltför många dylika icke realisera sig. Inverkan af den fria räntans införande har redan af en annan talare blifvit vidrörd. Jag tror, att den talare, på hvilken jag flera gånger hänsyftat, har icke ringa andel i det beslutet genom att förespegla Riksdagen de stora fördelarne af räntans frigifvande. Ett sådant misstag kan äfven komma den bäste till last; men han har gjort några andra små misstag, som förefalla mig mera besynnerliga. Han har yttrat, att, om en enda sedel, som presenterades till inlösen i Engelska bankens lucka, blefve protesterad, så vore det slut med Engelska bankens sedelutgifning. Jag tror ej, att den värde talaren kan vara okunnig om de flera gånger af Engelska parlamentet fattade beslut, hvarigenom denna bank erhållit ett moratorium. Dessa förhållanden känner han säkert bättre till än jag. Mot en annan talares yttrande, att lagstifningen för Riksbanken borde vara gemensam för Konungen och Riksdagen, har samme ledamot invänt, att, om Regeringen får sitt finger med i Riksbanken, skulle det vara slut med densamma. Orsaken hvarför jag sätter mig emot förslagets antagande är den, att jag förutser, att derigenom skulle privatbankerna få in icke blott ett finger, utan hela handen i Riksbankens styrelse, och det vore nästan mycket. Samme talare har yttrat, att från Banko-Utskottet vore redan på väg ett Betänkande, som föreslår, att privatbanksedlar skola mottagas i Riksbanken. Det synes, att denne representant har mera kännedom än jag om hvad som tilldrager sig i Banko-Utskottet. Jag önskar emellertid detta Betänkande välkommet. Få se, om jag kan bifalla det. Det kommer att bero på de vilkor och föreskrifter, som der kunna gifvas. Om Riksbankens sedlar icke vidare skulle förblifva lagligt betalningsmedel, utan hvar och en vara skyldig att vara försedd med klingande mynt, för att liqvidera sina skulder, så synes det mig ligga temligen nära, att i mera aflägsna landsorter skulle de, som kassor hafva, kunna häraf draga en oskäligen förtjänst. En vaxel utfärdas på en i landsorten boende person. Vaxelns innehafvare presenterar den till inlösen, och den andre erbjuder Riksbankens sedlar i valuta. Svaret blir nej, jag vill hafva klingande mynt. Den, som skall inlösa vaxeln, har icke sådant, och då komma de öfverens om, att den sistnämnde får liqvidera med Riks-

bankens sedlar, men icke med beräkning af deras nominela värde, utan med betydlig rabatt af detsamma. Jag tror således, att det icke är omöjligt, att Riksbankens sedlar komme att gå med en viss agio. För min del anser jag således icke denna sak vara så klar, nyttan så gifven, farorna så undanröjda, att jag utan Betänkande dertill kan lemna bifall.

Många ledamöter hördes nu ropa på Proposition.

Herr Odelberg: Jag vill icke länge taga Kammarens uppmärksamhet i anspråk, utan anhåller att endast få yttra några ord. Här har blifvit sagdt, att de föreslagna förändringarne i 72 § i Regeringsformen uteslutande afse att trygga eganderättsförhållandena. Jag tror mig också kunna bedöma hvad som är rätt och orätt, och rätt anser jag det vara, att hvar och en fullgör sin skyldighet, att hvar och en, som utfärdat en förbindelse också är förpligtad att inlösa den efter dess lydelse. Att alla stadganden så beskaffade, att de kunna lemna undanflygter för fullgörandet af ingångna förbindelser, måste undanröjdas, det anser jag under normala förhållanden vara både rätt och klokt. Men enligt min åsigt kunna möjligen skäl förefinnas att vid undantagsförhållanden bibehålla en redan befintlig undantagslag, ty såsom sådan betraktar jag 72 § Regeringsformen. Vi lefva nemligen för närvarande i ett ganska ledsamt undantagsförhållande, då vårt land befinner sig i en särdeles betryckt ställning, förorsakad, som jag tror, både af en mindre god ekonomisk lagstiftning och af en oupphörligt fortgående skuldsättning; och vid ett sådant undantagsförhållande kan, som jag förut nämnt, det vara klokt att bibehålla denna undantagslag. De många skäl, som af föregående talare blifvit anförda mot lämpligheten att nu vidtaga denna förändring, vill jag icke upprepa, utan inskränker mig till att instämma med desse talare; men då man visat mig äran att skänka mig en plats i denna Kammar, har jag ansett det vara min skyldighet att till protokollet gifva tillkänna, att jag för min del icke kan bifalla den föreslagna förändringen, utan yrkar afslag å Utskottets förslag.

Friherre Nordenfalk: I anledning af de starka ropen på proposition måste jag fästa uppmärksamheten på att, om någon framför andra har rätt att yttra sig, så måste det vara den, som blifvit under diskussionen anfallen. Men jag skall icke länge begagna mig af denna rätt, då alla tecken tydligt visa, att den mening, jag i denna fråga anser vara den riktiga, också blir den i Kammaren segrande, och flertalet af motskälerna verkligen likna "den drunknandes försök att ännu en stund flyta ofvanpå".

Jag vill förbigå de kraftord, som blifvit slungnde mot Konstitutions-Utskottet, att detta Utskott skulle lånat sig till attentater mot Riksbanken o. s. v. Jag vill icke heller fästa mig vid, att, då man vid förra riksdagen sade, att denna fråga gerna kunde då afslås, emedan den i alla fall åter skulle dyka upp, man nu deremot anser just den omständigheten, att den vid förra riksdagen blef afslagen, utgöra ett skäl, att den vid denna icke ens borde hafva upptagits; jag vill endast upptaga ett par af de ännu ej till fullo besvarade an-

märkningarne. En talare har yttrat, att en sådan förändring af 72 § Regeringsformen, som af Utskottet föreslagits, kunde hafva till följd att sedlarne komme att lyda på åtskilliga effekter, så att en fordrings-egare finge t. ex. viktualier som valuta för sin fordran. Jag tror det vara temligen klart, att man endast undantagsvis emottager en så lydande sedel, *om man icke dertill är teungen*, och *teungen* blir man då först *icke*, om hela paragrafen får den af Utskottet föreslagna förändrade lydelsen. Hvad jag här yttrat torde äfven ensamt visa olämpligheten af den åsigten, att man skulle kunna antaga den sednare delen af förslaget, utan att antaga den första. Skall den ena delen af hvad Konstitutions-Utskottet här föreslagit antagas, måste äfven den andra följa med.

En annan talare, Friherre Skogman, har velat biträda förslagets hvilande till nästa riksdag, men fästat uppmärksamhet på, att åtskilliga stadganden, hvilka vuxit upp ur denna paragraf, följa vid en revision. Jag tror det också; i fråga om beskaffenheten af dessa stadganden har dock jag olika åsikter. Han ansåg nemligen, att myntbestämmningslagen icke är annat än ett ackordskontrakt för förbindelser, ingångna före 1830. Jag för min del tror, att det åligger vederbörande att fortfarande noggrannt följa de stadganden, som äro gjorda i sagda lag, alldenstund uti instruktionen för Banko-Utskottet det heter i § 2, att Utskottet åligger i det nogaste följa *bankirättningens hufvudgrunder*, ursprungligen intagna i Rikets Ständers beslut af 1668 samt *numera bestämda genom af Kongl. Maj:st och Rikets Ständer år 1830 fastställda lagar angående myntbestämningen etc.* Behovvet af ändringar i de af talaren antydda stadganden föranleda för öfrigt, så vidt jag förstår, ingalunda till en återremiss af Betänkandet. Deras ändring måste ske på annan väg och kan, innan grundlagsförslaget definitivt antages, hinna beslutas. På den grund jag förut antydde, tror jag icke heller, att en önskan om sednare delens af förslaget antagande bör föranleda till en återremiss. Vill man icke Utskottets förslag i dess helhet, bör den förra delen af paragrafen, sådan den nu är, oförändrad kvarstå.

Åtskilligt vore väl att tillägga; men jag kan vara kort, då andra varit så långa, och inskränker jag mig — då jag i likhet med Grefve O. Mörner anser den nuvarande paragrafen "ett oting" — till att yrka bifall till Utskottets förslag.

Ropen på proposition förnyades.

Herr Malmsten: Den fråga, som här föreligger, har både vid denna och föregående riksdagar blifvit så grundligt genomdiskuterad, att det icke kan falla mig in att uppträda endast för att repetera hvad förut blifvit yttrat. Många skäl hafva både för och emot blifvit anförda; men det finnes en sida, hvilken visserligen blifvit vidrörd, men endast i förbigående och icke på ett så detaljeradt sätt som den förtjenar. Denna sida af saken är den att göra sig reda för, huruvida, i fall Banken skulle blifva nödgad att inställa sin sedel-inslösning, om och huruvida resultatet gestaltar sig olika, om vid sådant tillfälle tvångskurs finnes eller ej. Jag hade ämnat att full-

ständigare utveckla denna sida af saken; men afstår derifrån och nöjer mig med att uttala det kategoriska förklarande, att, om Banken icke förmår att inlösa sina sedlar, så verkar tvångskursen just att göra detta förhållande ännu värre och af längre varaktighet, men finnes icke tvångskurs, så utjemna sig förhållandena så småningom. Jag säger ännu en gång, att jag skall afstå från en närmare utredning häraf. Jag vill endast hafva i protokollet antecknadt, att jag instämmer med Utskottet, och ber att endast med några ord få tillkännagifva, hvarför jag anser lösningen af den fråga, som nu är å bane, icke tåla så långt uppskof, som många tro.

Jag tillstår uppriktigt, att jag aldrig tänkt mig möjligheten, att vår Riksbank skulle bringas i den belägenhet att icke kunna inlösa sina sedlar; att jag icke föreställt mig, att något sådant kunnat inträffa annat än som följer af ett krig. Jag får dock bekänna, att jag på sednare tiden fått en annan åsigt. Då man hör talas om dessa ständiga anspråk på anslag och lån, om dessa önskningsar, som med hvarje år stegra sig till anspråk, alldeles som om rättigheten att få lån vore en oafytterlig rättighet, då man läser och hör detta och sitter i Banko-Utskottet och får att göra med en mängd motioner, af hvilka en begär 10 millioner till lån för jordbrukare, andra att 6, 9 ja ända till 16 millioner måtte anslås till utvidgande af lånerörelsen i allmänna diskonten — då man läser sådant, börjar man fundera, och det är icke underligt om tankarne gå längre tillbaka i tiden och då stanna vid 1 1/2-dels sekel tillbaka, då man på 1740-talet vidtog sådana åtgärder med Banken, allt i den goda afsigt att undersåtarna skulle få lättare att låna — ett par år derefter stängdes bankluckan, för att icke åter öppnas på 30 år.

Herr Nordström: En af de viktigaste omständigheter, hvarpå vid denna frågas betraktande uppmärksamheten särskildt blifvit fäst, är den, att privatbankerna på grund af sina oktrojer, som för somliga af dem gälla ännu i 8 år, skulle vara fritagna från att underkasta sig den nya ordning man nu vill införa. En talare har redan till bemötande upptagit denna invändning ur finansiell synpunkt och dervid med klarhet och praktisk blick visat, att något sådant icke vore att befara, emedan privatbankernas egen fördel och omsorgen om deras anseende och kredit skulle göra det till en omöjlighet för dem att begagna sig af en sådan undantagsförmån under deras ännu löpande oktrojt看. Jag tror derjemte, att äfven ur juridisk synpunkt det blefve svårt att åt privatbankerna vindicera den ifrågavarande rättigheten, som i själfva verket, då den nedskrefs, icke var annat än ett uttryck af förhållandena, sådana de enligt då gällande allmänna lagar i detta hänseende voro för samhället i allmänhet bestämda; följande häraf, att, så snart samhället finner godt förändra hela sitt mynt- och penningväsende, privatbankerna icke kunna undandraga sig en skyldighet, som alla andra blifva underkastade. Men, säger man, föreskriften lyder, att de hafva rätt att med riksbankssedlar inlösa sina egna. Jag svarade derpå, att det står stadgadt, att deras banksedlar skola inlösas med riksmünt, eller med riksbankssedlar; hvadan om nu riksbanks-sedlar i sin gamla form och betydelse upphöra, så måste också det

ena af dessa alternativet bortfalla. Men det är ett *privilegium*, invänder man. Detta måste jag för min del bestrida. Ett *privilegium* är en speciallag, utfärdad på grund af särskilda undantagsförhållanden; men till grund för sagda bestämmelse i privatbanksoktrojerna lågo icke några undantagsförhållanden, utan deremot samma allmänna lag och förhållanden, som då gälde för alla.

Men äfven om man ville hålla sig strängt till bokstafven, så är ju privatbanken efter bokstafven skyldig att inlösa sina sedlar antingen med mynt *eller* riksbanksedlar: detta är den skyldighet, som åligger banken; men då *skyldighet* på ena sidan förutsätter *rättighet* på en annan, och uti ifrågavarande fall rättigheten måste tillkomma innehafvaren af den sedel, hvars inlösen påyrkas, följer åter deraf, att rättigheten att välja mellan de två alternativen ligger i sedelinnehafvarens hand: han måste hafva ovilkorlig rätt att få den presenterade sedeln inlöst med mynt *eller* med riksbanksedlar, hvilket dera han önskar och det så mycket heldre, om sedeln upphört att ega alla de egenskaper, den förut egde; eljest vore ju icke detta alternativ gällande på båda sidor. Jag tror således, att den framställda betänkligheten icke har något stöd i sjelfva lagens ord och än mindre i dess andemening. I alla fall är den af mig nu framställda bokstafstolkningen lika strängt logisk som den, hvilken söker stöd i den betänklighet jag sökt bekämpa, och som utgår från förutsättning att privatbankernas ifrågavarande oktroj vore ett privilegium, hvilket den dock omöjligen kan sägas vara.

Herr Rydin: Jag skall vara helt kort och till besvarande endast upptaga den anmärkning, som en föregående talare gjort, att Utskottet icke skulle hafva haft tillräckligt skäl för sitt förslags framläggande. Jag ber att här endast få fästa uppmärksamhet på, att 1830, då det beslöts att realisationen skulle ega rum och bankluckan åter öppnas, var Riksdagen betänkt på att göra ett tillägg till 72 § Regeringsformen i den syftning, som nu föreslagits; men att detta förslag, som vid riksdagen 1834—1835 blef hvilande, vid följande riksdag antogs af samtliga Stånden, men lyckades ej vinna Kongl. Maj:ts sanktion. Vidare vill jag fästa uppmärksamhet på det förhållande, att, då Banken ansetts kunna blifva urståndsatt att inlösa sina sedlar, man ansett nödvändigt utfärda föreskriften, att dessa sedlar skulle gälla som mynt. Det var år 1745, på samma gång, som bankluckan stängdes för öfver 30 år. som det först gafs föreskrift af Rikets Ständer, att dessa sedlar skulle gå som betalningsmedel man och man emellan.

Om vi sålunda erinra oss det samband, som under frihetstiden och efter 1809 föreskriften om banksedlarnes tvångskurs haft med upphörandet af deras invexling, kunna vi ej undgå att finna vådor för vår utländska kredit i bibehållande af ett grundlagsstadgande, som möjliggör förnyelse af den penningeoreda och rubbning af våra kreditförhållanden, på sätt frihetstiden och början af vårt nuvarande statsskick visat. Jag frågar, hvad skall man i utlandet tänka, då man i vår grundlag finner en bestämmelse, som icke finnes i något annat land, nemligen att våra sedlar skola gå och gälla som mynt? Man

måste då ovilkorligen komma till misstankar angående vår Banks ställning och detta så mycket mer. då man får höra. att, oakadt förslag till ändring af vår grundlag egt rum, vi vilja hafva kvar i grundlagen en bestämmelse, som är tillkommen för att skydda Banken från att uppfylla åtagna förbindelser. För öfrigt är denna fråga så diskuterad, att jag endast vill bemöta yrkandet om återremiss. En talare, Herr Nordström, har gjort detta yrkande, emedan han ansåg det vara af stor vikt, att Kongl. Maj:t och Riksdagen gemensamt hade lagstiftningsrätt beträffande myntbestämmingslagen. Den 79 § Regeringsformen gifver Konungen och Riksdagen gemensam rätt att stifta myntlag, och således förefinnes redan denna rätt. I 1830 års banklag, som stiftades af Konung och Riksdag gemensamt, är skyldigheten att invexla Bankens sedlar med mynt stadgad. Det skäl, som Herr Nordström anført för återremiss, förfaller således. Hvad slutligen angår Friherre Skogmans framställning, som slutade med en begäran om återremiss, för att sätta Konstitutions-Utskottet i tillfälle att inkomma med förslag till skrifvelse till Kongl. Maj:t angående erforderliga nya föreskrifter i afseende på liquidationssätt m. m., som blefve en följd af grundlagsändringen, får jag fästa uppmärksamheten på, att en återremiss i den riktning, som dermed afsetts, icke kan leda till några resultat från Konstitutions-Utskottets sida. Detta Utskott har endast att framlägga förslag till grundlagsändringar. De särskilda lagförändringar, som kunna till följd deraf påkallas, skola på annat sätt behandlas, och jag anser mig böra tillkännagifva för dem, som gilla Friherre Skogmans förslag, att, enligt min åsigt, medför ett bifall till att Utskottets förslag blir hvilande icke något hinder för att ingå till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t ville framlägga förslag till den ändring af sistberörda stadgande i banklagarne, som häraf kan påkallas.

Talrika rop på proposition hördes ånyo.

Herr Trolle: Enligt min öfvertygelse följer otvetydigt af 72 § Regeringsformen, att den så kallade tvångskursen å Riksbankens sedlar icke gäller längre, än de på föreskrifvet sätt kunna af Banken inlösas, ty så väl ordalydelsen i §:en som än mera Konstitutions-Utskottets Betänkande vid 1847—1848 årens riksdag med motiveradt förslag, då det sedermera grundlagsenligt antagna tillägget till §:n "att Riksbankens sedlar skola vid anfordran efter deras ordalydelse med silfver inlösas", gifver detta ovedersägligt vid handen. Efter Rikets Ständers godkännande af detta Betänkande bör tyndningen af §:ns nuvarande ordalydelse icke vara tviifelaktig; och jag kan således icke finna denna uppfattning vara i någon mån vågad. Det är för öfrigt alldeles omöjligt att förutse, hvilka lagar, som, i händelse Riksbanken nödgades vägra att inlösa sina sedlar med ädel metall, kunna blifva gällande, ty nöden har ingen lag heter det, och det låter väl tänka sig att, huru många försigtighetsmått man än må kring-skansa sig med, eganderätten dock komme till korta vid en dylik katastrof. Jag har emellertid det fasta förtroende till Riksdagen, att den i hvarje fall vill göra hvar man rätt, och är viljan sådan, kan

man tryggt lemna eganderättens helgd i beroende af denna grundlagsparagrafs nog tydliga ord. Det har frågats hvilken omgestaltning af vårt penningväsen man önskade skola föregå eller ske samtidigt med den föreslagna förändringen af Regeringsformens 72 §. Härpå torde endast behöfva påminnas dels om de allmänt erkända bristerna i vår privatbankslagsstiftning, betingande deras sedelutgifningsrätt, dels ock om det förslag till ny banklagstiftning, som afgifvits utaf den af Kongl. Maj:t för några år sedan nedsatta komité i och för ordnandet af vårt penningväsen, hvilket förslag ännu blifvit lemnadt å sido, ehuru det torde vara förtjent af mycken uppmärksamhet. En ledamot, Friherre Skogman, har äfven fäst på uppmärksamheten på åtskilliga föreskrifter, som i omförmälda hänseende erfordrades, innan ifrågavarande grundlagsförändring egde rum eller samtidigt dermed; och i flera delar instämmer jag äfven med honom. Slutligen har anförts, att det endast vore fråga om att få detta förslag till grundlagsändring hvilande, och att det beror på en kommande Riksdag att antaga eller förkasta det-samma. För min del tror jag likväl, att lyckas man att få det hvilande, så lyckas man nog att drifva det igenom. Vi minnas alla, mine Herrar, hurusom för icke längesedan, efter första behandlingen af en ändå viktigare fråga, densamma nog allmänt ansågs skola falla vid den sista afgörande pröfningen, men att likväl det motsatta förhållandet inträffade. Då ett mäktigt intresse sträfvar för verkliggörandet af en tanke, som tilltalar många och är af omfattande vikt och betydelse, så har detta intresse rika utvägar att göra sina åsikter gällande, isynnerhet då dess vara eller icke vara kan bero på framgången af dess bemödanden.

Herr vice Talmannen: Det var att vänta, att öfverläggningen i detta samhällsviktiga ämne skulle blifva hufvudsakligen ett genljud af den öfverläggning, som för ett år sedan i samma ämne fördes på detta rum. Det var att vänta enahanda motsatta meningsyttringar, å ena sidan bemödandet att häfva en grundsats, som går ut på att lemna samma frihet, samma likställighet för bankrörelsen som för all annan industrirörelse, å andra sidan varnande röster mot rubbning i det lagbundna skick, som hittills ansetts vara betryggande för penningväsendets stadga. Då frågan förra gången förevar, be-gagnade äfven jag tillfället att uttala min mening derom. Om den föreslagna grundlagsförändringen varit förknippad med vilkoret, att en författning af civil lags natur fortfarande tillerkände riksbanks-sedlarne gällande kraft som lagligt betalningsmedel, så skulle jag icke hafva lagt någon vikt på att ett sådant stadgande försvunne ur grundlagen; det vore då endast en fråga af formel natur; men de, som fört principernas talan, hafva oförbehållsamt medgifvit — hvad som är naturligt från deras ståndpunkt — att deras mening vore att undanrödja alla lagbestämmelser angående denna egenskap hos Riksbankens sedlar, och det var med hänseende härtill, som jag ställt mig på deras ståndpunkt, hvilka ansett varsamhet nödig. Jag har i alla händelser icke kunnat inse, att, då ett undantagsstadgande, som tillerkänner en hufvudbanks sedlar gällande kraft som laga betalnings-medel, kunnat anses behöfligt och funnits verka gagneligt i ett så

penningestarkt land som t. ex. England, enahanda stadgande skulle kunna verka skadligt i ett land med ringa kapitalstyrka och mindre fullkomlig kreditlagstiftning. Då jag emellertid icke har anspråk på att mera nu än tillförene inverka på någons öfvertygelse i denna viktiga fråga, är det långt från mig att vilja ånyo upprepa de skäl, jag förra gången framlade till grund för min mening. Det torde också vara få allvarliga frågor, i hvilka hvar och en, som tänkt något i ämnet, har mera rotfästade åsikter än i denna, det må nu vara på grund af egen klar pröfning och insigt eller på auktoritetstro. Jag hade därför ej nu begärt ordet, om jag icke dertill blifvit föranledd af en föregående talares yttrade åsigt, som går ut på att genom en återremiss till Konstitutions-Utskottet få pröfvad den gjorda hemställan att till nästa riksdag få förslag till en ny banklagstiftning. Denna hemställan, som icke kan afse annat än ett fullständigande af motiveringen, biträder jag, under förutsättning att den nya lagen kommer att innefatta ett stadgande om riksbankssedlarnes egenskap af lagligt betalningsmedel, *så länge de med metalliskt mynt inlösas*. Om detta vilkor, som för öfrigt är instämmande med hvad vid en föregående riksdag blifvit beslutadt, stadgas, förmodar jag, att allt tal om *tvångskurs* skall upphöra. Hvad beträffar sista delen af Utlåtandet, eller frågan om uteslutande af orden "med silfver", vidblifver jag den mening, jag vid förra riksdagen yttrade om antagligheten deraf.

Jag anhåller, att frågan måtte återremitteras till Konstitutions-Utskottet.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen att under densamma hade yrkats, dels att det ifrågavarande förslaget skulle antagas att hvila till grundlagsenlig behandling, dels att detsamma måtte återförvisas och dels slutligen att det skulle förkastas.

Härvid anmälde sig och yttrade:

Friherre Skogman: Då mitt yrkande sannolikt icke kan af Konstitutions-Utskottet handläggas, anhåller jag att få återtaga mitt yrkande om återremiss, förbehållande mig att framdeles få väcka särskild motion i ämnet.

Herr Grefven och Talmannen framställde härefter proposition derå att Kammaren skulle antaga förevarande förslaget att hvila till grundlagsenlig behandling och, då dervid svarades talrika ja, blandade med nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Sedan Kammaren uppå Herr Grefven och Talmannens framställning, till kontraposition vid voteringen antagit förslagets förkastande, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den som vill, att det af Konstitutions-Utskottet i Memorialet N:o 5

framställda förslag till förändrad lydelse af 72 § Regeringsformen skall antagas att hvila till grundlagsenlig behandling, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, förkastar Kammaren det ifrågavarande förslaget.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 73;
Nej — 23.

Herr Meijer, Edvard: Jag får värdsamt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen från den 16 i denna månad till den 2 April.

Denna anhållan bifölls.

Grefve Ehrensvärd: Såväl för enskilda angelägenheter som för embetsgöromål får jag anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen från den 14 i denna månad till den 2 April.

Bifölls.

Friherre von Essen: Jag får värdsamt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen från den 15 till den 24 dennes.

Bifölls.

Herr Frisk: Då jag icke velat upptaga Kammarens tid med ett yttrande angående det nu föredragna Betänkandet, får jag nedlägga min reservation mot det nyss fattade beslutet.

Kammaren åtskiljdes kl. 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Lördagen den 13 Mars 1869.

Kammaren sammanträdde kl. 6 e. m.

Justerades ett protokollsutdrag för sammanträdet å förmiddagen samt protokollet för den 5 dennes e. m.

Föredrogs ånyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 5 och 6 dennes bordlagda Utlåtande N:o 2, i anledning af väckt motion om revision af fattigvårdsförordningen och af stadgan rörande försvarslöse och till allmänt arbete dömda personer.

Herr Grefven och Talmannen hemställde, att Utskottets i detta Utlåtande framlagda förslag skulle punktvis företagas till afgörande samt rubriken till hvarje afdelning i förslaget förekomma till pröfning, efter det alla punkterna i afdelningen blifvit genomgångna; hvilket bifölls.

Till följd häraf förekom nu:

Afdelningen Litt. A.

1:sta punkten.

Herr von Gegerfelt: Då jag måste instämma med Utskottet derom, att fattigvårdens ändamålsenliga ordnande är en af tidens mest svårlösta frågor, så måste jag ock förklara, att jag icke har anspråk på att kunna framkomma med ett nytt förslag i ämnet. Jag vill endast framställa några anspråkslösa anmärkningar i afseende å det förslag, som Utskottet afgifvit, under förhoppning att dessa vid en möjligen förekommande återförvisning af frågan till Utskottet, i den mån de kunna finnas förtjena afseende, benäget tagas under öfvervägande.

Jag instämmer också med Utskottet deri, att ingen sjukdom kan botas, utan att man känner dess orsaker, och då Utskottet vidare tillägger, att det nu öfverklagade onda till en icke obetydlig del har sin rot i förhållanden, som icke kunna genom fattigvårdslagstiftning

gen förändras, så måste jag i detta hänseende gifva Utskottet mera än rätt. Ty det är endast en obetydlig del i detta onda, som på denna väg kan rättas, och måhända är det ett förbiseende deraf, som för-anledt att det allmänna bekymret öfver den ständigt tilltagande fattig-vårdstungan gifvit sig luft i en allmän klagan öfver fattigvårds-lagstiftningen.

Utskottet har ansett en af nuvarande lagstiftnings hufvudsak-ligaste fel ligga deri, att fattigvården är obligatorisk. Enligt för-fattningen äro friska och arbetsföra personer uteslutna från all rätt till understöd, och det är således endast i afseende på dem, som i följd af kropps- eller själsbräcklighet äro oförmögna att försörja sig, som fattigvården är obligatorisk; och så måste det förblifva, ehvad man än derom stadgar i fattiglagen, till följd af en högre lag, som bjuder att i ett samhälle ingen må svälta ihjel. Frågan vänder sig endast derom, huruvida de till undanrödjande af detta onda erforderliga afgifterna skola utgå efter inkomstbevilning eller efter barmher-tigheten och den kristliga kärlekens graderade skala.

Då enligt författningen fattigvårdsunderstödet är inskränkt till det aldrig nödvändigaste, det som fordras för lifvets uppehälle, så utesluter detta stadgande icke nödvändigheten att tänka på framtiden för dem, som kunna tänka derpå. Den beklaglige, moraliskt slappe, som endast lefver för dagen, skulle säkert finna sig ganska ringa be-rörd deraf, att hans rätt till understöd i afseende på befintligt behof uteslöts ur lagen, då han, hänvisad till allmänna barmhertigheten, ändå skulle få hjälp.

Utskottet har indelat de fattige i tvänne klasser och i första klassen uppfört vansinnige och föräldralösa barn och i den andra alla öfriga, som sjelfva icke kunna försörja sig. I afseende på de förstnämnde skulle fattigvårdsstyrelsen fatta beslut, som fortfarande såsom hittills finge öfverklagas hos Konungens befallningshafvande, Kammarrätten och Kongl. Maj:t. I afseende på den sednare klassen skulle fattigvårdsstyrelsens beslut öfverklagas hos kommunalstämman eller, såsom Utskottet benämner den, fattigvårdsstämman, vid hvars slut det kommer att förblifva, och härmed anser sig Utskottet hafva ställt frågan på en helt annan grundval eller på frivillighetens. Jag kan icke anse annan fattigvård frivillig än den, som en hvar eger att undandraga sig. Då de till fattigvården erforderliga utgifterna skola utgå såsom kommunalutskylder och dessa äro obligatoriska, så är också den dermed bekostade fattigvården obligatorisk. Att öfverlemnna pröfningen i hufvudsakligen förekommande fall åt kommunalstämman har deremot ganska många betänkligheter. De afse mindre den be-höfvandes anspråk, ty om han icke får sin hjälp af fattigvården, så blir han hänvisad till den enskilda välgörenheten, men så mycket mer förhållandet mellan de särskilda kommunerna. Jag fruktar, att genom ett sådant stadgande den strid mellan dessa särskilda kommu-ner, som nu utgör fattigvårdens kanske mörkaste sida, skall ännu mer förökas och blifva så mycket mera förfärlig, som den flyttas in på ett annat gebit. Om en kommunalstämman är till ytterlighet hård och sålunda vägrar äfven det mest behöfliga understöd, så finnes deremot icke någon appell. De fattige blifva vid ett sådant förhållande, om

de ej erhålla hjälp af den enskilda barmhertigheten inom kommunen, oemotståndligt inkastade på andra kommuner, der de måste genom tiggande söka försörja sig. Tiggeriet är det sämsta sätt att ordna fattigvården, som man kan utfinna, synnerligast då de fattiga hänvisas till andra kommuner än dem de tillhöra. Utskottets Betänkande lemnar icke underrättelse om, huru man i detta fall må förfara. Att återsända de fattige till sina kommuner kan icke låta sig göra, sedan de med laglig rätt förklarar att der icke lemnas understöd. Bräckliga, sjuka och vanföra personer kunna väl icke såsom arbetsföra, hvilka genom kringstrykande och tiggeri försörja sig, på länets bekostnad skickas till Konungens befallningshafvande och vidare på Kronans bekostnad till allmän arbetsinrättning.

Vidare bestrider jag giltigheten af den utaf Utskottet uppgjorda fördelning af dem, som äro berättigade till understöd. Den kroppsligt oförmögne till arbete har fullt ut lika berättigade anspråk på understöd som den själssjuka och kanske ändå större, emedan medvetandet om hans olycka är hos den förre lifvigare; och jag ser icke, att barn, som hafva föräldrar, hvilka icke taga vård om dem, äro mindre värlösa, än de barn som sakna föräldrar. Skulle pröfningen af dylika frågor öfverlemnas till kommunalstämma i sista hand, vore det åtminstone konsekventare, att alla fattigvårdsfrågor blefve i sådan ordning pröfvade.

Såsom skäl för den olika pröfningsrätt Utskottet här föreslagit, framställer Utskottet den större svårigheten att kunna bedöma förhållandena i ena fallet än i det andra. För min del tror jag det vara lika lätt att bedöma, om en kroppsligt svag person kan försörja sig, som om en till själen svag kan det. Grunder, hvilka man kan följa, finnas i det ena lika väl som i det andra fallet. Men framför allt har det varit omöjligt för mig att fatta, att det är svårt att pröfva, om barn, hvilkas föräldrar icke taga vård om dem, äro i behof af understöd. I sådant fall har vederbörandes skyldighet inträdt att tillhålla föräldrarna att fullgöra sina pligter mot barnen, men i afbidan på sådana åtgärder kunna barnen dock icke lemnas hjälplösa.

Utskottet har vidare yttrat, att den pröfning, som embetsmyndigheterna egnat åt dessa frågor, kränkt rättskänslan. Det är beklagligt om så skett; men vederbörande hafva dock utväg till klagan på högsta ort, som i dessa frågor jemväl är högsta lagstiftande magten. Derföre att en lag blifvit oriktigt tillämpad, är det väl icke skäl att ändra, om ock möjligen att förklara den.

Jag yrkar värdsamt återremiss af denna punkt.

Jag märker nu, att jag ingått på granskningen af hela momentet a., utan att iakttaga hurusom blott första punkten deraf blifvit föredragen, och jag ber derföre Kammaren om ursäkt.

Friherre von Otter: Den vikt, som denna fråga eger både för det allmänna och det enskilda må berättiga äfven mig att yttra några ord i ämnet. Utskottet säger, att ingen sjukdom kan säkert botas, utan att man känner dess orsaker, och det är just för att angifva hvad jag anser vara orsaken till det onda, som jag nu tagit till orda.

Denna

Denna sjukdom, det vill säga fattigvården, är betungande så väl för det allmänna som de enskilda — jag ber om förlåtelse att jag säger det allmänna, men jag har under Hufvudtitlarnes granskning hört så mycket talas om den allmänna nöden i vårt land och att detta skulle gälla Staten lika mycket som de enskilda, att jag därför funnit uttrycket tillämpligt. Uppfattningen af denna nöd synes dock vara olika, hvarpå vi hade exempel i går, då, sedan man förut talat om Statens nöd och den svårighet man derigenom har att få budgeten att gå ihop, Kammaren likväl beslutade att ett lån eller anslag, som under nästkommande år skulle utgå, i stället skulle få utanordnas under innevarande år för att lindra nöden inom en viss ort, icke bemärkande att man då begick en orättvisa emot andra, som icke passat på tillfälle att bereda sig en dylik fördel.

Grundtanken i nuvarande fattigvårdsförordning och i allmänna tänkesättet är att den, som icke försörjer sig sjelf, skall försörjas af andra, det må nu vara samhället eller Staten. Denna grundtanke genomgår i många hänseenden det allmänna lifvet och dess förhållanden. Den, som har någon erfarenhet om förhållandet på landsbyggen, likasom den, som med noggrannhet följer Riksdagens förhandlingar, synnerligast med afseende på Nionde Hufvudtiteln, skall finna denna grundtanke bekräftad. Denna tanke gör att man icke vill hos sig sjelf söka orsaken till fattigdom och brist, utan företrädesvis hänför den till andra. Man börjar att söka den hos vår Herre, hvilken skall hafva gifvit missväxt afven i de orter, der man i sanning icke må klaga öfver en sådan. Sedermera söker man den hos Regeringen, för det att den ej kan afhjelpa behovet, så hos Riksdagen och sedan hos grannar och fränder, vänner och bekanta, som skola hafva störtat en, men aldrig sist hos sig sjelf. Jag tror att, för att kunna motarbeta detta onda, denna nöd — jag förnekar icke att en sådan finnes i landet, — vi borde vända om ordningen och söka om icke felet ligger hos oss sjelfva i första rummet. Jag har verkligen i detta fallet erfarit för mycket för att icke kunna säga dessa ord.

Fattigdom är brist på något som erfordras för en människas tillvaro. De fordringar naturen gör på möjligheten att bibehålla sin tillvaro äro ytterst små i jämförelse med de anspråk, som man för sig sjelf uppställer. De förra kunna i allmänhet lätt tillfredsställas, men man går ofta vida derutöfver och råkar just fördenskull i den ställningen att nödgas af andra fordra hjälp för det nödvändiga. Menniskan har genom sina anlag, sin förmåga och de kunskaper henne gifvits, erhållit kraft att uppehålla sig sjelf, så snart hon vill använda denna kraft och vill spara, umbära, hushålla, tänka på morgondagen. Sparsamhet och sedlighet stå i ett nära förhållande till hvarandra och för att kunna lefva för högre syften fordras att genom eget arbete stå på egen botten. Först med den fullkomliga oförmågan att försörja sig sjelf bör hjälpsamhet inträda under den kristliga kärlekens förm, men icke genom fattigvårdens polisanstalt, hvilken motverkar barmhertigheten och ökar fattigdomen.

Den grundtanke, som ligger i vår nuvarande fattigvårdsförordning och tillämpas alltför mycket i allmänna lifvet, är en tvungen orsak

till vårt nuvarande betryck. Om vi mera tänkte på morgondagen, så skulle icke detta betryck förefinnas. Vi kunna väl icke förneka, att hvarje menniska har förmåga att kunna försörja sig, eller tänka oss, att en allgod skapare satt någon menniska här på jorden till att blifva ett fattighjon, eller tro att han skapat henne utan att kunna försörja sig. Orsaken hvarföre hon dock icke alltid gör det, ligger deruti att hon icke från första stunden lär sig att umbära och spara. Dessa äro de två väsendtligaste orsakerna till det nuvarande betrycket, det må nu gälla Staten eller enskilda. Man talar visserligen i stora ord om sparsamhet, men jag fruktar att den ganska litet tillämpas.

Vilkoret för vårt uppehälle är arbetsamhet. Äfven i detta fall ser man tyvärr exempel på att denna regel bra litet tillämpas så väl inom kommunen som annorstädes, ty blir man fattig, så är det kommunen, som får taga hand om en, utan att man sjelf det ringaste bryr sig om att komma ur denna fattigdom. Umbärande och sparsamhet äro medlen emot detta onda, men huru lefva vi? Man lefver framför sig och utöfver sina tillgångar, äter upp framtiden, skuldsätter sig med ett falskt förtroende på genom underverk inträffande inkomster eller ock frossar man upp hvad arbetet lemnar. I detta fall har jag i någon tidskrift eller tidning läst en jämförelse mellan Tyskar och Svenskar. Skilnaden i ekonomiskt hänseende dem emellan sades bestå deruti, att Tysken lefver i år på hälften af hvad han förtjente förra året, då deremot Svensken i år lefver på hvad han tänker förtjena nästa år. Man känner intet obehag af att, under en eller annan form, låta föda sig utan arbete, den obildade genom tillskott ur fattiganstalterna, den bildade genom tiggerier i den vidsträcktaste utbredning af Staten, af furstliga personer, af vänner och bekanta, af pensioner och af nådegåfvor af alla slag. Just detta hopp för den, som icke vill försörja sig sjelf, att han kan hafva anspråk på kommunen och Staten m. fl., leder oss in på den förvända ställning, i hvilken vi nu befinna oss. Det är ock derföre jag med glädje sett i detta Utskottets Betänkande särdeles betonadt, att fattigunderstödet icke bör vara obligatoriskt, utan att den kristliga barmhertigheten skall få utöfva sina välgörande verkningar.

Jag hör ofta — jag ber om förlåtelse, att jag talar om förhållanden, som kanske icke intressera Kammaren, men då jag är en praktisk man, som dessutom icke ofta besvärat Kammaren, så kan jag icke, när ett ämne, som så nära berör vårt fosterlands väl, är i fråga, underlåta att ge mina tankar luft — jag hör ofta, säger jag, tal om hvari denna nöd skulle bestå, och har dervid funnit så många olika uttryck härom och saken från så olika håll betraktad, att det förundrar mig, att man icke någonstädes, till och med icke der man skulle kunna vänta en bättre uppfattning, skyller på sig sjelf, utan på allt annat. Individens sjelf är, jag måste upprepa det, i de flesta fall orsaken till detta onda.

Vi klaga ofta öfver dryga skatter; ja, mine Herrar, men hurudana äro dessa nu emot hvad de voro förr. I detta hänseende skulle jag, som under sökandet bland gamla papper vid den egendom, jag bebor, hittat en debetsedel för år 1802, kunna upplysa hurudana skatterna då voro. Afgifterna t. ex. för tjänstefolk utgingo under icke mindre än fyra olika rubriker, nemligen under titlarne: lön för drän-

gar 24 skilling, slottshjelp 6 skilling, bevillningsafgift för dräng efter 1:sta artikeln 1 R:dr och efter 2:dra artikeln likaledes 1 R:dr; märk noga, allt specie. Sedermera var det en mängd utgifter för hemmanet, som nu icke finnas; likaledes funnos afgifter för informator, hushållerska, fönsterluffer, vagnar och slädar, för betjening och jungfrur — dessa sistnämnda voro då sannerligen högt uppskattade, de gällde icke mindre än 1 specie 14 skillingar 3 runstycken, — gårdsfogde, kusk, skogsvaktare, trädgårdsmästare — en sådan kostade 3 R:dr 24 skilling 3 runstycken specie — dränghustru, sidenafgift för fru och pigor, afgift för tobak, kort, fickur och hundar, krönings- och begravningshjälp, medicinalfond, djeknepenningar o. s. v. Härutaf synes att om man jemför de skatter, hvaröfver man nu klagar, med gamla tiders, så skall man finna, huru mycket de blifvit minskade. Jag erkänner dock att kommunalskatterna ökats i tvänne hänseenden, nemligen i afseende på skolundervisningen och fattigvården. För skolundervisningen må de vara dryga, ty jag hoppas att i den mån undervisningen blir praktiskt meddelad, så att man lär sig icke blott att läsa och skrifva, utau äfven att använda hvad man läst och skrifvit, vi skola få en rik skörd för hvad vi derfore utgifvit.

Hvad nu fattigvården vidkommer, så återkommer jag till det kapitlet, att vi sjelfva äro skulden till vår fattigdom, utom i sådana fall, som Utskottet här särskildt framhållit; ty om vi icke tänkte i första hand på oss sjelfva, utan äfven på samhället och Staten, så skulle vi ovilkorligen mera bemöda oss om att lefva och verka för att dessa fattigskatter icke blefvo så stora. Hur kommer det sig, att på enskildas icke små possessioner det ofta händer att der icke finnes en enda fattig, men att deremot på små hemman man ser en stor mängd fattiga. Det måtte väl icke vara naturen eller vår Herre, som orsakat detta; felet ligger hos dem, som alstrat dessa fattige; jag kan icke fatta annat, och med den erfarenhet jag har, så kan jag säga att jag fått denna sak fullt konstaterad.

Hvad sedermera särskildt beträffar det medel, som skulle motverka detta onda, så tror jag att, om vi ginge till grunden med denna undersökning, och om vi hos oss sjelfva sökte orsaken till denna öfverhandtagande fattigvård, som allt mer och mer tynger oss och Staten, enligt hvad vi hört såväl här, som särdeles i Andra Kammaren, så skulle det blifva ett sundare tillstånd här i landet, än det för närvarande är. Vi söka väl hjälp i lag och författningar och framför allt hos Konung och Riksdag, men om vi äfven sökte den närmaste hjälpen hos oss sjelfva, ville arbeta mera för oss, våra vänner, grammar, för det allmänna bästa, så tror jag att vi skulle komma i en bättre ställning och nöden skulle fortare än något annat försvinna genom de två orsakerna, hvarom jag förut talat, nemligen umbärande och sparsamhet, på hvilka jag hoppas att såväl den förmögne som den ringare hädanefters skall fästa tillbörlig vikt.

Jag anhåller om bifall till första punkten af detta Betänkande.

Herr Hasselrot: Jag tyckte mig i början af den siste talarens yttrande spåra något missnöje med Utskottets åtgörande i denna sak; och det föreföll mig icke heller oväntadt, att en framställning i ett

ämne af förevarande rikhaltiga beskaffenhet och med så stort omfång icke skulle befinnas nöjaktig efter hvars och ens öfvertygelse och uppfattning af frågan, men då den värde talaren slutade med att varmt och kraftigt förorda Utskottets förslag i denna punkt, är jag honom tacksam för det understöd, han sålunda lemnat Utskottet.

Den förste talaren hade en invändning att göra mot sjelfva den grund, hvarpå Utskottet byggt sitt förslag. Utskottet har trots sig finna, att fattigvården ej under alla förhållanden borde vara obligatorisk och att det icke i allmänhet skulle stå den behöfvande öppet att med lagen i hand utkräfva fattighjelp, när helst han ästundade sådan erhålla. Utskottet fann detta vara ett grundfel uti vår nuvarande fattigvårdslagstiftning. Det ligger också i sakens natur att all hjelp, som gifves åt nästan, har karakteren af ett kärleksverk, är en frukt af den kristliga barmhertigheten, som ej i följd af sin natur kan vara bunden af några yttre lagar, utan helt och hållet uppspringer ur frivillighetens grund, och att hjälpen därför ej med tvång bör kunna utkrävas. Det är också mera välsignelsebringande för gifvaren, när han *frivilligt* lemnar sin skärf till den fattige, än då han erlägger en fattigskatt, som han *icke kan* undandraga sig. För de behöfvande åter är det en kristlig pligt att med ödmjukhet och tacksamhet emottaga hvad mera lyckligt lottade medmenniskor kärleksfullt gifva dem, men det kan icke ur någon synpunkt försvaras, att de behöfvande, såsom ofta nu är förhållandet, ega rätt att på laglig väg utkräfva fattighjelp, ofta på ett sätt, som icke kan annat än väcka den största ovilja.

Samme talare åberopade äfven att tillräcklig skilnad icke skulle hafva blifvit gjord emellan de olika kategorierna i första och andra momenten. Första momentet afser vansinniga personer och föräldralösa barn under femton år, hvilka vid saknad af tillgång äro *ovilkorligt* berättigade till understöd. I andra momentet åter omtalas de, som af ålder, vanförhet, sjukdom eller andra orsaker äro urständsatta att försörja sig sjelfva; och i afseende å hvilka det skulle öfverlemnas åt fattigvårdsstyrelsen att *pröfva*, om de borde komma i åtnjutande af understöd eller ej. Hvad nu de vansinniga beträffar, så är det alldeles gifvet, att dessa måste, då de äro medellösa, af kommunen underhållas. Hvad derefter vidkommer minderåriga barn, så är det väl samt, att ej blott de, som sakna föräldrar, utan äfven de, hvilkas föräldrar icke kunna eller icke vilja draga försorg om dem, äro i lika stort behof af understöd, men skilnaden ligger deruti, att då man om de förra bestämdt kan säga, att de *måste* hafva understöd, beror detta i det sednare fallet på en *pröfning* af förhållandena, och denna pröfning bör öfverlemnas åt samhället, som i egenskap af en persona moralis ingalunda lär kunna frigöra sig från den moraliska lagens fördringar på utöfvande af barmhertighet, men å andra sidan måste hafva fria händer att handla efter omständigheternas kraf och sjelf bestämma om det bör gifva eller neka hjelp. Det är naturligtvis omöjligt att uti en lag så noga bestämma gränserna i detta fall, att man med lagen i hand kan säga, när en person skall

anses så vanför eller sjuklig, att han ovilkorligen är i behof af hjälp, utan bör det öfverlemnas åt sambället att i detta fall, efter den kristliga kärlekens måttstock, pröfva och besluta. Jag antager ock att i vårt land den kristliga kärleken är så stor, att ingen här riskerar att behöfva svälta ihjäl, hvilket man tyckes ifrågasätta såsom en vådlig följd af Utskottets förslag. I hvarje samhälle måste ovilkorligen finnas någon person, som kan föra den kristliga kärlekens talan; och endast uppmärksamheten blir fästad på det verkliga behovet, skall man säkerligen icke underlåta att afhjälpa detsamma.

Den princip, som här i början blifvit uttalad, är af den aldraför största vikt; och på densamma hvilas hela den nya byggnaden, så att, om denna punkt afslås, allt Utskottets arbete varit förgäfvat; hvadan jag, lifligt öfvertygad om denna principens riktighet, för min del ifrigt påyrkar att densamma måtte af Kammaren godkännas och Utskottets hemställan bifallas utan förändring.

Herr de Maré: Det är utom allt tvifvel, att fattigvårdens ändamålsenliga ordnande är ett af vår tids mest svårösta problem; och att, till följd af bristfälligheter härutinnan, eländet alltjemt varit i stigande, är en sanning, som ej blott af Utskottet uttalats, utan som jag är öfvertygad om att ingen skall kunna neka. Utskottet har försökt lösa detta problem och i det nu föreliggande Utlåtandet uttalat sina åsikter samt uppställt de grunder, hvarpå det ansett fattigvården böra fotas; och man kan ej annat än för den möda, Utskottet härpå nedlagt, vara i högsta måtto tacksam.

I allt torde likväl ej Utskottets förslag kunna gillas. Så har Utskottet gått till väga på ett sätt, som jag för min del icke kan biträda, då det i första punkten af den förordning, som Utskottet önskar en gång måtte blifva Kongl. Maj:ts, yttrat, att de, som ovilkorligen skola utgöra föremål för fattigvårdens omsorg, äro "vansinniga personer och föräldralösa barn under 15 år, som sakna egna tillgångar". Vi böra nemligen komma ihåg, att det finnes många andra olyckliga Statens medlemmar, som likväl som de omyndiga barnen och vansinniga personerna äro förtjenta af och hitintills varit i åtnjutande af den hjälp och den omvårdnad, som kommunerna anse sig böra skänka. Utskottet vill icke tillstyrka att de, som af ålder, vanförhet eller sjukdom äro urständsatta att försörja sig sjelfva, skola vara obligatoriskt berättigade att från kommunen erhålla understöd. Utskottet säger nemligen, att de till dessa tre kategorier hörande personer skola erhålla vård och försörjning eller understöd, endast när fattigvårdsstyrelsen pröfvar sådant nödigt; och öfver fattigvårdssambällets beslut får ingen klagan föras, finnes ingen appell. Jag anser för min del detta nu föreslagna stadgande så hjertlost, att jag skulle finna det högst bedröfligt, om Kammaren godkände detsamma.

Ingen kan väl med skäl påstå, att en från födseln vanför person eller en, som genom ålder och sjukdom totalt förlorat arbetsförmågan, är mindre förtjent att af barmhertigheten ihågkommas, än t. ex. ett 14 års kraftfullt barn. Jag vill visserligen icke motsätta mig att barnen äfven vid 13 och 14 års ålder erhålla af kommunen et ofta väl behöfligt understöd, men jag kan dock icke finna, hvarför

ej samma barmhertighet, som utöfvas emot dessa, bör visas äfven dem, hvilkas krafter blifvit af ålder eller sjukdom brutna och som till följd deraf äro lika väl som det svagaste barn oförmögna att bidraga till sitt uppehälle. Denna föreskrift är verkligen hård och förefaller så ännu mera, då man tager i betraktande, att det är öfverlåtet åt fattigvårdssamhället sjelft, att utan appell bestämma, om de behöfvande skola få något understöd eller ej. Jag skulle knappt hafva trott, att det nu föreslagna stadgandet kunde anses såsom ett uttryck af en utaf erfarenheten ledd människokärlek, om jag icke visste, att i det Tillfälliga Utskottet sitta män från olika landsorter, hvilkas erfarenhet är bepröfvad och hvilkas människokärlek står utom allt tvifvel. Nu kan jag ej bestrida hvarken förslagets välvilliga syftemål och ej heller Utskottsledamöternas kännedom om förhållandena, jag kan blott beklaga, att uti de flera kommuner, uti ordnandet af hvilkas angelägenheter jag har rätt att deltaga, en sådan människokärlek ej är så allmänt utbredd, att jag åt den skulle vilja öfverlemnna afgörandet af ifrågakommande viktiga angelägenhet.

Jag vet väl, att i Belgien och åtskilliga andra länder, såsom t. ex. Amerika, hela fattigvårdsaffären är öfverlemnad åt enskilda barmhertighetsinrättningar. Men då jag förmenar, att vi hvarken stå så högt som det förstnämnda landet och ej heller så lågt, som det sistnämnda, så tror jag oss icke vara berättigade att i detta hänseende följa deras föredöme. Jag tror ej, att man kan vara befogad proklamera en sådan sats, att fattigunderstöd *endast* beror på barmhertighet, och jag befarar, att, om detta antages såsom regel, skulle följerna blifva ganska vådliga.

Utskottet säger i det nu föredragna första momentet, att vansinnig person och föräldralöst barn under 15 år, som saknar egen tillgång, skall genom fattigvårdsstyrelsens försorg erhålla nödorttig vård och försörjning. Dermed skall således all samhällets ovilkorliga skyldighet att biträda den nödställda och utblottade lidande vara uppfylld. Mina Herrar, låtom oss icke proklamera en sådan sats. I det tådehvarf, hvori vi lefva, är det i sanning icke lönt att försöka undandra sig en skyldighet, som hittills varit erkänd uti en långt större utsträckning. Lika med Utskottet erkänner jag gerna, att denna fattigvårdstunga är ifrån år blifvit allt svårare att draga, men anledningen dertill är icke att endast söka i bristfälliga fattigvårdsreglementen, den är af helt annan beskaffenhet.

För min del kan jag ej, så gerna jag än ville, och så fullkomligt jag än erkänner, att denna tunga är, och att den är ifrån år blir alltmera svår, med min röst bidraga till framgången åt ett så olämpligt förslag, som jag anser det ifrågakomna vara, och genom hvilket förslag personer, som förut varit obligatoriskt berättigade till fattighjelp, och som jag fortfarande anser vara lika berättigade dertill, skola afhändas denna rättighet. Då det nu är mig omöjligt att biträda förslaget, och jag ej vill begära proposition på afslag å första punkten, anhåller jag om dess återremitterande.

Grefve Hamilton, Henning: Det har redan af Utskottet blifvit sagdt, och flera talare, som här yttrat sig, hafva deri instämt, att

fattigvårdslagstiftningen är förenad med stora svårigheter. Jag vill visserligen icke förneka att så är, men tror dock, att man beredt sig större svårigheter än nödigt varit, dels derföre, att man börjat med en undersökning, om fattigdomens orsaker och haft anspråk att förekomma dem genom en fattigvårdsförordning, dels emedan man velat stifta lag äfven för den fattigvård, som till följe af sakens natur måste vara frivillig, då den bör utgå från en känsla, som af lag hvarken kan framkallas eller bindas i sin verksamhet.

Ingår man uti en undersökning om fattigdomens orsaker, och vill man undanrödja de förhållanden, som framkalla densamma, kommer man in på ett helt annat fält än fattigvårdslagstiftningen, och måste utsträcka sin undersökning till en stor del af de ekonomiska författningar, som i landet äro gällande. Man kan derigenom visserligen utträtta något godt, men förbiser det mål, som nu föreligger oss och till hvilket vi med anledning af Utskottets Betänkande närmast hafva att sträfva.

Vidare synes mig klart, att fattigvården väsendtligen måste vara en yttring af den känsla, som bjuder hvarje kristen att efter förmåga bistå sina nödställda likar. Denna känsla är till sin natur såsom vissa blommor, hvilka vissna om man vidrör dem. De måste utveckla sig fritt, eller torka de bort. Välgörenheten måste vara frivillig, och underkastar sig ogerna något tvång. För att dess stämpel må fästas vid äfven den allmänna fattigvården, fordras välvilja hos den gifvande och tacksamhet hos den som emottager. Barmhertigheten är alldeles främmande för den fattigvård, som fordras med pockande och gifves med knot. Utskottet har således, efter min förmening, beträdd en alldeles oriktig väg, då det sökt göra fattigvården obligatorisk endast i de fall, der en undersökning eller pröfning af behovet ej kan komma i fråga. Någon hjertats känsla behöfver der ej göra sig gällande, emedan då det ligger i sakens natur, att den behöfvande ej kan hjälpa sig sjelf, det också blir en nödvändighet, att kommunen träder emellan. I de fall åter, der det fordras en undersökning om behovets verklighet, och der således ett ovillkorligt anspråk på hjälp ej kan finnas, der måste det öfverlemnas åt den gifvandes goda vilja, hans ömhet för den nödlidande och en pröfning af dennes behof, att bestämma om och huru mycket han vill gifva. Jag har ansett mig böra från början antyda denna tanke, hvilken kommer att leda mig vid bedömandet af alla de till detta ämne hörande, i Utskottets förslag vidrörda frågor.

Man har med rätta sagt, att de, som känna förhållandet på landet, mer än väl veta, att någon synnerlig människokärlek icke der gör sig gällande vid fattigvårdens handhavande, och man har med anledning deraf yttrat en farhåga, att de fattige genom den allmänt obligatoriska fattigvårdens upphäfvande, skulle bringas i en belägenhet, som man icke bör, och visserligen icke heller vill genom lagstiftningen åstadkomma. Jag finner visst icke denna farhåga alldeles grundlös, men tager mig likväl friheten anmärka, att den omförmälda bristen på människokärlek, om den icke blifvit framkallad, dock utan tvifvel väsendtligen ökats genom sjelfva fattigvårdslagstiftningen. Det är det nu gällande tvånget att gifva, de rättsanspråk hvarmed de fattige uppträda, som

å fattigvårdsstyrelsernas sida åstadkommit ovilja och som slutligen, till följd af äfven de mindre behöfvandes dagliga och stundliga poc-kande på understöd, gjort dem kalla och känslolösa för den verkliga nöden.

Hvad som enligt Utskottets förslag skulle tillkomma fattigvårdsstyrelserna, vore att efter sorgfällig pröfning handla så, som den kristliga kärleken fordrade, men också att neka understöd, der sådant utan verkligt behof fordrades. För min del tror jag, att det sålunda skulle gå vida bättre än hittills varit fallet, synnerligast sedan den nya författningen någon tid varit tillämpad, och man således å ömse sidor hunnit vänja sig ifrån de falska föreställningar och åsigtter, som af gällande fattigvårdsförordning blifvit alstrade. Ingalunda befarar jag, att de fattige skulle lida af förändringen. Hvarje folk har något för sig utmärkande. Man säger, att det ena folket är laglydigt, det andra tappert o. s. v. Skulle något godt om oss kunna sägas, så är det, att vi äro ett gifmildt folk. Låt om oss hädanefter gifva ej af tvång, utan af godt hjerta, och den verkliga nödens rop skola ej blifva ohörda.

Det har vidare blifvit anmärkt, att tiggeriet skulle befordras, om ej den behöfvande tillerkändes rätt till understöd. Till den talare som yttrade detta, hemställer jag, om ej tiggeriet under de sednare åren tilltagit och på ett bedröfligt sätt frodas. Mig synes ingen anledning vara, att det efter antagandet af Utskottets förslag skulle erhålla större dimensioner, och visst är, att det icke skulle uppträda med större anspråk eller i en mera fränstötande form, — en form, som i viss mån är framkallad af nuvarande fattigvårdsförordning, emedan den lärt den fattige att fordra i stället för att bedja. På landet kommer tiggaren sällan allena, men ofta ser man dem i skockar af fyra personer eller flera, beväpnade med knölpåkar. Man må förlåta den kristliga kärleken, om hon skrämmas bort af en så utrustad ödmjukhet hos dem, af hvilka hon anropas om hjälp.

Jag skall ej af ämnets rikedom låta förläda mig att vidare yttra mig, men anhåller hos dem, som ej godkänna Utskottets förslag, att de ej måtte påyrka en återremiss, hvarigenom en dyrbar tid skulle förloras, utan heldre uppställa ett motförslag. Formen för behandlingen af de tillfälliga Utskottens Betänkanden gör det sannolikt, att efter en återremiss ärendets förnyade pröfning ej skulle medhinnas, och frågan således vid denna riksdag förfalla, hvilket utan tvifvel vore en förlust. Kan ej ett bättre förslag uppställas, röstar jag för bifall till Utskottets.

Grefve Wachtmeister, Hans: Efter det kraftfulla bistånd, som den sednaste talaren lemnat Utskottets förslag, torde det vara både förmätet och obehöfligt att vidare tillägga något, utöfver hvad han anført. Jag ber derföre endast att med några ord få bemöta den talare, som först yttrade sig. Jag vill dervid först framhålla att, såsom Utskottet också erkänt, orsakerna till den dryga fattigvårdstungan till en stor del ligga utom fattigvårdslagstiftningens område. Det har ej heller ingått i uppgiften för Utskottets verksamhet att undersöka dessa orsaker, om ock Utskottet icke kun-

nat underlåta att, vid ett eller annat tillfälle göra en antydan derom och tillse, om ej sjelfva fattigvårdslagstiftningen på något sätt medverkar att föröka det öfverklagade onda. För min del tror jag detta verkliga vara händelsen, och det ej i så obetydlig grad, just till följd af det obligatoriska uti nu gällande fattigvård, hvarföre ock Utskottet deri sökt åstadkomma en ändring. Den värde talaren framhöll, att, äfven om en ändring i den antydd riktningen blefve gjord, skulle troligtvis fattigvårdstungan derigenom icke komma att minskas. Det är visst möjligt, att de gamla förhållandena en tid skulle komma att fortfara, ty lagstiftningen eger onekligen en uppfostrande egenskap för folket, och om den nuvarande lagen ledt denna uppfostran i orätt riktning, så är det naturligt, att verkningarna deraf skola fortfara ännu en tid, sedan en ny lag blifvit införd, men de skola dock så småningom upphöra, i den mån man hinner utrota de gamla föreställningarne. Dessa föreställningar tror jag för öfrigt först på sednaste tiden riktigt införlifvat sig med folkets medvetande. Det är först nu, som allmänheten fått en klar föreställning om det obligatoriska i fattigvården, och möjligen kan det dröja en hel generations lifstid, innan denna föreställning kan utrotas, men deri ligger ej någon anledning, hvarföre man ej skulle redan nu slå in på en annan bana och försöka göra ett annat åskådningssätt gällande.

Den förste talaren anmärkte, att genom Utskottets förslag det obligatoriska uti fattigvården likväl ej skulle komma att upphöra, och att fattigvårdssafgifterna hädanefter som tillföre skulle komma att uttaxeras på våra debetsedlar. Det är väl sannt, att i detta hänseende någon förändring icke kommer att göras; men deremot blir en betydlig olikhet införd i den nya lagstiftningen i afseende å kommunens obligatoriska skyldighet att underhålla de fattige. Denna skyldighet komme nemligen ej vidare att såsom nu pröfvas af någon myndighet utom kommunen. Samme talare fästade sig äfven dervid, att det skulle finnas flera andra kategorier af behöfvande, förutom vansinniga och minderåriga föräldralösa barn, och att man på allmän-giltiga grunder kunde påstå, att en krympling vore fullt ut lika mycket i behof af understöd som en vansinnig eller en minderårig. Det oaktadt tror jag att Utskottet följt den enda grunden, som konsekvent kunnat följas. Denna grund är enkel, ty den går ut derpå, att fattigvården skall vara obligatorisk, så snart behovet är *absolut*, men att det obligatoriska skall upphöra, så snart en *pröfning* af behovet kan komma i fråga. Till den första kategorien höra just vansinniga och minderåriga barn, som förlorat sina föräldrar; men jag vill dit ej hänföra några andra, emedan vid andra förhållanden en pröfning alltid måste ega rum. Om en person anmäles såsom behöfvande till följd af sjukdom, så är det naturligt, att kommunen måste undersöka sjukdomens beskaffenhet och i hvad mån den hindrar personen att sjelf bidraga till sitt uppehälle.

Jag anhåller, att upplysningsvis få nämna, att den Norska lagen innehåller samma stadgande, som nu föreslagits att införas hos oss. En komité nedsattes år 1856, för att utarbета förslag till ny fattigvårdslag i Norge och i denna komité sutto flera af landets yppersta män såsom Sverdrup, Eilert Sund m. fl. Denna komité delade

fattigvården i obligatorisk och frivillig, men tillade såsom föremål för den obligatoriska fattigvården, utom de nu af Utskottet föreslagna, äfven en tredje kategori, nemligen sjuke, hvilken sistnämnda kategori dock borttogs, då lagen utfärdades år 1864, och Utskottet har icke heller funnit lämpligt att i det afseendet följa de Norske komiterades förslag. eburu Utskottet i öfrigt godkänt många af de grunder, hvarpå den Norska fattigvårdslagstiftningen hvilat.

I afseende å den här mycket betonade anmärkningen, att några garantier icke skulle finnas för att kommunerna uppfyllde sina skyldigheter, och att de fattiges billiga anspråk lemnades det afseende, som de förtjente, derest icke en myndighet funnes utom kommunen, som kunde upptaga och pröfva den klagan, som öfver fattigvårdsstyrelsens beslut möjligen kunde blifva förd, så tror jag att detta är en fråga, som egentligen ligger utom den punkt, som för tillfället är föremål för diskussion. Jag ber dock att såsom min enskilda öfvertygelse få nämna, att, derest fattigvårdsstyrelsen i nämnda hänseende visade någon hallstarighet, det lämpligaste måste vara att från styrelsen vädja till fattigvårdssamhället i dess helhet. Hvarje fattig har väl inom kommunen någon, som intresserar sig för honom, och som vid förekommande fall kan fälla ett ord till befrämjande af hans fördel. Åtminstone har jag funnit, att nästan alla, som till Konungens Befallningshafvande inkommit med framställningar i dessa ämnen, haft förespråkare inom kommunen, som egt kännedom om deras tillstånd och behof. På samma sätt böra de också vid fattigvårdsstämman kunna påräkna någon, som för deras talan, och då kunna de dessutom hafva den grundade förhoppningen, att deras behof skola blifva bättre pröfvade än nu kan blifva fallet, då pröfningen är öfverlemnad åt myndigheter, stående utom kommunen. Jag har i följd af min embetsställning förvärfvat en viss erfarenhet i dessa ämnen och får bekänna, att det är bland de svåraste och mest obehagliga uppgifter, som länsstyrelserna för det närvarande hafva att lösa, att pröfva de anspråk, som af de särskilda kommunernas fattige framställas. Man får vända sig till länsmän och presterskapet för att infordra upplysningar, men likväl blifva dessa upplysningar i de flesta fall så knapphändiga, att man på dem ej kan grunda något säkert omdöme.

För min del får jag yrka bifall till Utskottets framställning samt, på de skäl som af den siste talaren anfördes, anhålla att Kammarrens Herrar ledamöter icke ville påyrka någon återremiss af detta Betänkande, emedan det sannolikt skulle föranleda till att förslaget icke skulle hinna genomgå den vederbörliga granskningen och kunna före Riksdagens slut till Kongl. Maj:t öfverlemnas.

Grefve Mörner, Carl Göran: Det synes mig, som Utskottet motiverat sitt förslag på en uppfattning af den gällande lagen, hvilken, efter mitt förmeående, ej öfverensstämmer hvarken med dess ordalydelse eller dess anda.

Utskottet säger nemligen, att samhället för närvarande skulle vara pligtigt lemna fattigunderstöd, utan rätt till pröfning af behofvet. Men detta strider alldeles emot 4 § i nu gällande fattigvårdsförordning, som innehåller: "Fattigvårdsstyrelsen skall hafva förvaltningen

af alla fattigvårdsangelägenheter och eger pröfva hvarje i detta hänseende förekommande behof samt om och i hvad mån understöd bör lemnas; och innehåller §:n vidare de omständigheter, som dervid böra tagas i betraktande. Sedermera förekommer i 8 §: "Som fattigunderstöd är en nödhjelp af kristligt deltagande för den behöfvande, vare allt pockande, då understödet sökes, eller klandrande utlätelser om dess beskaffenhet, då det emottages, alldeles förbjudna." Då det således för mig är uppenbart, att vår nuvarande författning berättigar till pröfning af behöfvet, kan jag icke heller godkänna den konklusion, hvartill Utskottet kommit. Det är i 1 § af fattigvårdsförordningen uttryckligen stadgadt, att arbetsför och frisk person skall, utan fattigvårdens betungande, sig sjelf försörja; och att de kringstrykare, hvilka komma med knölpåkar och pocka på understöd, ej äro föremål för fattigvården, inhentas af förut citerade § 8. Att deremot vilja från fattigvårdens omsorg utesluta sådana personer, hvilka, i anseende till bristande arbetsförmåga eller vanförhet, äro urständsatte att sig sjelfva försörja, synes mig vara att utesluta från fattigvården just sådana personer, som egentligen borde höra dit. Att uttryckligen inskränka fattigvården till vansinniga och barn under fenton är — detta står skrifvet hvarken i våra hjertan, vår religion eller våra seder, och förgäfvess skall man skrifva någon lag, som ej har sin grund uti något af dessa fundament.

Då således det nu föreslagna stadgandet icke, efter min tanke, har något företräd framför de nu gällande bestämmelserna, har jag svårt att gifva detsamma min röst; men åtskilliga andra stadganden förekomma i detta förslag, hvilka torde förtjena att uppnärksammas. Och då jag ej kan tro, att det kan vara rätt, att, i en fråga af den grannliga och ömtaliga beskaffenhet, som den förevarande, afklippa de anmärkningar, som med skäl kunna göras, eller på stället improvisera ett beslut, så, och oaktadt en del talare yrkat, att de, hvilka hade något emot denna punkt att erinra, skulle uppställa ett motförslag, kan jag för min del ej finna annat än att det lämpligaste sättet är att återremittera punkten; hvarom jag äfven anhåller om proposition.

Herr Reuterswärd: Den siste ärade talaren återopade åtskilliga §§ i nu gällande fattigvårdsförordning, hvarur otvifvelaktigt framgå samma principer, som Utskottet i sina motiver uttalat; men det förhåller sig så med denna förordning, att, vid tillämpningen deraf, korsar den ena §:n den andra så, att man sannerligen icke vet hvad som är författningens anda och mening.

Samme talare nämnde ock, att, enligt nu gällande författning, kommunerna skulle ega rättighet att pröfva, hvilken eller hvilka som voro berättigade till understöd. Detta är sannt, men de ega ej att deröfver besluta, ty denna rätt tillkommer myndigheter, hvilka icke kunna hafva den kännedom i dylika fall, som kommunerna; och det är just den principen — att kommunerna skola hafva beslutanderätt i detta fall — som jag anser vara af aldra största vigt; ty då den kristliga pligten fordrar af kommunen, att den drager försorg om sina hjälpbehöfvande, så bör den äfven få granska, huruvida hvar och

en, som söker hjälp, verkligen också är i behof deraf. Sådant är ej förhållandet nu. Jag skulle kunna med åtskilliga exempel visa, att personer, hvilka mycket väl kunnat försörja sig sjelfva, om de velat, likväl blifvit tilldömda fattigunderstöd.

Trenne talare hafva klandrat Utskottets förslag i det hänseendet, att det från obligatorisk fattigvård uteslutit ålderstigna, vanföra eller sjuka personer. Detta har skett med fullkomlig afsigt och i öfverensstämmelse med Norska lagen i detta fall; och jag tror icke, att vi hafva något skäl att beskylla våra bröder Norrmännen för obarmhertighet. Det är verkligen en viktig sak, att ingen må kunna, genom *förebärande* af oförmåga att försörja sig, *tilltringa* sig hjälp. Det är också, såsom en värd talare nyss nämnde, just detta tvång för kommunen att *nödgas* lemna understöd åt dem, som genom eget förvållande kommit i en olycklig ställning, som gör, att den kristliga barmhertigheten allt mer och mer svalnar. Öfverlemnar man deremot åt kommunerna denna domsrätt, då de få inför den Högste Domaren svara för sina beslut, så är jag innerligt öfvertygad derom, att ingen verkligen hjälpbehöfvande skall blifva ohulpen.

Man har uppmanat de talare, som emot denna punkt framställt anmärkningar, att formulera ett förslag, i enlighet hvarmed man önskade förändring; och det är alldeles nödvändigt att Utskottet får en sådan ledning. För min del tror jag dock, att, huru man än formulerar en sådan lag, som denna, man ej kan tillfredsställa allas önsknigar. Utskottets sträfvande har varit att afhjelpa de största och mest påtagliga brister i vår nuvarande fattigvårdsförordning, och framför allt att ej, såsom denna, lemna tillfälle för lättingen, slösaren och drinkaren att kunna tilltvinga sig rättigheter på sina medmänniskors bekostnad.

Skulle man, såsom en talare framhöll, intaga uti första punkten äfven de kategorier, som falla under den andra, — då vore intet vunnit och då kunde man gerna förkasta hela förslaget. Skulle sjukliga, vanföra och ålderstigna hafva obestridlig rätt till understöd, antingen de kunna försörja sig eller ej, så vore det så godt att kasta hela förslaget öfver bord, och låta de bedröfliga följderna af vår nuvarande, öfver hela landet förhatliga fattigvårdsförordning ännu få fortfara.

För min del tror jag denna punkt vara väl grundad och anhåller derföre om bifall till densamma.

Herr Hazelius: Sedan jag anmälde mig, hafva flera talare uttryckt sitt gillande af detta förslag, och detta på sådana grunder, att jag finner mig vara i många delar förekommen. Äfven jag anser, att Utskottet lyckligt löst sin mycket svårlösta uppgift.

Innan jag yttrar mig rörande första punkten, ber jag att som hastigast få kasta en blick öfver de grundsatser, hvilka förslaget innehåller, för att visa i hvilket nära sammanhang de stå med denna punkt.

Utskottets grundsatser äro nemligen nio.

Den första är den, som innehålles i denna första punkt, nemligen bestämmelsen om dem, som *ovilkorligen* äro till kommunens understöd berättigade. Den andra är; att först fattigvårdsstyrelsen och derefter

fattigvårdssamhället i sin helhet skall prötva hvilka, som *möjligen* kunna vara berättigade till understöd.

Den tredje grundsatsen rörer fattigvårdssamhälles indelning i kretsar. Rättigheten till sådan indelning har förut varit så inskränkt, att, om en enda samhällsmedlem satt sig deremot, den icke kunnat komma till stånd. Nu har Utskottet deremot föreslagit, att samhälle skulle ega rättighet fördela sig i kretsar eller rotar, derest, vid två på hvarandra följande kommunalstämmor, beslut derom fattas med en röstöfvervigt af två tredjedelar af dem, som i röstningen deltaga.

Den fjerde grundsatsen bestämmer hemortsrätten; genom den femte sönderdelas denna rätt i medfödd och förvärfvad; och den sjette grundsatsen innehåller — i motsats till vårt nuvarande stadgande, som bestämmer, att man förvärfvat sig hemortsrätt på det ställe, der man varit skattskrifven i sex månader, — att denna rätt skulle grundas på två efter hvarandra följande mantalsskrifningar.

Den sjunde grundsatsen är den, som bestämmer, att fattigunderstödet för den person, hvars hemortsrätt ej kan utrönas, bör åligga Staten.

Den åttonde grundsatsen förbjuder, vid ansvarspåföljd, tiggeri.

Den nionde grundsatsen bestämmer att hvarje fattigvårdssamhälle skall tillsätta en eller flere tillsyningsmän, att hafva uppsigt öfver kringvandrande tiggare.

Dessa nio grundsatser äro nya och olika med hvad vår nuvarande fattigvårdsförordning föreskrifver, och alla dessa grundsatser hafva, enligt mitt förmenande, oaktadt man kan vara af skilda tankar i tillämpningen, blifvit af Utskottet följdriktigt och väl utvecklade.

Ur den hufvudgrundsats, som Utskottet fastställt, nemligen att kommunen icke har skyldighet att försörja någon aunan än den, som uppenbarligen ej kan bidraga till sin utkomst, har Utskottet hemtat föreskriften i första punkten att endast vansinnig person och föräldralöst barn, som saknar egen tillgång, skall genom fattigvårdsstyrelsens försorg erhålla nödig vård och försörjning samt barnet derjemte uppfostran; och jag tviflar på, att de med denna punkt missnöjde kunna framställa något bättre och beständare. Om man fäster tillbörlig uppmärksamhet åt denna punkt, så skall man finna, att den icke, såsom tvänne talare sagt, innehåller, att ej äfven andra än vansinniga och föräldralösa barn *kunna* blifva föremål för fattigunderstödet. De kunna blifva det, men de äro ej dertill berättigade. En talare har frågat, hvarföre icke äfven andra kunde vara lika berättigade till understöd, som de nämnda? Det är Utskottets uppenbara afsigt, att endast särskilda förhållanden innebära en ovilkorlig rättighet till medmänniskors understöd. Dermed är dock för ingen del sagdt, att icke äfven andra böra komma i åtnjutande af understöd, men skillnaden är den, att dessa sednares behof skall *pröfvas*. Fattiga föräldralösa barn och vansinniga skola hafva understöd utan pröfning; men så snart ett annat förhållande eger rum, skall pröfning ske; och denna pröfning skall verkställas af representanterna för dem, som gifva understöd, nemligen fattigvårdsstyrelsen i första hand samt derefter, om man är missnöjd med dess beslut, fattigvårdssam-

hället, öfver hvars beslut i hufvudsak ingen klagan får ske. Jag finner denna pröfningsrätt fullkomligt naturlig, och, enligt mitt förmenande, kan man vara öfvertygad derom, att samhället icke skall lemna någon verkligt hjälpbehöfvande ohulpen. Jag tror ock att härigenom skola förebyggas de förhållanden, som nu så ofta inträffa just till följd deraf, att fattigvården är ett tvång, att nemligen den fattige med obarmhertighet afvisas. Det kommer naturligtvis af den motvilja, som uppstår, när man ser huru olidligt fattigrätten för det närvarande missbrukas.

En föregående talare har sagt, att man nu ofta får se tiggaren komma, bedjande med knölpåken i handen. Detta är verkligen samt och man kan gerna säga, att hjälpen ofta begäres på sådant sätt, att man kan befara, att knölpåken skall lyftas. Men den, som kommer på sådant sätt, är likväl berättigad till understöd; och han vet att, om kommunen vägrar honom, kan han processa sig dertill. Det är just denna allmänt bekanta rättighet, som gör en förändring nödvändig.

För min del vill jag till alla delar understödja första punkten, och jag finner allt skäl att instämma med den andre talaren uti de riktiga tankar, han uttalat. Jag upprepar, att om man behagar se på första punkten, som bestämmer hvilka böra ovilkorligen komma i åtnjutande af understöd, och på andra punkten, som nämmer dem, hvilka, på grund af pröfning, böra erhålla sådant, har man all säkerhet därför, att när man, beträffande dessa sednare, vädjar till den barmhertighet, som hvarje människa med känsla eger, ingen skall lemnas ohulpen, som verkligen behöfver hjälp; och detta är naturligare än att, på grund af lag, befalla barmhertighet. Då bestämmelsen är tagen från Norska lagen och der befunnen god, samt vår nuvarande lags sorgliga följder så uppenbart tala för förkastandet af dess grundsats, bör man ej tveka att göra det. Dessa följder äro allmänt öfverklagade och offentliga blad hafva uppgifvit, att fattigvårdsafgifterna på många ställen i landet uppgått till femton gånger kronoskatten. För närvarande äro vi inne på samma väg, som England under Drottning Elisabeths tid beträdde, men nyligen öfvergifvit, att nemligen befalla öfver den menliga barmhertigheten och genom lag bestämma fattigvården. Derigenom hafva hos oss tillskapats fattige, liksom förut i England, der man, genom att låta inskrifva sig på fattigvårdslistan, slapp att sörja för sitt underhåll. Afven i hufvudstaden är man öfverlupen af hjälpsökande, hvilka på det bestämdaste förklara, att enär de ej ega medel till hyran, äro de, på grund af fattigvårdsförordningen, berättigade till hjälp. Anledningen till en sådan tolkning måste förebyggas. Pocket på understöd måste lemna rum för en ödmjuk begäran samt tacksamhet, då den uppfylles. Ingen rättighet för någon att af andra underhållas. Sådant bildar den moraliska känslan både hos gifvare och emottagare. Det är denna grundsats, Utskottet uttalat, och som genomgår alla de följande punkterna, hvilka i sina hufvudsakligaste delar sammanhänga med den första, å hvilken jag får yrka bifall.

Herr Dickson, Charles: Jag hade icke tänkt yttra mig

denna fråga, men då det är sannolikt, att i denna församling få, om ens någon, hafva en så vidsträckt erfarenhet i fattigvårdsstadgans praktiska tillämpning, som jag, så har jag begärt ordet för att få uttala mina åsikter såväl rörande behovet af en revision utaf vår nuvarande fattigvårdslagstiftning, som beträffande principerna i Utskottets förslag; men jag skall försöka att fatta mig så kort som möjligt för att ej trötta Kammarerna.

Hvad först angår revisionen, så är den, efter mitt förmenande, så af behovet påkallad, att längre dröjsmål dermed skulle göra det öfverhängande onda alltför svårt. Ja, jag tvekar ej att säga, att om den nuvarande fattigvårdslagen strökes helt och hållet bort och intet sattes i stället, utan allt öfverlemnades åt den enskilda barmhertigheten, så skulle tillståndet blifva mycket bättre.

Det är egentligen två saker i denna lag, som förorsakat det onda. Den ena: den obligatoriska formen, hvarigenom den behöfvande kan pocka sig till understöd. Den andra: den korta tid, som blifvit bestämd för vistelsen på ett ställe, för att der komma i åtnjutande af understöd. Denna tid är så kort, att man börjat kasta våra fattiga, som förut höllo sig stadiga på en plats, från det ena samhället till det andra; det har blifvit en strid emellan de olika fattigvårdssamhällena. Jag anser således en revision fullkomligt nödig. Hvad nu beträffar de i detta Betänkande uppställda principer, så förhåller det sig med dessa så, att om man gillat första punkten, har man ock gillat hufvudsyftet, hvarpå hela förslaget hvilar; och för min del kan jag icke annat än gilla, att den verkligt obligatoriska fattigvården blir så inskränkt, som möjligt, och jag lyckönskar Utskottet till den lösning, det i detta fall funnit.

Det är sagdt, att det vore hjertlöst, om man från fattigvården uteslöte de gamle, sjuke eller vanføre, men jag tror verkligen, att, om detta förslag går igenom, fattigvården blir lika obligatorisk i dessa fall, som den förut varit; men den blir obligatorisk från den vackra sidan, ty det blir en obligation för samvetet, utan hänvisning till någon lag. Den tiggare, som kommer med lagen i hand, bör afvisas. Jag vill, att understödet skall lemnas af ett godt hjerta och frivilligt, och det blir också då rikligare och mera välsignelsebringande, än när det tillpockas och kanske till och med utmätes. Därföre tror jag, att de talare helt och hållet misstagit sig, som förmenat, att fattigvårdsstyrelserna skulle vara så hjertlösa att de icke ville understödja hjälpbehöfvande, derest detta förslag blefve lag. Det är, såsom en talare sagt, just det onaturliga i den nuvarande fattigvårdslagen, som gjort, att dessa styrelser näst synas hjertlösa, enär anspråken på hjälp utsträckts alltför långt. Blir fattigvården öfverlemnad åt frivilligheten, så blir det slut med hjertlösheten.

En talare har yttrat, att han ansåg, att Utskottet stödt sitt utlåtande på falska skäl, då det sagt, att fattigvårdssamhället för närvarande ej eger pröfningsrätt, ty, enligt den gällande lagen, skulle en sådan rätt tillkomma samhället. Detta är sannt, men öfver fattigvårdsstyrelsen finnes en annan styrelse: Konungens Befallningshafvande och deröfver en annan buse, som heter Kammarätten, och vi hafva sett exempel derpå, huru Kammarätten, der fattigvårdsstyrel-

sen pröfvat på ett sätt — och denna styrelse är väl ändock den lämpligaste att pröfva i detta fall — funnit skäligt, att, med underkännande af styrelsens pröfning, ej blott gifva den klagande understöd och tilldöma honom detta för framtiden, utan äfven retroaktivt för t. ex. 1½ år. Jag för min del tror, att det sätt, som Utskottet föreslagit, att först fattigvårdsstyrelsen och derefter fattigvårdssamhället skall pröfva behovet, är alldeles tillräckligt samt särdeles lämpligt; ty man bör betänka, att om fattigvårdsstyrelsen afslår en rättvis begäran om understöd, så skall nog den allmänna opinionen göra sin röst gällande. Det kan icke, enligt mitt förmenande, vara förenadt med någon våda att undandraga domstolarne denna pröfningsrätt.

Jag får derföre till alla delar instämna icke blott i första, utan i alla punkterna, och då vi här hafva att pröfva ej egentligen, huruvida Kammaren för sin del skulle vilja antaga detta förslag såsom lag, utan blott och bart huruvida Kammaren skulle vilja gå in till Regeringen och begära en revision af vår nuvarande fattigvårdslag på de grunder, Utskottet uppställt, så finner jag ej skäl, att man vid hvarje punkt ställer till vidlyftiga debatter.

Jag tillstyrker bifall till denna punkt.

Grefve Mörner, Oscar: Det är visserligen en tröst af sorgligaste art, men det är ändock en tröst att veta att inom *hvarje* samhälle ett af de mest svårlösta problemerna varit att ordna fattigvården. Det kan således icke vara ofveiraskande att äfven hos oss denna angelägenhet orsakat otaliga bekymmer och att här, liksom annorstädes, man finner rikedom och elände blandade om hvarandra, under oupphörliga, men tyvärr! blott ofullständigt lyckade försök att lindra den nöd man haft der för ögonen; och om man äfven, enligt hvad en annan talare yttrat, icke må tro att enligt skapelseplanen en del människor voro ämnade till fattigdom, har dock erfarenheten genom alla tider bestyrkt hvad som redan i fjerdte Mosebok förutsäges, att fattige alltid skola finnas på jorden. Då man således icke kan våga hoppas att någonsin kunna fullständigt afhjelpa nöden och betrycket, återstår endast att tillse huru den må kunna i möjligaste mån lindras. Det mesta deraf skulle tvifvelsutan genom den enskilda barmhertigheten kunna uträttas, men då det visat sig att denna icke alltid funnits beredvillig att i erforderlig mån bispringa, har nödvändigheten och dermed äfven rättigheten för Staten inträdt att i denna angelägenhet ingripa. Ur denna synpunkt har ärendet sedan långliga tider tillbaka varit i Sverige behandladt, och då man velat påstå att vår fattiglag af 1847, som väsendtligen ligger till grund för den nu gällande lagen af 1853, varit byggd på nya alldeles oriktiga grunder, förgäter man att denna lag, om äfven i öfrigt införande många nya detaljbestämmelser, dock i fråga om den egentliga skyldigheten att utgöra bidrag till fattigvården ofverhufvud endast utgör ett vidhållande af hvad som förut varit stadgad och som finnes i följande lagar och författningar, nemligen uti: 28 Kapitlet ö § Kyrkolagen: "Hvart härad och socken skall föda sina fattiga, och icke föra dem in i andra

dra socknar till last och besvär.“; Kongl. Förordningen den 1 Oktober 1741: “Tiggare få ej stryka ikring, utan böra hvar i sin stad och socken försörjas“; Kongl. Kungörelsen den 15 December 1788: “att församling eger pröfva, om inhysesshjon får sig der nedsätta eller gammalt och mindre arbetsfört tjenstehjon antagas“; Kongl. Brevet den 14 Februari 1811: “att skyldigheten att försörja de fattiga, vare sig äldre eller barn, åligger hvar och en, som icke sjelf är i behof af hjälp“; Kongl. Brevet den 7 Februari 1822: “i tvister församlingar emellan om fattighjons understöd, kan den ena församlingen en sådan skyldighet åläggas, till dess den förmår leda denna skyldighet på någon annan församling“. Som sagdt, 1847 års förordning införde icke något nytt i de delar, hvori den nu mest öfverklagas, och icke torde böra så hårdt läggas lagstiftaren till last, om han icke kunde förutse den utsträckning fattigvårdsbesväret i en sednare tid skulle erhålla. De första åren efter nya fattiglagens utfärdande erfar man icke heller några menliga följder deraf; tvärtom, den visade sig välgörande, ordning infördes, verklig nöd afhjelpes, och jag vågar påstå, ett bättre skick uppkom än det som före lagens utfärdande egde rum. Ty lagen införde ordning och tvang till omtänksamhet, som förut nog mycket åsidosattes, då skyldigheter visst voro stadgade, men vägarne att få dessa skyldigheter uppfyllda föga voro banade. Dessutom var, efter min erfarenhet, fattigvårdstungan föga mindre då än nu, ty hvad man då måste på enskild väg utgifva uppgick troligen för de flesta till lika mycket, som man nu får inalles bekosta.

För min del hyser jag äfven mycket tvifvel om lämpligheten deraf att, så skarpt som i nu förevarande förslaget skett, skilja emellan dem som äro absolut berättigade till understöd och dem för hvilka en sådan rättighet endast efter medgifvande eger rum. Jag tror väl icke, att behöfvande derföre skola i allmänhet blifva mera ohulpna än hitintills, men mig synes vara att befara att då den nämnda fattigvårdsstämman skall ega i så många fall afgörande rätt, så kan derigenom uppkomma missstydingar och måhända äfven ibland missbruk. Äfven torde derifrån sökas ett ytterligare stöd för de anfall, som göras emot den rösträtt i kommunala angelägenheter, som nu gällande kommunal-lag stadgar.

Det är tvifvelsutan lättare att klandra än att stifva lag, men då likvisst det vill synas, som om möjligen nu under öfverläggning varande första punkt skulle kunna ändamålsenligare affattas till gagn för det i öfrigt i många hänseenden förtjenstfulla förslaget, tillåter jag mig å denna punkt yrka återremiss.

Friherre Sprengtporten: Sedan jag begärde ordet hafva Utskottets ordförande och några andra ledamöter af Kammaren framställt hvad jag ämnade yttra, men eftersom jag blifvit uppkallad, så ber jag att få taga Kammarens uppmärksamhet något i anspråk.

Beträffande första punkten, så är det alldeles obestriddligt, att de deri upptagna personer ovilkorligen måste hafva understöd.

Hvad åter angår andra punkten, så måste det erkännas, att ålderdom, vanförhet, kronisk sjukdom och andra orsaker kunna med-

föra minskad förmåga att understödja sig sjelf, men utgöra icke bevis på en absolut oförmåga. Jag tror derföre, och då det för öfrigt kan förutsättas att pröfningen blir rättvis, att ingen verkligt hjälpbehöfvande skall blifva ohulpen. Men då i alla fall den mening blifvit uttalad, att detta andra moment skulle kunna synas innefatta någon obillighet, och då man begärt formulering af hvad som möjligen kunde anses böra rättas, får jag för min del förklara, att, ehuru jag gör Utskottet all rättvisa och hufvudsakligen instämmer i hvad Utskottet föreslagit, jag tror en liten rättelse i andra momentet kunna ske för att göra detsamma till utseendet något mildare. Jag skulle tro, att andra momentet kunde lyda så här: "Den som af ålder, vanförhet, sjukdom eller andra orsaker är urståndsatt att försörja sig sjelf, må ock erhålla dylik vård och försörjning eller understöd efter behof och hvad nödigt är; och eger således styrelsen tillse, när, till hvad belopp och på hvad sätt, full fattigförsörjning eller understöd i sådana fall må lemnas.

Detta är egentligen ej annat än hvad Utskottet föreslagit, men man undviker härigenom både ordet *pröfning* och att upprepa detsamma två gånger. Det talas nemligen först om, att det skall bero på pröfning, och sedermera att styrelsen skall tillse om och när, till hvad belopp och på hvad sätt, understöd skall lemnas, hvilket är detsamma.

För öfrigt är det ej min afsigt att begära återremiss, ty jag anser, att de anmärkningar, som kunna göras emot redaktionen, ej äro af större betydighet; men jag har endast nämnt detta, på det att, i fall återremiss skulle beslutas, det måtte tages i öfvervägande.

Jag är för min del beredd att bifalla första punkten.

Herr De Maré: Två ärade talare hafva uttryckt den önskan, att de, som begära återremiss, måtte formulera ett bestämt ändringsförslag. Utan att tilltro mig förmågan att uppställa ett sådant förslag och således utan att afstå från yrkandet om återremiss, tillåter jag mig dock hemställa, huruvida ej Utskottet, för den händelse återremiss beviljas, skulle, vid redigerande af punkten finna, att ordalydelsen kunde blifva ungefär så här, "Vansinnig person och föräldralöst barn under 15 år, som saknar egen tillgång, samt den, som af ålder, vanförhet och sjukdom är urståndsatt att försörja sig sjelf, skall genom fattigvårds-styrelsens försorg etc."

Som jag redan tagit mig friheten nämna, anser jag mig visst icke ega förmåga att formulera lagförslag, utan har blott velat genom detta förslag uttala den grundsats, hvarpå, enligt mitt förmenande, denna första punkt bör vara byggd.

Jag kan icke underlåta att upptaga några af de argumenter, som blifvit anförde, jag vill icke säga till försvar för denna punkt, men såsom motiv för densamma.

En ärad ledamot har talat om det slags tiggare, som komma beväpnade med knölpåkar och begära understöd. Sådana äro dock ej föremål för den nu ifrågavarande lagstiftningen. Men, mina Herrar, fastän jag måste erkänna, att landet genomstrykes af personer, hvilka begagna knölpåkar till stöd under vandrigen, så kan jag dock för-

säkra, att dessa knölpåkar i allmänhet icke äro farligare än de sidogevär, våra militärer begagna. Militären måste hafva sin sabel, sin värja, vid vissa tillfällen och vandraren behöfver sin knölpåk till stöd. Aldrig har jag dock sett knölpåken höjas af vandraren för att derigenom tilltvinga sig understöd. Icke blifva dessa vandrare föremål för understöd genom knölpåken. Få de något, så gifves det dem af den kristliga barmhertigheten.

Man har, såsom skäl för bifall till denna punkt, åberopat, att dess innehåll vore lika med Norska lagens. Jag måste till skam för mig erkänna, att jag ej känner den ifrågavarande Norska lagen; men jag vågar dock betvifla, att denna likhet bör utgöra en tillräcklig anledning för oss att antaga denna punkt. Jag tror icke, att alla förhållanden äro lika på bägge sidor om Kölen.

En ärad talare från Göteborg har ansett Utskottets förslag vara väl öfvertänt, och om jag skall vara uppriktig, tror jag att detta förslag är särdeles lämpligt för staden, men ej för landet; och detta trots Utskottets samtliga ledamöter äro derifrån. Det är nemligen helt olika förhållanden på det ena och på det andra stället. På det ena förekomma inga, eller åtminstone ej så stora, svårigheter att göra sig temligen bekant med de personers omständigheter, som begära understöd. På landet låter detta sig icke göra så lätt; och om detta lagförslag skulle blifva lag, så vågar jag påstå, att, då först äro de att beklaga, hvilka, af kristlig barmhertighet, känna sig manade att hjälpa sina nödställda likar; ty i många kommuner är sinnesstämningen emot behöfvande ej sådan, att totaliteten af densamma är med om att gifva understöd. Detta återfaller då på dem, hvilkas hjertan ej tillåta dem, att, då de på gatan eller på vägen möta en utsvulten tiggare — och sådant kommer ovilkorligen att inträffa om detta förslag går igenom, mera än nu — icke bispringa honom, och som ej kunna se de arma dö af svält vid deras portar.

Jag beklagar på det högsta, om pröfningen af behöfvat för alla andra än de i första punkten upptagna skall, utan appell, tillerkännas kommunen, och jag förutser häraf svårighet, som man nu icke har aning om. Jag anhåller derföre fortfarande om återremiss af denna punkt.

Herr Statsrådet Carlson: Ehuru den befattning, som åligger Ecklesiastik-departementet att taga med fattigvårdsärenden, ej, när den omfattar hufvudsakligen endast ett visst antal besvärsmål, är af den utsträckning, att den meddelar fullständig öfversigt af detta viktiga ämne, anser jag mig likväl, då, i denna punkt, sjelfva hufvudtanken i de nya bestämmelserna är uttalad, böra anföra, att den erfarenhet, som kunnat vinnas vid dessa ärendens behandling, så vidt jag förmått uppfatta dess resultat, leder till den slutsats, att den riktning, Utskottet anvisat genom sitt förslag, är den rätta.

Sent erhöilo vi en ordnad fattigvårdslagstiftning genom 1847 års fattigvårdsstadga. Det förefaller mig svårt att bevisa, att denna stadga utgjorde en sammansättning af de rörande fattigvården förut gällande föreskrifter. Dessa i sjelfva verket spridda bestämmelser förutsatte hvad som egentligen bort hafva varit hufvudsak, nemligen både en

qualifikation af dem, som skulle vara hjälpbehöfvande, och hvar den pröfningen låg, som skulle bestämma understödets belopp. Först efter tolf års förlopp från den i detta afseende uttalade önskan kom den fattigvårdsförordning till stånd, hvilken vi ännu önska, och den har verkligen i riklig mån åstadkommit de olägenheter, hvilka man i alla länder iakttagit härflyta af den lagbestämda fattigvården, desto rikligare, ju strängare lagbestämmelserna varit. Och hvilka äro dessa olägenheter? De hafva redan blifvit beskrifna af en erfarenhet, vida större, än den jag från olika håll kunnat inhemta. Men hvilken är deras grund eller den rot, hvarur de uppväxa? Otvifvelaktigt den, att sjelfva rättstvånget, när det inträder på detta den frivilliga barmhertighetens område, har egenskapen att förlama de osynliga krafter, som i människans inre äro driffjedrar till omtanke, arbetsamhet och försakelse.

Det är med rätta sagdt, att fattigvårdsproblemet är svårt i alla stater, och svårigheten kommer deraf, att de olika sätten, att ordna en lagbestämd fattigvård, alltid återkomma till att åvägabringa motsatsen af hvad de afsett, och detta just derigenom, att när omtanke, arbetsamhet och försakelse slockna ut, så mångdubblas ej blott behofven hos dem som äro fattige, utan äfven sjelfva antalet af dem, som äro att benämna fattige.

Erfarenheten från andra länder styrker detta tillräckligt. Det kan ej här vara rätta stället att ingå i en närmare beskrifning i detta hänseende. Endast tvänne exempel skall jag tillåta mig anföra.

Sedan fattigvårdslagen i England år 1835 ändrades, så visade sig fattigvårdstungan betydligt mindre tryckande än förut. I stället för att fattigskatten förut utgjort ungefär 12 R:dr på hvarje lefvande person, så sjönk den derefter ända till 4 R:dr. Detta är ett starkt bevis derför, att fattigdomen, om den ock alstras af de momenter, som åtfölja en stigande kultur, och utvecklas af sådana tillfälligheter, som dåliga år, äfven kan kraftigt befrämjas af lagbestämmelserna för fattigvården.

Det andra exemplet hemtar jag från Norge, som år 1845 fick en fattigvårdslag, vida strängare till karakteren af rättstvång än förut. Då denna lag gaf vika för lagen af år 1863, hvilken i det nu föreliggande förslaget är efterliknad, hade detta till följd, att den fattigvård, som utgöres, ej är så tryckande som förut. Visserligen är den långt ifrån lätt, men om icke lagen af 1863 utkommit, skulle sannolikt fattigvårdens kostnad ännu mera hafva stigit. Det naturliga förhållandet har, genom denna lag, blifvit i väsendtlig mån återstaldt, och detta är helt enkelt grunden till fattigvårdens minskning.

I bredd med den växande fattigvårdsbördan inom församlingarne hafva ock *emellan* församlingarne utvecklats sig dessa fejder, hvilka myndigheterna hafva den sorgliga pligten att slita, och hvilka fejder ofta föras med allt annat än blanka vapen. Under dem visa sig sådana försök att undfly en pligt, hvilkens uppfyllande borde vara för den menliga känslan ett behof, som icke kunna annat än ådaga-lägga att något felaktigt förefinnes i sjelfva lagstiftningen.

Att nu, om detta förslag blir grundvalen för en blifvande lag,

alla svårigheter skulle afhjelpas, torde förmodligen ingen vänta. Icke heller i Norge har genom den nya lagen det onda på långt när blifvit afhjelpt.

Äfven torde de fleste bättre än jag fatta, att vid en sådan förändring, öfvergången från det gamla till det nya måste blifva förenad med många svårigheter; men de fleste torde dock vara öfvertygade derom, att en förändring i den af Utskottet antydda riktning skulle verka välgörande på förhållandena i landet och detta icke minst derigenom att den verksamhet, som kraftigast kan hämma pauperismens utveckling, verksamheten för att tillstoppa källorna till fattigdom och *förekomma* dess tillväxt, måste starkare framträda.

Hvad slutligen *formen* för detta förslag beträffar, kan det icke tillkomma mig att i det hänseendet afgifva ett bestämdt yttrande; men jag skulle vilja erinra derom, att det här icke är fråga om någon lagtext, utan om det första utkastet, eller konturerna till en blifvande lag, hvilken i sin fullständiga lydelse ej kan komma till stånd förrän efter en mogen och mångsidig pröfning.

Herr Falk: Som den fråga Kammaren nu har under öfverläggning, är af den omfattande beskaffenhet, att man med skäl kan säga, att den berör intressen uti snart sagdt hvarje vrå i vårt land; så torde det ock vara i sin ordning om härvid röster höja sig från skiljda delar af landet — och af denna anledning anhåller jag, att för några ögonblick få taga Kammarens tid i anspråk.

Att fattigfrågan är en af lagstiftningens svåraste problem är ej någon nyhet och lika säkert är, att aldrig någon fattigvårdsförordning kan skrivas, mot hvilken ej många anmärkningar med fog kunna göras, detta ligger härvidlag mer än i de flesta andra fall i sakens natur och beskaffenhet. Så ock med Utskottets förslag.

Vi minnas många författningar i denna väg och med ingen hafva vi i allmänhet varit belåtna, fast kanske minst med de nu gällande.

Min fulla öfvertygelse är, att vi aldrig kunna theoretisera oss till den lämpligaste fattigvårdsförordning, utan vi måste nära nog söka den på praktisk väg. Låt nu de föreslagna förändringarne utgöra ett steg på denna väg, låt oss göra ett försök — tåta lagförändringar äro ej att förorda — men äro de af omständigheterna betingade och kunna leda till något godt, så får man ej sky dem.

Upphäfandet af den allmänna obligatoriska fattigvården tror jag ej kommer att försämra de fattiges ställning, men kommer att inom få år betydligt minska de understödsbehöfvandes antal; derom är jag lika förvissad, som jag är öfvertygad om, att om aldrig någon fattigvårdsförordning i vårt land funnits, så skulle deras antal, som nu äro i behof af fattigvård knappast uppgått till en tredjedel mot hvad de nu äro; ty ovedersägligt är att lättja, sjelfsvöld och medvetandet om att kunna tilltvinga sig understöd mer än annat här bidragit till att öka fattig-antalet. — Jag yrkar bifall till Utskottets förslag i denna punkt.

Grefve Ehrenswärd: Efter det anförande, hvartill vi nyss lyss-

nat från en af Konungens rådgifvare, kunde det visserligen vara onödigt att någon af dem som haft till äliggande att arbeta i det Utskott, hvars Betänkande nu föredrages, vidare yttrade något till försvar för Utskottets förslag och jag hade ock tänkt att afstå från min rätt att nu taga till ordet, men då här yrkats återremiss för att få förslaget ändradt i en viss syftning måste jag med anledning deraf säga några ord.

Det har nemligen från ett håll yttrats att första punkten vore alltför inskränkt och att den obligatoriska fattigvården borde utsträckas äfven till dem som af ålder, vanförhet etc. voro urståndsatte att sig sjelfve försörja. Men skulle Kammaren besluta en återremiss i sådan syftning, så komme vi att stå på samma punkt, på hvilken vi nu befinna oss, en ståndpunkt öfver hvilken de fleste af Kammarens ledamöter brutit stafven och hvars hållbarhet äfven från ministerbanken blifvit satt i tvifvel. Den värde talaren, som angaf grunderna för formulering af denna § 1, använde dervid ungefär samma ord, som återfinnas i den nuvarande förordningens 1 §, och vi skulle, om hans förslag antoges, således komma att befinna oss i ungefär samma ställning, som för närvarande, ehuru vi med alla krafter böra arbeta på något bättre. Utgår man nu från den grundsatsen att förhållandena i vårt land göra en obligatorisk fattigvård nödvändig, så måste vi strängt skilja emellan denna så att säga officiella fattigvård, och den som beror på kommunens barmhertighetskänsla och — jag går ett steg längre — på kommunens godtfinnande. Därföre har man i förslagets 1 § inskränkt den obligatoriska fattigvården till föräldralösa barn under 15 år, som icke ega förmögenhet samt vansinniga och dervid måste den obligatoriska fattigvården stadna, men icke kan man dertill säga att vi af hårdhet uteslutit dem, som af ålder, vanförhet etc. icke kunna försörja sig sjelfva, från möjligheten att erhålla understöd. Vi hafva tvärtom i 2 § förklaradt, att sådana personer *må* ock erhålla vård och försörjning eller understöd, och ålagt kommunen att pröfva deras behof, öfvertygade att kommunen skall se sakerna ur rent mänsklig synpunkt och om de icke kunna försörja sig sjelfva icke neka dessa ålderstigne och vanföra sin hjälp. Men bestämmandet häröfver hafva vi lagt helt och hållet i kommunens hand derigenom att vi gjort det till en kommunens angelägenhet. Man har sagt att denna pröfningsrätt redan finnes i vår nuvarande fattigvårdslag kommunen tillerkänd. Ja, men denna rätt är der illusorisk, då, såsom ofta sker, myndigheter i länsresidenset och Stockholm kunna upphäfva kommunernas på personalkänedom och sakkunskap grundade beslut. — Derigenom att man gör kommunen till sista instans i dessa fall, upphör det odiösa som nu eger rum, nemligen att kommunen kan dömas till barmhertighet och åläggas att utföra den på det eller det sättet, ty häri ligger ett af de väsentligaste felen i nu gällande fattiglag och härigenom gör man i sjelfva verket den kristliga barmhertigheten till en tunga som litet hvar söker afskudda sig och härigenom uppkommer denna hårdhertighet — någon hjertlöshet kan icke läggas dem till last — för hvilken man nu understundom beskyller fattigvårdsstyrelserna.

Jag vill ej upptaga Kammarens tid längre, utan åberopar för öfrigt hvad från ministerbanken nyss yttrats, samt yrkar bifall till Utskottets förslag.

Grefve Posse: Då jag helt och hållet instämmer med dem, som önska bifall till denna punkt, hemtar jag icke mina skäl dertill, hvarken från världens skapelse eller från en verldsdel på andra sidan hafvet utan från min egen erfarenhet om förhållandena i min hemort, Gudhems socken i Westergöthland, der fattigvården verkligen numera blifvit till den grad besvärlig att fråga är, om man kan härda ut längre med det närvarande systemet. Man har talat om att detta förslag skulle vara obarmhertigt emot de fattige, men jag vågar påstå att den nu gällande fattigvårdslagen är obarmhertig emot samhället och jag fruktar storligen att om icke ändring snart sker samhället skall neka att ge något understöd förrän sådant blifver detsamma ålagdt. — De theoretiska grunderna för en god fattigvårdslagstiftning hafva af en talare på ministerbanken blifvit på ett så utmärkt sätt utvecklade, att derom ej kan behövas något vidare ordande, men jag ber att såsom en illustration till den nuvarande lagens orättvisa få anföra ett exempel, hvarom vi i dessa dagar haft att läsa i tidningarne, nemligen ett Kongl. Maj:ts utslag, som icke lär vara för samme högtärade talare främmande och hvarigenom Malmö fattigvårdssamhälle blifvit ålagdt, icke endast att ge understöd åt en behöfvande utan att lemna honom ett betydligt tillskott i penningar och detta, mine Herrar, till och med retroaktivt. Jag skulle vara samme Konungens rådgifvare förbunden, om han ville för Kammaren utveckla de motiver som kunnat föranleda ett sådant beslut.

Vi behöfva icke uppehålla oss vid teorier, det är nog att vi fästa oss vid de stora praktiska olägenheterna af den nu gällande lagstiftningen och, för att öfvertyga oss derom, är det tillräckligt att vi gå enhvar till sin hembygd och se huru der går till. Man vill icke arbeta utan föredrar att låta kommunen föda sig och uttrycket: "det kan ej gå värre än att jag kommer på kommunal'n" är ett uttryck som, allmänt känt, i sanning icke är välklingande, men väl karakteriserar det nuvarande tillståndet. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Tornérhjelm: Herrarne ropa på proposition och jag vill derföre vara fåordig och fatta mig helt kort. Jag kan göra det så mycket heldre, som den Konungens rådgifvare, hvilken nyss hade ordet, på ett så utmärkt sätt utvecklat giltigheten af den princip, hvarpå Utskottet grundat sitt förslag, och så varmt betonat önskvärdheten af en lagförändring i sådant syfte, att något vidare icke torde här behöfva anföras till försvar derför. Jag vill derföre helt enkelt, utan att inlåta mig i några betraktelser af detta ämne ur alla de synpunkter, man här under diskussionen angifvit, vare sig den ekonomiska, den politiska, den filosofiska eller den moraliska, uttrycka min glädje öfver framläggandet af ett förslag som, i min tanke, alldeles riktigt grundar fattigvården på den frivilliga kristliga barmhertigheten emot nödställda likar. En och annan talare har just häri

sett en våda af detta förslags antagande, men, mine Herrar, kan man väl så betviffa kärleksnitet hos ett kristligt folk, att man på allvar fruktar, att den verkliga nödlidande skulle framdeles mera än hittills sakna välvilliga medmänniskors hjälp. Hvad åter beträffar ordställningen i detta moment, för ändring hvaraf några talare yrkat återremiss, så vill jag endast erinra att här gäller det att gilla eller förkasta de principer, hvarpå Utskottet ansett vår fattiglagstiftning böra grundas, men är icke fråga om att redigera någon författning, hvarföre det icke kan vara skäl att, om man gillar sjelfva principen, besluta en återremiss blott för att erhålla en något förändrad ordställning.

Den stora principen är, att fattigvården skall, utom i några få bestämda fall, grundas på barmhertighetskänsla hos de gifvande, och denna principens gillande är hvad jag för min del på det lifligaste önskar. Skulle äfven derigenom, såsom en och annan påstått, fattigvårdsbördan blifva än mera betungande, så underkastar jag mig i sådant fall gerna en ökad utgift, blott jag vet att det sker frivilligt och beror på min egen barmhertighetskänsla, i stället för att nu myndigheterna med lagen i hand komma och döma mig att betala understöd åt personer som ofta nog *ej vilja* försörja sig sjelfva då det går beqvämare att få hjälp genom att anlita Kongl. Maj:ts befallningshafvande och andra myndigheter. Man har i dessa dagar sett ett fattigvårdssamhälle åläggas att till ett fattighjon betala 50 öre om dagen i hyresersättning och detta retroaktivt för en ganska lång tid och kan man väl undra på om under sådana förhållanden man föredrager att icke göra mera än hvad lagen ålägger och den kristliga barmhertigheten göres till en tunga i stället för ett kärleksverk emot de nödställda. För min del kan jag icke annat än tacka de Herrar som utarbetat ifrågavarande förslag, byggt på den enda grund, på hvilken en sådan lag kan byggas, nemligen den frivilliga barmhertigheten; och utan att strida om detaljer och ordställningar bifaller jag denna punkt, liksom alla andra punkter i förslaget och jag hoppas att Kammarens pluralitet skall göra detsamma.

Herr Wijkander: Saken är alltför allvarsam för att jag skulle foga mig efter åtskilliga ledamöters rop på proposition. Jag delar fullkomligt åsigten att förändringar i nu gällande fattigvårdslag äro af behovet påkallade och att detta förslag väl är egnadt att afhjelpa de öfverklagade olägenheterna, likasom jag delar den af Utskottets ordförande framställda grundsatsen att endast absolut hjälplöshet är föremål för tvungen fattigvård, men jag kan omöjligt finna att denna grundsats är i förslaget följdriktigt tillämpad. Förslaget vill endast i fråga om vansinnig person eller föräldralöst barn under 15 år, som saknar egna tillgångar, göra fattigvården obligatorisk. Men en älderstigen, en vanför kan vara lika värnlös som ett barn under 15 år, och det barn, som är öfvergifvet af onaturliga föräldrar, är lika hjälplöst som det, hvars föräldrar äro döda. — Jag skulle således vilja föreslå att 1 § erhåller följande lydelse: "Vansinnig eller den som af ålder, vanförhet och sjukdom är fullkomligt hjälplös, äfvensom värnlöst barn under 15 år, skall genom fattigvårdsstyrelsens försorg erhålla nöd-

torftig vård och försörjning — — — —“. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag med den af mig föreslagna förändring i paragrafens lydelse.

Herr Bergstedt: Jag hör ej till dem som tro att de menckliga samhällenas utveckling alltför mycket beror på lagstadgarnes ordalydelse. Seden går förut och lagen kommer efter. Många lagar stiftas, som förblifva en död bokstaf; andra bud göra sig gällande i tänkesätten och sederna med icke ringa styrka, fastän de aldrig kommit på papperet; något sådant tror jag äfven är händelsen med fattigvårdslagstiftningen. Det är onekligen en vacker tanke i den nu gällande stadgan att ingen menniska skulle behöfva dö af hunger; men det förhåller sig dermed ungefärligen som med den bekanta förklaringen af Franska nationalförsamlingen om menniskans rättigheter. Detta präktiga värtalighetsstycke hindrade icke den mest jernhårda despotism att göra sig gällande, liksom å andra sidan friheten icke bortdog ur världen därför att förklaringen om de menckliga rättigheterna kastades under bordet. Så är det äfven i viss mån med den obligatoriska fattigvården; den kan icke förekomma fall af hopplost elände, och dess utbytande mot frivillighetsgrundsatsen skall icke föranleda att flere menniskor omkomma af brist än förut.

En värd ledamot här midt emot har yttrat att de som genom den föreslagna lagens antagande blefve mest att beklaga, voro de barmhertige. Jag beklagar sådana barmhertige, som derigenom komme att känna sig beklagansvärde, men af en helt annan orsak än de sjelfve. Det är möjligt att en och annan af dem verkligen kunde komma att gifva en och annan riksdaler, ett och annat pund mjöl mer än nu, men illa vore det bestäldt med hans goda hjerta, om han funne något att beklaga sig öfver i sin egen drift till välgörenhet. I alla händelser blefve fattigvårdsbördan billigare fördelad; måhända blefve något mera lagdt på de rike, men det blefve en lättnad för alla personer med små tillgångar, som nått och jemnt kunna föda sig sjelfva, men nu få skatta ganska tungt till dem som icke vilja underhålla sig sjelfva.

Hvad som är mest förhatligt och förderfligt under den närvarande lagen är att föremålen för församlingarnes understöd nästan betrakta sin hjälplöshet som en förmån, hvilken förlänar dem rättigheten att slippa tänka och arbeta för sig sjelfva. Hvar och en som någon tid deltagit i kommunala angelägenheter vet att rätten till fullt fattigvårdsunderstöd nästan betraktas som en förmögenhet, ett pensionsbref eller en lifräntepolis. Den som en gång lyckats inkomma i detta odågoras paradiset kommer aldrig derur; lusten och förmågan är honom betagen att vidare stödja sig på egna ben, när han har så beqvåma kryckor.

En talare här framför mig har lika vackert som träffande definierat fattigvården såsom ett genom lag ordnad uttryck af den välgörenhet, som är ett behof för den kristna menniskan. Sådan skulle fattigvården vara, och kan blifva det, när de arbetsamme icke längre tvingas att försörja de late. Huru detta tvång lägger ett förhatligt förtryck öfver de bemedlade och på de fattige utöfva en mer

och mer demoraliserande verkan har här i afton blifvit på ett träfande och oemotsägligt sätt skildradt.

Det finnes andra samhällen der eländet varit större än hos oss under en obligatorisk fattigvård, men som rest sig och afskakat det värsta onda genom att återvända till frivillighetsgrundsatsen. Vi sakna således icke exempel att följa. De som tro på människors hårdhet till den grad, att kommunerna skulle lemna det verkliga behovet utan hjälp, synas mig ej nog göra sig reda för den uppfostran, som den fortgående odlingen ger åt den naturliga barmhertighetsinstinkten. De syner som forna tiders rike och mäktige hvarje dag hade för ögonen af hjälplöshet och elände uthärda ingen af vår tids människor, som har äfven de minsta utvägar att hjälpa. Minst är svensken af naturen hård och karg, och man skulle snarare förebrå honom den motsatta ytterligheten såsom ett fel. Men när fattigskatterna årligen tillväxa och de fattiges yrkande på försörjning likaså, så blir äfven den välvilligaste hård, och barmhertigheten upphör att vara en dygd för att blifva en börda.

Då Kammarens ledamöter i allmänhet visat sig välvilligt stämda mot sitt Tillfälliga Utskotts framställning, tror jag att bifall till de nu ifrågavarande grundsatserna icke behöfver medföra någon betänklighet. I alla händelser kommer Regeringen att noga betrakta alla sidor af saken, och efter de ord, som Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastik-departementet här yttrat, torde Kammaren kunna vara trygg för att Kongl. Maj:ts pröfning af ärendet blir betryggande. Efter hvad jag hört läser Första Kammarens Tillfälliga Utskott hafva haft öfverläggning med ett för motioner af enahanda art inom Andra Kammaren nedsatt Tillfälligt Utskott, hvilket beslutat förelägga sin Kammare ett med detta Betänkande alldeles likalydande. Jag skulle derföre önska att de Herrar, som här yrkat återremiss, icke ville fästa för mycken vikt vid sina anmärkningar, hvilka nog i alla fall blifva af Kongl. Maj:t tagna i betraktande, utan nu bifalla denna punkt, hvarå jag anhåller om proposition.

Herr Hasselrot: Jag har begärt ordet i anledning af den näst siste talarens anmärkning som, med godkännande i öfrigt af Utskottets förslag, önskat uppflyttning till 1 mom. af de i 2 mom. upptagna kategorier. Han besinnar icke att om detta skulle ske, grunden på hvilken vi byggt skulle bortfalla, nemligen den, att fattigvårdsunderstödet endast i de två uti första mom. upptagna fall är obligatoriskt; men att det i alla öfriga är frivilligt. Den befarade orättvisan emot personer hänförlige till de i momentet 2 upptagne kategorier försvinner, om man ej förbiser stadgandet att hjälpen beror på pröfning i hvarje särskildt fall, en pröfning som Utskottet trots sig lugnt kunna öfverlemna åt kommunen sjelf, som bäst känner behovet och de hjälpsökandes omständigheter i öfrigt. Jag måste således på det allvarligaste motsätta mig den ändring, som af denne talare blifvit föreslagen, emedan den af Utskottet antagna grundval, hvarå hela förslaget är byggt, härigenom skulle rubbas och jag får fortfarande yrka bifall till Utskottets förslag.

Grefve Wachtmeister, Hans: Jag föranledes att begära

ordet med anledning af en talares yttrande. grundadt på ett uttryck, som jag skulle fältt, nemligen att endast den absoluta hjälplösheten bör utgöra föremål för den obligatoriska fattigvården, emot hvilket yttrande han förmenade Utskottets bestämmelser stå i strid, enär en vanför eller sjuk, som endast var föremål för frivillig fattigvård, kunde vara lika absolut hjälplös. Jag bestrider ej att sådana fall kunna inträffa, men i afseende på dessa ligger deras hjälplöshet i den på pröfning beroende *graden* af vanförhet, sjukdom m. m. men icke uti sjelfva begreppet vanförhet eller sjukdom. Absolut hjälplöshet ligger deremot i sjelfva begreppet af vansinnig eller föräldralöst barn. Jag fortsätter att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr de Maré: Jag kan ej underlåta, äfven med fara att anses envis. att med några ord benöta ett yttrande af en föregående talare, som motsatte sig utsträckande af den obligatoriska fattigvården till de i mom. 2 af förslaget upptagna kategorier af det skäl att den grund, på hvilken förslaget vore byggt, då skulle rubbas. Det kan väl vara, men då är denna grund oriktig, ty den som är född blind eller är lam o. s. v. är lika hjälplös och mången gång hjälplösare än en 13—14 års pojke som kan förtjena och bidra till sitt underhåll med ända till 50 öre om dagen. Det är en grymhet att draga upp gränsskilnader, som berättiga en frisk och arbetsför person till företräde vid erhållande af fattigunderstöd framför en sjuk och hjälplös. Om förslaget blir lag, hvar viljen I, mine Herrar, göra af dessa stackare som af ålder, vanförhet etc. äro hjälplösa? Jo, deras behof skola i hvarje särskildt fall prövas af det fattigvårdssamhälle de tillhöra och hvad blir följden? Jo, att många kommuner komma att säga: vi kunna icke eller vi vilja icke understödja eder. De måste då gå till närgränsande kommuner till dess de råka människor som icke äro tillräckligt hjertlösa att låta desse olycklige, såsom jag nyss sade, dö af svält utanför sina dörrar. Jag befarar att den grund, på hvilken Utskottet byggt sitt förslag, är ganska osäker och anser församlingarne ega en obligatorisk skyldighet att underhålla båda dessa i mom. 1 och 2 omnämnda kategorier. Att göra dessa olycklige helt och hållet beroende af kommunernas i sista hand bestämmande myndighet. vore ock alltför grymt och orättvist. Jag yrkar återremiss för att gifva Utskottet tillfälle till omändring i detta syfte af förslagets båda första momenter.

Grefve af Ugglas: Då den mening, som jag i denna fråga hysar, redan af flera talare blifvit uttalad, har jag ej velat deltaga i diskussionen, men med anledning af en värd talares förslag att i mom. 1 uppflytta de i mom. 2 upptagna kategorier, her jag få yttra några ord och utan att underkänna vigten af den anmärkningen att i fråga om föräldralöst barn någon gång pröfning kan böra föregå, för att få utredt om det icke eger släktingar som, om än fattige, dock kunna något bidra till dess uppehälle, vill jag taga saken i sin helhet och fästa den värde talarens uppmärksamhet på den stora skillnad i sedligt afseende, som blifver en följd deraf att man utan vidare gifver ålderstigne, sjuklige och andra, som nämnas i mom. 2, ovilkorlig rätt

till fattigunderstöd. Det gifves nemligen för den arbetande icke någon sporre att lägga af en del af sin förtjenst till ålderdomen eller för att möta sjukdomens dagar, om han vet, att kommunen då är *skyldig* att försörja honom. Återigen om han vet att någon absolut skyldighet i detta fall icke finnes, manas han i den kraftfulla ålderns dagar att tänka: "om vår Herre låter mig lefva, blir jag gammal och orkeslös, kanske jag blir sjuk och vanför, låt mig derföre vara betänkt på att genom ordning och flit lägga af en sparpenning till understöd för kommande dagar", och jag tror, mine Herrar, att en sådan tanke i sedligt hänseende vore nyttig. Jag understödjer varmt det förslag som här är i fråga, ty jag säger uppriktigt att den nuvarande fattigvården vuxit ut från en *skyldighet* för samhället att draga försorg om dem, som af en eller annan orsak icke *kunna* försörja sig sjelfva, till en *rätt* för dem som *icke vilja* arbeta att af samhället erhålla vård och understöd — ett förhållande för hvilket ovilkorligen snart en gräns måste sättas, på det att icke slutligen barmhertigheten må vika för hårdhjärtighet, alstrad deraf att mången gång den lagligen ålagda försörjningen är oberättigad och upphäver ett beslut af personer, som bättre och fullständigare känna behofven.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till punkten oförändrad, dels af Herr Wijkander, att densamma skulle antagas med följande förändrade lydelse: "Vansinnig eller den, som af ålder, vanförhet eller sjukdom befinnes fullkomligt hjälplös, äfvensom värlöst barn under femton år, skall genom fattigvårdsstyrelsens försorg erhålla nödortfing vård och försörjning samt barnet derjemte uppfostran"; och dels slutligen, att punkten skulle till Utskottet återförvisas.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten oförändrad och, då dervid svarades talrika ja jemte åtskilliga nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Herr De Maré begärde votering.

Efter förmälan, att Kammararen egde att bestämma, hvilketdera af de öfriga yrkandena skulle utgöra kontrapositionen vid den blifvande voteringen, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på antagande af Herr Wijkanders förslag till kontraposition vid voteringen, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera proposition derå, att återremiss af punkten skulle utgöra kontrapositionen, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller 1:sta punkten i Första Kammarrens Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 2, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, återremitterar Kammaren den ifrågavarande punkten.

Omröstningen verkställdes och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 72.

Nej — 11.

2:dra punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Då uti förra punkten de fall äro uppräknade, då församlingarnes skyldighet är ovilkorlig, så är i denna punkt fråga om de fall, då en person är urståndsatt att hjälpa sig sjelf, men det är medgifvet församlingarne att pröfva, huruvida fattigunderstöd bör lemnas och att, om de så vilja, skjuta ifrån sig dessa olycklige. Jag tror att, då man i 2 mom. gifver församlingarne denna pröfningsrätt vid de fall, då personer af ålder, vanförhet, sjukdom eller *andra orsaker* äro urståndsatta att sig sjelfva försörja, man gått för långt, å ena sidan derigenom att man lemnat församlingarne en rätt att skjuta ifrån sig den verkligen behöfvande, och å andra sidan derigenom, att man medgifvit understöd åt dem, som af "andra orsaker" än ålder, vanförhet och sjukdom äro urståndsatta att försörja sig sjelfva. Det kan dock finnas en massa "andra orsaker", som äro af sådan beskaffenhet, att de icke böra berättiga till understöd, och detta sväfvande uttryck "andra orsaker" kan vid tillämpningen blifva högst betänkligt och återfinnes ej i nu gällande lag. Man sade under diskussionen af föregående punkt, att de i den upptagna fall gjorde all pröfning obehöfzig. Jag ville då icke ytterligare begära ordet för att bemöta detta yttrande, men jag kan ej undgå att nämna, att det nog erfordras pröfning äfven för de fall, som der nämnas; ty det måste väl bero på pröfning, huruvida en person verkligen är vansinnig, eller om ett barn verkligen saknar egna tillgångar. Den kommunerna i 2 mom. medgifna pröfningsrätt kan emellertid leda till hårdhet, enär fall kunna inträffa, att resultatet af pröfningen blir: "du är oförmögen, du har ingen utväg till bergning, gå att dö, vi hjälpa dig ej." — Jag yrkar återremiss af denna punkt.

Herr Hasselrot: Jag ber att få upprepa hvad jag vid behandlingen af 1:sta punkten nämnt, nemligen att det i 2 mom. tydligt är sagdt, att de, som af ålder etc. äro urståndsatta att sig försörja, *må* erhålla vård och försörjning, när sådant af fattigvårdsstyrelsen pröfvas nödigt. Således långt ifrån att dessa personers behof icke skulle pröfvas, är just tvärtom uttryckligen stadgadt att en sådan pröfning *skall* ega rum, ehuru af fattigvårdssamhället och icke af embetsmyndigheter. Jag får ännu en gång upprepa att, om man vill förändra denna paragraf i ett sådant syfte, som här blifvit föreslaget, skall hela grunden, på hvilken vi byggt, rubbas och hela förslaget blifva om intet, och jag måste motsätta mig en sådan åtgärd.

Grefve Mörner: Jag anser mig förpligtad att hålla mig till den paragraf, som är föredragen, och icke till något annat, och därför vill jag icke nu tala om myndigheterna utan uppskjuter att yttra mig om dem, till dess vi komma till den punkt, som handlar derom. Nu är endast frågan om den pröfningsrätt, som enligt Utskottets förslag skulle tillkomma kommunerna, och jag ber då att få nämna, att kommunen redan nu eger denna rätt. Min anmärkning emot denna paragraf gick endast ut derpå, att visa det ett af ett fattigvårdssamhälle erkänt behof af understöd kunde utaf detsamma afvisas, utan att den hjälp-sökande kunde uti detta godtyckliga beslut vinna ändring. Utskottet har i sina motiver uttalat den åsigten, att man visserligen icke kan söka orsakerna till den nuvarande bekymmersamma ställningen ytterst i den bristfälliga fattigvårdslagstiftningen, och i denna åsigt måste äfven jag instämma. Det är så litet fattigvårdslagstiftningens fel att vi kommit på den ståndpunkt, på hvilken vi nu befinna oss, att ändringar i densamma icke förmå att upphjelpa den saken. Roten der-till ligger mycket djupare, än att den kan genom en förbättrad fattigvårdslagstiftning uppreckas.

Jag vidhåller min begäran om återremiss.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till punkten och dels återremiss deraf; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades många ja jemte ett eller annat nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervågande.

3:dje punkten.

Grefve Hamilton, Henning: Jag anhåller, att någon af Utskottets ledamöter behagade upplysa om orsaken, hvarföre Utskottet föreslagit den begränsning i föräldrarnes skyldighet att försörja hemmavarande barn, som innefattas i orden "under 15 år". Det synes mig, att en frisk och arbetsför person, som genom arbete kan draga försorg om sig och sin familj, bör vara förpligtad att utan fattigvårdens betungande skaffa försörjning, äfven åt dem af sina hemmavarande barn, som kunna vara äldre än 15 år och behöfva understöd. Jag vill visserligen ej bestämdt påyrka någon ändring af momentet, helst saken möjligen kan anses hjälpt genom hvad som förekommer i nästa moment, men jag anhåller att blifva upplyst om skälen hvarföre Utskottet tillstyrkt den nu anmärkta inskränkingen.

Herr Almquist, Erik Victor: I detta moment stadgas, att "arbetsför och frisk person vare skyldig att, utan fattigvårdens betungande, draga försorg om sig, hustru och hemmavarande barn under 15 år." Så vidt jag rätt förstår detta moment, så gäller det sålunda endast mannens och fadrens pligt att försörja hustru och barn. Men det kan ju hända och inträffar ofta, att äfven enkor och ogifta qvinnor kunna hafva barn, som de sakna tillgång att sjelfve försörja, och stadgandet borde väl innehålla någon föreskrift äfven med hän-

seende till detta fall. För min del anser jag emellertid, att en sådan bestämmelse helst borde uppflyttas till 2:dra momentet. Jag vill ej yrka återremiss endast af detta skäl, men om återremiss af andra orsaker kommer att ske, så anhåller jag, att äfven det af mig nu anmärkta förhållandet måtte tagas i betraktande vid frågans förnyade behandling.

Herr Hasselrot: I anledning af Grefve Hamiltons anmärkning ber jag få erinra, att ett barn, som hunnit öfver 15 års ålder, anses sui juris, och detta är anledningen, hvarför Utskottet funnit sig böra uppställa denna ålder, såsom gräns för föräldrarnes skyldighet att draga försorg om sina hemmavarande barn — en gräns, som finnes iakttagen äfven i den Norska lagen.

Hvad beträffar den siste talarens anmärkning, att fall kunna inträffa, då en enka eller ogift qvinna har hemmavarande barn, som hon saknar tillgång att försörja, så ber jag få erinra att sådana fall äro hänförliga under de i 2:dra momentet omnämnda "andra orsaker" till understöds erhållande, enligt Fattigvårdsstyrelsens bepröfvande. För öfrigt anhåller jag att i detta hänseende få åberopa äfven 4:de momentet, som innehåller att föräldrar och barn skola i mån af behof å ena samt förmåga å andra sidan, bidra till hvarandras försörjning. I alla händelser bör man ihågkomma, att Utskottet icke afgifvit något lagförslag, utan endast velat uppdraga konturerna till en blifvande fattigvårdsförordning, hvadan de bristfälligheter, som möjligen kunna förefinnas i redaktionen af detta förslag, måste anses vara af mindre vikt.

Jag yrkar bifall till momentet.

Herr Wijkander: Emot den nu föredragna punkten har jag egentligen icke något att anmärka. Den kan visserligen vara mindre lyckligt redigerad, men den mening, som jag tror mig finna i densamma, biträder jag helt och hållet. Jag har sålunda begärt ordet, endast för att i sammanhang med denna punkt anmärka en brist i nu gällande fattigvårdslagstiftning, som icke blifvit i Utskottets Betänkande påpekad.

Vår Fattigvårdsförordning stadgar nemligen i § 7, att den familjefader, som ej fullgör honom åliggande skyldighet att draga försorg om hustru och barn, hemfaller under fattigvårdsstyrelsens husbonderätt; men detta är endast ett stadgande på papperet, som i verkligheten oftast är utan all betydelse. En familjefader afflyttar t. ex. för ett eller annat år till annan ort, och under tiden faller hans familj fattigvården till last. Fattigvårdsstyrelsen kan då genom Kongl. Maj:ts Befallningshafvande utverka hans hemforslande med tjenliga medel, men när man ändtligen på detta sätt får hem mannen, saknar fattigvårdsstyrelsen alla medel att aftvinga honom arbete såsom ersättning för det lemnade understödet, för att icke tala om kostnadsräkningen. Jag ber i detta fall få anföra ett exempel. Från en kommun, som jag för några år sedan tillhörde, hade en familjefader på detta sätt afrest, utan att draga försorg om sin i hemmet qvarlemnade familj. Man kände hans vistelseort och visste att hans arbetsförtjenst var mer än vanligt god. Efter åtskilliga försök att i godo uppgöra

saken, utverkades derföre hemtningsorder och den ifrågavarande personen blef mycket riktigt till kommunen hemförd. Men hvad blef följden? Jo, då man anvisade honom arbete, svarade han: "jag tackar herrarne, som ha låtit mig åka hit; i morgon ämnar jag fara tillbaka till Stockholm, ty jag har tillräckligt penningar för återresan" — och mannen reste, utan att något medel fanns att hindra honom derifrån. Det är sålunda icke nog, att en dylik rättighet är på papperet medgifven; man bör äfven tillse att möjlighet finnes att göra densamma till verklighet.

Herr von Gegerfelt: En fattigvårdsförordning bör tydligen stadga hvilka, som äro berättigade till fattigunderstöd, men icke föreskrifva huru den, som icke är berättigad till sådant understöd, skall underhålla sig och de sina. Det är visserligen sannt, att det för närvarande icke är fråga om att redigera en ny fattigvårdslag; men då detta förslag kommer att ligga till grund för Riksdagens underdåniga hemställan om en sådan lags utarbetande, så är det angeläget att förslaget icke innehåller saker, som icke höra dit. Bestämmelsen i hvad mån familjefadren är skyldig att underhålla hustru och barn, faller nemligen helt och hållet inom civillagens område och bör sålunda icke inrymmas i en fattigvårdsförordning. Dessutom har det redan af en eller annan talare blifvit anmärkt, att det föregående momentet lemna fattigvårdsstyrelsen rätt att pröfva om, när, till hvad belopp och på hvad sätt fattigvårdsförsörjning eller understöd skall lemnas; och då fattigvårdsstyrelsen erhåller en så vidsträckt pröfningsrätt, så anser jag flera af de i förslaget förekommande specialbestämmelser, bland andra så väl den nu ifrågavarande, som den om hemortsrätt, vara fullkomligt öfverflödiga. Jag yrkar sålunda att 3:dje momentet måtte utgå.

Herr Odelberg: Emot detta moment hafva anmärkningar blifvit gjorda, dels af Herr Almquist, som ansett stadgandet icke vara nog tydligt i afseende å enkors och ogifta kvinnors skyldighet att försörja hemmavarande barn, dels af Grefve Hamilton, som ansett föräldrarnes skyldighet att underhålla sina barn icke böra begränsas till barn under 15 års ålder, och dels slutligen af Herr von Gegerfelt, som ansett hela momentet öfverflödigt, såsom innehållande en bestämmelse, hvilken rätteligen tillhör civillagens område. Till de skäl, med hvilka Herr Hasselrot redan bemött de första af dessa anmärkningar, ber jag att för min del få lägga, att ordet "person" i 3:dje momentet efter min uppfattning kan anses användt i både maskulin och feminin bemärkelse, och att sålunda äfven enkor och ogifta kvinnor enligt detta moment äro skyldiga att i mån af förmåga underhålla hemmavarande barn. Skyldigheten att draga försorg om hustru utgör ett plus för mannen och för min del finner jag paragrafen i detta afseende innehålla alla nödiga bestämmelser.

Hvad beträffar Herr von Gegerfelts anmärkning, så delar jag visserligen den af honom uttalade åsigt, att nu ifrågavarande bestämmelse icke tillhör fattigvårdslagstiftningens område; men då Utskottet icke
haft

haft att utarbete förslag till fattigvårdslag, utan endast att antyda de grunder för en sådan lag, som borde framhållas i Riksdagens underdåniga skrifvelse, så har man i detta Betänkande just velat betona såsom en grundsats att hvarje frisk och arbetsför person bör utan fattigvårdens betungande draga försorg om sig och de sina. Utskottet har sålunda endast velat uppdraga en tydlig skilnad mellan de fall då fattigunderstöd bör gifvas och de fall då sådant understöd icke bör ifrågakomma. Jag yrkar för min del bifall till momentet.

Grefve Mörner, Carl Göran: Detta moment ålägger arbetsför och frisk person att ovilkorligen försörja sig, hustru och hemmavarande barn. Det är dock möjligt att hans enda rikedom består i en tabrik skara barn, och då är det godt och väl att Representationen proklamerar, det han skall utan fattigvårdens betungande försörja alla dessa, men man må skrifva lagar huru som helst, det omöjliga kunna de dock ej åstadkomma, och en persons arbetsförmåga har sin gräns. I nästa moment säges åter att föräldrar och barn skola i mån af behof å ena och förmåga å andra sidan bidra till hvarandras försörjning. Här måtte det vara fråga om sjuka föräldrar, ty de friska hafva ju i 3:dje mom. fått sig ovilkorligen ålagdt att försörja barnen. Enligt 4:de mom. gäller det blott "i mån af behof af ena och förmåga å andra sidan". Stadgandet är för öfrigt en reminiscens från nu gällande lag, likasom 3:dje mom. är en amplifikation af föreskriften i 1853 års författning, att arbetsför person skulle underhålla "sig sjelf och de sina". Erfarenheten visade dock genast att en förändring härutinnan var nödvändig, och Rikets Ständer beslöto därför att orden "och de sina" skulle utgå. Detta godkändes af Kongl. Maj:t, och nämnda ord borttogos genom Kongl. Kungörelsen den 25 Januari 1855. Numera behöfver man emellertid icke någon erfarenhet och icke något sammanhang heller i lagstiftningen. Först säger man i en paragraf att fadren ovilkorligen skall försörja hemmavarande barn, och så säger man i den nästa, att föräldrar och barn skola i mån af behof och förmåga underhålla hvarandra. En mera logisk uppställning tarfvas oundgängligen, hvarföre jag anhåller om återremiss.

Herr von Möller: Jag kan icke finna några betänkligheter mot detta moment. Barnen hafva ju skydd i en annan författning, i Skolstadgan. Kan nemligen en arbetsför person icke försörja denna stora barnskara, som utgör hans enda rikedom, så träder skolstyrelsen emellan, håller barnen till skolgång och ger dem under denna tid underhåll. Jag tvekar ej att bifalla detta moment.

Grefve Wachtmeister: Jag anhåller endast att få besvara de anmärkningar Herr Grefve Mörner framställde. Han klandrade att Utskottet proklamerat såsom en ovilkorlig skyldighet för en arbetsför person att försörja hustru och hemmavarande barn, och han erinrade, att fall kunna gifvas, då en person har så många barn, att uppfyllandet af denna skyldighet omöjliggöres. Detta är ju förebygdt genom 2:a momentet, der såsom föremål för fattigvård nämnes "den som af ålder — — — eller andra orsaker är urständssatt att försörja sig". Un-

der "andra orsaker" hänföres naturligtvis det fall, då barnen omöjligt kunna få underhåll af föräldrarne. Grefve Mörner anmärkte vidare såsom en oriktig redaktion, att man i detta moment talar om fadrens ovilkorliga pligt att underhålla barnen och i nästa åter om föräldrars och barns ömsesidiga skyldigheter att bidraga till hvarandras försörjning. Men detta moment afser det fall, då barnen ännu icke äro själfständiga samhällsmedlemmar, hvaremot nästa moment eger tillämpning, då barnen äro uppvuxna och hafva utträdt ur hemmet. Herr Grefve Mörners anmärkningar torde sålunda icke böra utgöra något hinder för momentets antagande, och får jag därför anhålla om proposition på bifall till detsamma.

Herr De Maré: En ärad talare på samma sida som jag har erinrat att fall kunna inträffa, att en arbetsför och frisk person har ett så stort antal barn, att han omöjligt kan försörja dem. Jag vill gå längre och frågar, huru det skall gå om en arbetsför och frisk person icke kan få arbete, huruvida han äfven då är pliktig att draga försorg om barnen. En värd ledamot från Blekinge har hänvisat till de i 2 mom. förekommande orden "andra orsaker", men äro dessa ord tillämpliga på förevarande fall, så kan jag ej gilla, att man proklamerar såsom en ovilkorlig skyldighet för den arbetsföre att försörja sina barn. Jag tror att detta moment behöfver noga skärskådas, innan det antages. En annan talare har ansett att allt skulle vara hjälpt med skolstadgans föreskrift, att fattiga barn skola under skolgången njuta underhåll å allmän bekostnad, och att således skolstyrelsen finge åtaga sig de barn, hvilka ej kunde försörjas af sina föräldrar. Att så tillgår inom talarens hemort, vågar jag naturligtvis ej betvifla, men bestämdt vet jag, att skolstadgan i allmänhet ej tillämpas så inom andra delar af riket. Jag framställer icke något yrkande, utan har endast velat fästa Kammiarens uppmärksamhet å de betänkligheter, hvilka kunna tala emot ett godkännande af detta moment.

Friherre von Schwerin: Enligt min uppfattning är det här framlagda förslaget icke ett bestämdt lagförslag, utan ett principbetänkande, och det är just misstaget härom, som fört oss in i den återvändsgränd, hvori vi nu befinna oss. I ett principbetänkande är en bestämd förklaring att den arbetsföre skall underhålla sig sjelf och sin familj fullkomligt på sin plats. Frågan om rätt till arbete är en af de mest invecklade. I England har man under vissa förhållanden medgifvit äfven arbetsföre personer rätt till arbete och understöd. I Frankrike och Skottland har man aldrig gått så långt, och pauperismen har icke heller der uppnått en sådan utsträckning som i England. Denna sida af frågan bör af Kammiaren noga behjertas. Grundsatsen att en arbetsför person under några omständigheter skall erhålla hjälp af kommunen är, enligt min åsigt, ytterst farlig; den hvilat på socialistisk och kommunistisk grund, den dödar hos individen all omtanke om sig sjelf och den leder till följder, som äro oberäkneliga. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Hasselrot: Jag anhåller endast få upplysa, att orsaken

hvarföre man begagnat uttrycket "hustru och lemnavarande barn under 15 år" har varit, att man ansett sig böra förtydliga den i 1847 års författning förekommande bestämmelse att arbetsför person skall försörja sig sjelf och "de sina"; samt derföre utbytt orden "de sina" mot ifrågavarande uttryck.

Grefve Mörner, Carl Göran: Den siste talaren har gjort sig skyldig till ett misstag. Den nu gällande lagen har icke orden "de sina"; de funnos i 1853 års författning, men borttogos genom 1855 års Kungörelse. Man hade nemligen kommit till insigt om att föreskriften om ovilkorlig skyldighet att försörja barnen var överkställbar, och hvad beslut Riksdagen än må fatta, kommer den alltid att blifva lika överkställbar.

Herr Hasselrot: Jag nämnde icke vår nu gällande lagstiftning, jag talade endast om 1847 års författning. Inom Andra Kammaren hafva åtskilliga motioner väckts i syfte att i författningen måtte iuttagas föreskrift om skyldighet för arbetsför person att underhålla hela sin familj, deruti äfven inbegripna syskon. Så långt har Utskottet dock ej velat gå, men till förekommande af otydlighet har Utskottet ansett sig böra utbyta orden: "de sina" mot ett mera bestämdt uttryck.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till punkten och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

4:de och 5:te punkterna.

Biföllos.

Rubriken.

Godkändes.

Afdelningen Litt. B.

6:te punkten.

Herr Lagerstråle: Då fattigvårdslagstiftningen eger ett så nära sammanhang med kommunallagstiftningen, är det af vigt att de förändringar, som vidtagas i den förra, harmoniera med den sednare. I detta afseende tillåter jag mig att beträffande det nu föredragna momentet framställa en erinran. Enligt kommunalförfattningen få flera socknar förena sig om gemensam kommunalförvaltning, men derför fordras att de skola vara belägna inom samma län. Det ligger i sakens natur att samma vilkor bör förefinnas, i händelse socknarne vilja förena sig om gemensam fattigvård, ty eljest skulle svårlostas

kompetenstvister kunna uppstå mellan de olika länens styrelser. Emellertid saknas härom någon bestämmelse, och det torde därför vara nödigt att momentet ändrades, så att orden "inom samma län" intogos efter "flera socknar på landet".

Grefve Wachtmeister, Hans: Riktigheten af Herr Lagerstråles anmärkning erkänner jag till alla delar, men då vi här icke redigera några lagparagrafer, utan endast uttala allmänna principer, torde vi med fullt förtroende kunna öfverlemna formulerandet af detaljbestämmelserna åt den komité, som säkerligen blir tillsatt för detta viktiga ärendes behandling, och då denna komité icke läser underlåta att fästa uppmärksamhet äfven vid det nu anmärkta förhållandet, torde detsamma icke behöfva föranleda till någon återremiss.

Herr Odelberg: Äfven jag medgifver att det ej låter sig göra att socknar, tillhörande olika län, få förena sig om gemensam fattigvård, enär naturligtvis tvister angående fattigvården i *ett* fattigvårdssamhälle böra handläggas af *samma* myndighet, men i likhet med den siste talaren får jag fästa uppmärksamheten derå, att detaljbestämmelser, sådana som den här irågasatta, icke böra inflyta i detta förslag. Jag yrkar bifall till momentet oförändradt.

Herr De Maré: Om Utskottet endast föreslagit det Riksdagen skulle ingå till Kongl. Maj:t med en underdänig skrifvelse, som i allmänna drag antydde i hvilken riktning man önskade en ny fattigvårdslagstiftning, skulle jag ansett, att hvad den siste talaren yttrade varit riktigt, men då Utskottet ingått så i detalj som skett, tror jag icke att Kammaren bör göra sig skyldig till ett så beskaffadt misstag, som den förste talaren påpekat. Enligt min åsigt måste man således antingen tillägga de ord, han föreslagit, eller öck återremittera momentet. Att antaga det i dess nuvarande lydelse kan väl vara tillfredsställande för Utskottet, men ingalunda för Kammaren.

Grefve Wachtmeister: En sådan rättelse, som här påyrkats, torde ganska lätt kunna ske utan någon återremiss, genom tillägg endast af orden "om de ligga inom samma län"; och får jag därför anhålla om proposition på bifall till momentet med följande förändrade lydelse:

"Hvarje socken på landet och hvarje stad utgör ett fattigvårdssamhälle; dock må flera socknar på landet, om de ligga inom samma län, kunna förena sig om gemensam fattigvård".

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till punkten oförändrad och dels bifall till densamma med införande af orden *inom samma län* efter orden *dock må flera socknar på landet*; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punkten oförändrad, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på punktens antagande med ofvansagda förändring, hvilken proposition med ja besvarades.

7:de punkten.

Herr Nordström: Då man jemför ifrågavarande *sjunde* punkt med de under Litt. D. upptagna 9:de och 11:te punkterna, stadnar man i ovisshet, huruvida under det här omtalade "fattigvårdssamhälle" förstås detsamma som en kommun, eller ett kommunalsamhälle, och huruvida man icke genom de här föreslagna stadgandena kommer i någon kollision med kommunalförfattningarne och deras anda. Att fattigvårdens vederbörliga upprätthållande för det närvarande är en kommunalangelägenhet torde väl icke kunna nekas, och tillräckliga skäl synas ej vara anförda till att nu frångå denna grundsats. En sådan afvikelse synes dock uti föreliggande förslag förekomma; måhända därför, att Utskottet för mycket tagit den sednaste fattigvårdsförordningen af år 1853 till ledning för sitt arbete, och för litet derjeme rådfrågat kommunalförfattningarne af år 1862, ehuru den förra, såsom en ekonomisk stadga, icke borde inrättas så, att den komme i någon kollision med de sednare, som hafva egenskapen af civillag. Af denna natur synes mig dock det förslag, bland andra, vara, som handlar om ett "fattigvårdssamhälles" fördelning i *rotar* eller *kretsar* och huruledes beslut derom skulle vinna bindande kraft. Dessa rotar eller kretsar inom kommunen skulle enligt förslaget blifva af hvarandra oberoende fattigvårdssamhällen för sig, som enligt regeln sjelfständigt hade att upprätthålla sin fattigvård. Denna slutenhet anser jag, för min del, vara hvarken i sig sjelf nyttig, eller numera med de nya kommunalförfattningarne förenlig. Fördelningen af fattigvårdsbördan på sådana små samhällen skulle ock lätt kunna blifva en ganska ojemn fördelning, i det att det ena deraf kunde blifva mera betungadt än det andra, och ej allenast bördan sålunda drabba ojemnt, utan ock tvister kunna uppstå, huruvida den ene eller den andre fattige inom samma kommun må anses böra tillhöra den eller den roten: tvister, så mycket svårare att slita, ju mera svårt det måste vara att därför uppställa fullt ändamålsenliga regler.

Min mening är dock icke, att det borde förnekas en kommun att för sin fattigvård fördela sig i rotar; men *då* endast ur synpunkten af ett sätt, bland flera andra, att ombesörja fattigvårdens faktiska förverkligande, — då deremot årsbudgeten för fattigvården borde efter stadgade grunder uttaxeras från kommunen i dess helhet; och hemställer jag på dessa skäl om återremiss, till en början, af nu ifrågavarande 7:de punkt, på det tillfälle till en revision af dess innehåll må för Utskottet öppnas.

Friherre Raab, Adam: För min del hyser jag icke endast tvifvelsmål, såsom den föregående talaren, huruvida den föreslagna förändringen innebär vädor, utan jag är fast öfvertygad om att den skall medföra ganska stora sådana. Jag har lefvat med på den tid, då ännu 1788 års författning tillämpades. Jag var bosatt inom en socken, som var delad i icke mindre än tolf rotar, och jag erinrar mig ännu med vedervilja icke endast de slitningar, som egde rum mellan de särskilda rotarne, utan de ändlösa processer, hvarmed Konungens Befallningshafvande besvärades i följd af den ene rotens

försök att skjuta från sig fattighjonen öfver på den andra roten. Men denna roteindelning medför äfven en fara, som är vida större; den rent af bildar fattiga. Utskottet säger sjelf i motivena till sitt förslag följande: "hvertill (till skälen för roteindelningen) kommer att den egna fördelen inom den mindre kretsen alltid kännas större att inom densamma ej intagas personer, som falla fattigvården till last. hvilken uppmärksamhet synes utgöra en lämplig motvigt mot rättigheten för den enskilde att fritt välja vistelseort". Det är verkligen "en lämplig motvigt"; det är en motvigt så stark att friheten att välja vistelseort och i följd deraf möjligheten att bereda sig tillfälle till försörjning, icke endast inskränkes, utan, snart sagdt, stänges. Hvarje obemedlad person, som är gift och har barn och möjligen kan komma att behöfva understöd, utgör en förskräckelse för roten, och skulle någon barmhertig person vilja intaga honom, så hindras han derifrån af de öfriga roteintressenterna. Jag minnes hvilket bekymmer man fordom hade att få skattskrifna alla dessa stackare, hvilka saknade eget hem, och samma svårigheter för dem att finna en bostad och tillfälle till arbetsförtjenst komma nu att inträffa. Ingen vill taga emot dem, arbete kan knappt erhållas, och slutligen förlora de allt hopp om framtiden och falla fattigvården till last.

Stadgandet att för beslut om roteindelning endast fordras en röstöfvervigt af $\frac{2}{3}$ delar af dem, som i beslutet deltagit, innebär för öfrigt den fara, att sådana socknar, der vissa distrikter äro fattigare än de andra, alltid komma att sönderdelas i rotar och dessa distrikter tvingas att bilda egna fattigvårdssambällen. I den socken jag förut omnämnt voro två rotar, den ena uppe i skogbygden, den andra nere vid hafsstranden, i hvilka befolkningen nästan endast utgjordes af fattiga; i en sådan socken kommer nu ovilkorligen majoriteten att genomdrifva roteindelning. Det säges visserligen i 13:de momentet att vid en sådan indelning den då för handen varande fattigvårdstungan skall så jemnt som möjligt fördelas på hela samhället. Huru detta skall tillgå, fattar jag verkligen ej; tydligt är, att processer rotarne emellan deraf blifva en följd och att man aldrig kan åstadkomma en fördelning, som är fullt rättvis. Enligt min öfvertygelse vore bäst att få så stora fattigvårdssambällen som möjligt och att, såsom Herr Nordström påpekat, endast värden om de fattiga fördelades, men ej sjelfva underhållsskyldigheten, det vill säga kostnaderna därför; ty då försvunne alla anledningar till strid emot de fattige; dessa kunde då söka arbetsförtjenst hvar de ville och de blefvo icke klafbundne. En sådan ändring lärer väl emellertid icke stå att erhålla och jag yrkar därför återremiss i den syftning att Utskottet måtte föreslå, om än icke lika stränga villkor som hittills, åtminstone en större majoritet, än den nu ifrågasatta, för beslut om införande af roteindelning.

Grefve Wachtmeister: Den talare, som näst före den siste hade ordet, anhöll om afslag på den grund att det föreslagna stadgandet icke skulle öfverensstämma med andan i våra gällande kommunallagar. Han ansåg att andan i dem fordrade att socknen i sin helhet åtog sig fattigvården. Så vidt jag förstår, eger detta förhållande rum enligt Utskottets förslag. Sambandet mellan

rotarne och socknen i sin helhet ligger deri att å fattigvårdsstämman pröfvas de från rotarnes styrelser hänskjutna klagomål; och då härtill kommer att enligt 13:de punkten fattigvårdstungan skall vid roteindelingen så jemnt som möjligt fördelas å alla rotarne, äfvensom ersättning sedermera lemnas till den rote, som blir alltför betungad, framgår ju häraf att det är kommunen i sin helhet, som är det egentliga fattigvårdssamhället.

Den siste talaren förkastade förslaget ur den synpunkt, att indelingen i kretsar eller rotar medförde åtskilliga vådor. Frågan, hvilketdera är lämpligast, stora eller små fattigvårdsdistrikter, har varit mycket omtvistad. Mot små distrikter har anförts, dels att tvister lätt uppstå mellan de särskilda kretsarne, dels att kretsindelningen ofta lägger ett band på den fattiges rättighet att söka arbete hvar som helst. Nekas kan icke att häri ligger någon sanning, men å andra sidan tala så många omständigheter för kretsindelningen, att Utskottet icke tvekat ställa sig på den sidan. Motiverna derfor äro utvecklade i Betänkandet. Det är påtagligt, att i en mindre krets lättheten att lära känna de fattige, att förskaffa dem arbete, måste vara större än i ett vidsträckt område, och betraktar man saken ur ekonomisk synpunkt, så är det tydligt, att sjelfva fattigvårdsekonomien måste blifva billigare inom ett mindre samhälle. Uppoffringarne kännas mera, då de fördelas på färre, och derfor söka alla göra omkostnaderna så små som möjligt. Ett talande skäl är ock att inom landsorterna åsigtorna allmänt äro för kretsindelning. Sådan var samtliga Utskottets lamöternes erfarenhet, och inom det Andra Kammarens Utskott, med hvilket Tillfälliga Utskottet sammanträdde, voro meningarne i detta fall alldeles eniga. Der ville man till och med gå längre och yrkade att för roteindelnings införande endast skulle erfordras enkel majoritet och beslut å en kommunalstämma. Då jag icke anser erforderligt att upptaga Kammarens tid med anförande af alla andra skäl, som tala för Utskottets förslag, inskränker jag mig till att anhålla om proposition på bifall till det samma.

Herr De Maré: Jag kan för min ringa del icke inse någon fördel af den föreslagna förändringen, men deremot är jag olycklig nog att ganska väl fatta de stora olägenheter, som deraf kunna blifva en följd. De egentliga fördelarne skulle, enligt Utskottets uppgift, bestå deri att man inom en mindre krets lättare lärde känna hvars och ens förmåga att försörja sig och att omkostnaderna blefvo mindre. Men, mine Herrar, man får icke se denna sak endast ur deras synpunkt, hvilka lemna understöd, man måste äfven tänka något på de olyckliga, hvilka taga emot hjälp, och jag befarar att saken då framställer sig i helt annan dager. Förändringen skulle verka derhän, att fattige, som befunno sig vid en framskriden ålder och hafva hustru och barn, försattes i en snart sagdt rättslös ställning. Blir en kommun fördelad i rotar, kommer sannolikt hvar och en att söka göra sig af med alla fattiga, innan de hunnit till den ålder, att de möjligen behöfva understöd och ovilkorligen, enligt Utskottets förslag, skola bibehållas vid den hemortsrätt de då ega. Jag antager t. ex. att en

godsegare på sina egor har en mängd statorpare och andra inhyses boende och dylika; de hafva uppnått 50 inemot 60 års ålder; under vanliga förhållanden skulle han icke hafva varit nog obarmhertigt och säga upp dem till afflyttning, derföre att de äro för gamla. Nu åter blir det alltför frestande att söka få bort alla dessa, hvilkas underhåll eljest ganska snart skulle drabba den krets, hans egendom tillhör. Han säger upp dem, men ingen vill taga emot dem, och de blifva nog qvar, men hurudan blir väl deras ställning. För att få stadna qvar, måste de åtnöjas med hvad deras husbonde vill vara nog god och erbjuda dem, och de blifva helt och hållet underkastade hans godtycke. Jag tror verkligen ej, att man genom detta förslag befordrar hvad man vill befordra. Att det *kan* blifva billigare att på så sätt underhålla de fattiga, vill jag ej bestrida, men säkert är, att antalet af dem, som behöfva fattigvård, kommer att betydligt ökas. Huru lätt blir för öfrigt ej att ävägbringa kretsindelning, då dertill skall fordras endast röstöfvervigt af $\frac{2}{3}$ af dem, som i omröstningen deltaga. Vi som äro från landet känna bäst huru fåtaligt besökta kommunalstämmorna äro, och detta derföre att den afgörande makten vanligen hvilat hos några få. Uti min ort vet jag att åtminstone uti åtta kommuner, hvarest jag antingen har rösträtt eller ock väl känner till förhållandet bero alla beslut på en, två, tre högst fyra personer; så är otvifvelaktigt också händelsen uti nästan alla de kommuner der större bruksegendomar och fabriker förefinnas. I sådana kommuner skola således några få personer kunna mot alla öfriga socknemännens vilja införa roteindelning. Då jag anser detta fattigvårdssystem vara olycksbringande, vill jag ej medverka till att underlätta dess införande, hvarföre jag yrkar afslag å det nu föredragna momentet.

Herr Hasselrot: Jag är af alldeles motsatta åsigtter med den siste talaren. Momentet är ett af de viktigaste i förslaget, och skall hela den åsyftade reformen kunna verka något godt, måste det godkännas. Alla personer, med hvilka jag samtalat om fattigvården, hafva kommit till samma erfarenhet som jag, eller att roteindelningen är lämpligaste sättet att afhjelpa de olägenheter, fattigvården nu medför, och alla inom Andra Kammaren i ämnet väckta motioner gå ut på denna förändring. I en trängre krets blir fattigvården mindre betungande, ty de fattige tagas der in i understödsgifvarens eget hem der de kunna göra något gagn för sin föda; de fattiges egen ställning blir ock vida bättre, enär i en mindre krets intresset för dem är mera vaket, deras behof bättre kända. De blifva medlemmar af understödsgifvarens familj och slippa att intagas i dessa fattighus, dessa usla nästen för lättja, brott och osedlighet och hvilka gjort så mycket ondt, att jag skulle vilja bränna upp hvartenda sådant i riket. Ju större fattigvårdsdistriktet är, ju olyckligare är de fattigas ställning, och då så är, hemställer jag om det kan vara rätt att en enda tredskande kan genom sitt nej mot alla öfrigas önsknin- gar förhindra införande af kretsindelningen. Tillräcklig garanti mot möjlig orättvisa ligger ju i stadgandet om en röstöfvervigt af $\frac{2}{3}$ och beslut å två kommunalstämmor. Man kan vara viss om att de, som

äro rädda för roteindelningen, nog skola passa på och komma tillstådes åtminstone på den sednare stämman. Jag yrkar bifal till momentet.

Herr Lagerstråle: Jag tror visserligen för min del, att allmänna opinionen för närvarande är lifligt stämd för kretsindelningen; men man får icke förbise, att i de af Konungen och Representationen antagna kommunallagarne är uttryckt den principiela satsen, att hvar socken på landet utgör en kommun för sig, hvilken har att ordna sina angelägenheter, och följaktligen kan man med skäl påstå, att den, som yrkar bibehållande af den principen, att hvar socken i sin helhet skall ordna sin fattigvård, icke ställt sig på någon annan grund än laglighetens. I fattigvårdsförordningen finnas dels föreskrifter, som äro af ekonomisk natur, dels sådana, som sammanhånga med kommunallagarne. Det är således ett ganska grannliga fält att röra sig på och man måste tillse, att det, som antages i förra hänseendet, icke strider emot kommunallagarne. Det kan derföre icke vara tillräckligt att endast angifva en princip och sedan förutsätta, att Regeringen med ledning af den skall utfärda en ny fattigvårdsförfattning, utan att underkasta de frågor, hvilka stå i sammanhang med kommunallagarne, en ny pröfning af Riksdagen, hvilket dock är en åtgärd, som efter mitt omdöme måtte föregå. Andre talare hafva redan antydvt de obilligheter, hvilka enligt deras förmenande skulle ligga i kretsindelningen. Det synes mig äfven, som åtskilliga praktiska svårigheter skulle möta, med mindre särskilda lagbestämmelser utarbetades angående debiteringen och uppbörderna inom rotarne. En annan omständighet synes mig äfven försvåra en sådan indelnings införande. Det är nemligen gifvet, att vid t. ex. en större farsot, kommer kostnaden för den sjukvård, som erfordras inom en kommun, att uppföras på socknens räkning i dess helhet och att ur dess kassa betalas; men åtgärder i dylika fall påkallas oftast af sundhetsnämnden och fattigvården gemensamt och sammanhånga så med hvarandra, att det blir svårt att skilja dem och hur skall det då gå, om fattigvården är fördelad på kretsar och sundhetsvården enligt kommunallagarne hvilat på kommunen i sin helhet.

En talare, motionären sjelf, har i sitt förslag tänkt sig roteindelningen införd så, att hvarje gård skulle utgöra en rote. Skall en roteindelning kunna praktiskt genomföras, måste det ock efter mitt omdöme vara genom ett allmänt stadgande, att hvarje jordegare svarar för sina fattiga. Men man bör icke, såsom nu föreslås, stadna på halfva vägen, ty det förefaller mig uppenbart att fattigvårdstungan kan blifva obilligt tryckande för medlemmarne i en krets utan deras eget förvållande. Om t. ex. i en rote, som innefattar en by, det finnes *en* jordegare, som matar denna del af kommunen med fattighjon, kommer deras underhåll att fördelas endast på jordegarne inom roten. Man föreställer sig visserligen, att det egna intresset skulle verka så mycket starkare inom en trängre krets, att de öfriga skulle hindra deras granne från att intaga fattiga; men det är minsann icke så lätt att hindra en känslolös eller lättsinnig husbonde att förfara såsom honom godt synes. I ett afseende kan fattigvårdstungan med allt

skäl fördelas på rotar, det är nemligen i fråga om de fattigas herbergerande. Redan i Byggningsbalken finnes föreskrift att fattighus skola byggas i alla socknar; men i åtskilliga delar af landet har stadgandet tillämpats sålunda, att hvar och en jordegare förbundit sig att lemna husrum jemte vedbrand åt de fattige, som finnas på hans gård. Denna anordning har af myndigheterna blifvit godkänd och mig synes att en fördelning på rotar af fattigvårdens tunga i detta hänseende lämpligen kan genomföras; men icke till den omfattning, som Utskottet föreslagit, ehuru jag medger, att meningen för närvarande är böjd att anse detta sätt vara lämpligast. Jag för min del anser det endast vara ett palliativ mot fattigvårdens tillökning och får yrka återremiss af punkten.

Herr Ekman, Carl: Äfven jag hyser de största betänkligheter mot bifall till denna punkt. Som stöd för dess antagande har Utskottet anfört "att få bestämmelser i fattigvårdsförordningen hafva varit så mycket öfverklagade, som denna". Men går man till en närmare undersökning af skälen för denna klagan, tror jag, att man skall finna i de flesta fall, att, om kretsindelningen varit lättare att införa än nu är fallet, så skulle genom en sådan kretsindelnings införande tillskyndats vissa medlemmar af kommunen en stor orättvisa, och det händer så ofta, att, då man ser, att man genom införandet af en ny författning skulle vinna en fördel, man klagar öfver den, som är, utan att tänka på, att det är just den sednare som lemna skydd åt vissa andra, hvilka skulle blifva förorättade, om man finge sin vilja fram. Vidare har yttrats, att man i en trängre krets skulle lättare kunna känna de fattige och lemna dem hjälp. Detta mål kan dock vinnas derigenom, att man indelar uppsigten öfver de fattige i mindre områden, och att de fattige få understöd in natura af dem, på hvilkas egor de äro boende, men dessa sedermera derför godtgöras af kommunen. Jag är öfvertygad om, att den nu ifrågavarande kretsindelningen skulle inom kommunen medföra högst menliga slitningar, och vi böra ihågkomma, att efter den nya kommunalförfattningen det finnes många andra beröringspunkter emellan kommunens medlemmar än blott i fråga om fattigvården. Hafva kommunens medlemmar kommit till hvarandra i spändt förhållande genom fattigvården, så fruktar jag högeligen, att äfven öfriga kommunalfrågor skulle komma att väsendtligen lida af detta. På dessa skäl hvartill många andra skulle kunna fogas, anhåller jag, att den föredragna punkten måtte afslås och så edes nu gällande lags stadgande i detta fall bibehållas.

Medan jag har ordet, torde jag få fästa uppmärksamheten på något alldeles nytt, som förekommer i slutet af denna punkt. Här är nemligen föreslaget, att "för återgång till gemensam fattigvård erfordras beslut, fattadt på enahanda sätt, som för fördelning stadgadt är". Enligt nu gällande författning kan en sådan öfverenskommelse om rot fördelning få träffas för 5 år, men derefter är det slut dermed, så vida icke ny öfverenskommelse kan träffas. Vill man åter att för återgång till gemensam fattigvård skulle erfordras ett beslut, som blifvit fattadt på samma sätt som vid uppgörande af fördelningen, skulle det i de flesta fall vara omöjligt att göra en återgång. Jag

har sålunda velat fästa uppmärksamhet derpå, att detta förslag går i en helt annan riktning än det stadgande, som nu finnes.

Grefve Mörner, Oscar: Då så många eller åtminstone flera talare hyst betänkligheter mot kretsindelningen, kan det vara skäl, att någon uppträder för att försvara den.

Jag huser icke de farhågor för denna indelning, som här blifvit uttalade och jag har under 23 års tid uti en socken haft enskild fattigvård, utan att detta förorsakat någon split mellan mig och öfriga sockenbor. Att, som en annan talare yttrat, kretsindelningen skulle grundläggas afvoghet vid afgörande af andra kommunalangelägenheter, har jag icke sett till, ty inom min socken hafva vi det oaktadt i allsköns fred uppgjort våra gemensamma angelägenheter. Orsaken, hvarför nu från ett visst håll påyrkas lätthet för införande af roteindelning, kan lätt begripas. På en del stora egendomar afhysas nemligen en mängd hemman under eget bruk, hvarigenom uppstår en ganska tryckande fattigvårdstunga och det är tanken härpå och begäret att skydda sig för denna tunga, som framkallat önskan, att icke så stora svårigheter måtte möta för en roteindelning. Det är visserligen sannt, att på annat ställe i detta Betänkande är det i 10 § 2 mom. af gällande fattigvårdsförordning stadgade särskilda bidrag föreslaget att höjas till 15 R:dr; men att utfä denna afgift är icke alltid så lätt och skulle kunna gifva anledning till split.

En annan talare har yttrat, att det vore alltför lätt att få den för kretsindelnings införande föreslagna röstöfvervigt, då i allmänhet kommunalstämmorna så litet besöktes. Detta kan jag också bestrida. Det är väl sannt, att icke alla stämmor äro talrikt besökta. Jag vet då jag, pastorn och klockaren, utgjort hela stämman — men det har varit då mindre viktiga frågor skulle afgöras, och jag tror ej att fruktan för att blifva öfverröstade utan möjligen öfvertygelsen, att jag skulle kunna göra upp dessa saker själf, har afhållit dem ifrån att besöka stämman. Men då det är saker, som intressera, komma de nog. I en församling, der jag fordom bodde och hade röstöfvervigt, voro ändå stämmorna ganska talrikt besökta, så att jag tror ej, att denna omständighet afskräcker de öfriga från att utöfva sin rösträtt. Dessutom tror jag icke, att så många socknar finnas, der *en* person kan diktera besluten. Här har yttrats, att i enlighet med kommunallagen skall hvar socken för sig utgöra en enhet. Ja, socken blir icke mindre enhet för det, att kretsindelningen finnes. Jag skulle hafva tvekat mycket mera, om anmärkningen om enhet kommit fram vid beslutet, att flera socknar kunna förena sig till ett fattigvårdssamhälle, ty då det står, att fattigvårdsstyrelse skall väljas på kommunalstämma, undrar jag hur detta i sådant fall skall gå till; utvägar komma nog äfven härfore att påfinnas, men i början kan dock ovisshet uppstå. Man säger vidare, att genom införande af kretsindelningen skulle bildas en klass af parias. Ja, mine Herrar, det sker lika väl nu. De slitningar, som en värd talare omnämmt, såsom inträffande vid flyttningarne, inföllo före 1846 under den tid, då socknarne hade rätt att förvägra en person att flytta in, derigenom att de ej tilläto honom att der blifva mantalsskrifven. Då var Sverige icke ett för alla öppet

land; men 1847 års författning gjorde i detta fall en brytning, som var en gärd åt rättvisan. Numera är tillfälle till bosättning betydligt lättadt, ty jord kan nu afsöndras och en person köpa sig en liten torfva för att der slå sig ned. Jag kan icke finna, att kretsindelningen skulle i detta hänseende komma att verka skadligt, utan jag är tvärtom öfvertygad, att den skall hafva ett välgörande inflytande. Då det dessutom är föreslaget, att det skulle erfordras en röstöfvervigt af $\frac{2}{3}$ vid två på hvarandra följande stämmor för att införa en dylik fördelning, så lär väl icke någon kunna säga, att beslutet fattas öfverlagadt och att icke den, som vill bevaka sin rätt, kan göra det. Jag instämmer för öfrigt i Herr Ekmans anmärkning, att det är bättre, som nu är, att efter 5 års förlopp skall förslag om kretsindelningens fortfarande åter framställas. Denna anmärkning skulle kunna gifva anledning till ett yrkande om återremiss; men då detta Betänkande icke gör anspråk på att vara ett utarbetadt lagförslag, utan endast att för Riksdagen framlägga vissa principer, som på annat håll komma att undergå en noggrann pröfning, så tycker jag för min del, att man icke bör i detta fall besvara med en återremiss. Jag anhåller om bifall till punkten.

Herr Reuterswärd: Då den föregående talaren bemött de anmärkningar, som jag till besvarande ämnat upptaga, kan jag vara helt kort. Jag får till en början säga, att jag dock icke kan instämma i hans åsigt, att det ej borde vara samma vilkor för återgång från som för indelning i kretsar. Jag tror det nemligen vara nödvändigt, att man för återgång uppställer några svårigheter, ty om efter 5 års förlopp en rote ordnat sin fattigvård väl, och den andra försummat sin, vore det hårdt för den förra att nödgas återgå till den gemensamma fattigvården. Jag ber dessutom få fästa uppmärksamhet på, att Utskottet varit betänkt att, om äfven förslaget om kretsindelning skulle bifallas, kommunens skyldighet att ansvara för fattigvården dock qvarstår, såsom man finner af den 13:de punkten. En annan talare har yttrat, att ju större fattigvårdssamhället är, desto bättre. Jag tror, att denna åsigt icke håller streck, ty i sådant fall borde man inrätta fattigvårdssamhällen häradsvis eller länsvis, eller kanske gå ända derhän, att Staten öfvertog alltsammans. För min del tror jag det för en ordnad fattigvård vara väsendtligt att få indela sig i kretsar, ty inom en trängre krets kan alltid tillsynen blifva bättre. Den fattige bör härigenom lättare kunna erhålla arbete, och man bör söka lagstadga så, att kommunen bör tillse, att hvar och en, som kan arbeta och bidra till sitt uppehälle, dertill sättes i tillfälle. En annan talare har yttrat, att det vore i allmänhet mycket lätt att åstadkomma en röstpluralitet, då kommunalstämmorna i de flesta fall äro så litet besökta. Jag har den erfarenheten, att, då frågor förekomma, som kunna, såsom denna, bedömas af och intressera alla, så infinna de sig nog. En talare kunde icke få klart för sig, huru fördelningen af de fattiga skulle tillgå vid öfvergång till kretsindelning. Det förvånar mig, att en man med hans erfarenhet icke inser detta. Antingen genom jemn fördelning på alla rotar af de fattiga, eller ock lemna kommunen genom kontanta bidrag någon ersättning åt de rotar, som få större an-

tal fattiga. Jag får slutligen ännu en gång gifva tillkänna, att jag lägger största vikt på, att Utskottets förslag i denna punkt blir antaget, egentligen därför att inom Andra Kammaren åsikten är i detta afseende så bestämd, att jag vågar påstå, att hela förslaget antagande hänger på, att denna punkt blir bifallen.

Jag anhåller om bifall.

Herr Almquist, Eric Victor: I detta fall liksom i så många andra gör vårt lands stora utsträckning, att de författningar, som äro nyttiga på ett håll, kunna vålla stora olägenheter på ett annat. Hvad roteindelningen särskildt beträffar, så är jag öfvertygad om, att en sådan indelning skulle hafva ett gagnande och välgörande inflytande på fattigvården, och jag vill därför icke motsätta mig densamma, om jag ock ej tror, att den öfverallt kan utföras på det sätt, som Utskottet tänkt sig. Utskottet har nemligen tänkt sig fattigvården indelad i rotar, som hvar och en för sig skulle utgöra en själfständig fattigvårdskrets. Detta anser jag icke lämpligt och i vissa trakter alldeles utförbart. I stora socknar är det naturligt, att socknen är af olika beskaffenhet i olika delar. Vissa delar äro befolkade af en förmögnare klass, och der högre bevilling finnes, der finnes ock betydligare bidrag till kommunen. Det finnes andra delar, der befolkningen är gles, men största antalet utgöres af fattiga. Delar man nu en sådan socken i rotar utan att lägga till grund en gemensam utdebitering af de för fattigvården erforderliga kostnader, uppstå så stora orättvisor, att man icke kan vänta, att befolkningen i dessa fattiga delar derpå skulle ingå; men genom den föreslagna majoriteteten måste de göra det. I det län, hvilket jag har äran representera, har man redan indelat tre af de stora socknarne i rotar; men der på det sätt, att hvar och en rote behåller de fattiga, som finnas inom den, men får sitt bidrag från kommunens gemensamma kassa. På detta sätt blir det rättvisast, och kommunallagen kommer att tillämpas i dess bestämmelse, att fattigbidragen skola utdebiteras på hela socknen. Särskilda omständigheter framställa förhållandena ännu bjertare. Befolkningen i skogstrakterna af detta län är rik på barn. Få hafva mindre än 10; men jag har der till och med sett 27 i en familj. Då fadren faller ifrån, kommer modren i betryck och barnen måste till största delen öfverlemnas till fattigvården. Hur skulle det gå, om flera sådana hushåll komme på en fattig rote? Det kan omöjligen gå för sig på annat sätt än att socknen får gemensamt bidra till deras underhåll. Jag får på dessa skäl och på det Utskottet må komma i tillfälle att taga i öfvervägande, huruvida för landet i dess helhet eller för vissa trakter någon modifikation må kunna framställas, yrka på återremiss.

Herr Wijkander: I denna punkt står jag på samma linie med Utskottet och det icke minst från den fattiges ståndpunkt, då jag anser förslaget äfven för honom gagneligt. Jag skulle därför kunna inskränka mig till att instämma med Utskottet; men redaktionen förleder till en anmärkning, hvilken efter min uppfattning är af den vikt, att den icke bör med tystnad förbigås. Jag ber eder, mine

Herrar, märka orden: "beslut derom fattas med en röstöfvervigt af $\frac{2}{3}$ utaf dem, som i röstningen deltaqa".

Jag förstår icke detta. Meningen kan väl icke vara, och är icke, jag vet det, att omröstningen skall verkställas per capita. Men någon tvetydighet bör icke finnas i ett betänkande, som af Första Kamraren godkännes, huruvida man afser någon ändring i den röstberäkningsgrund, som kommunalförfattningen bestämmer.

Friherre Raab, Adam: Ett yttrande af en annan talare har uppkallat mig. Denne talare och jag hafva alldeles lika åsichter deruti, att vi båda anse denna paragraf vara af särdeles stor vikt, ja kanske den viktigaste i hela förslaget, men skilja oss deruti, att han anser viktigt, att den blir antagen, jag, att den blir förkastad. Man har talat om orsaken, hvarför opinionen var så för kretsindelningen. Jo. saken är helt enkelt den, att fattigvården klämmer till, att man känner, att den är tung och därför vill man en förändring. Samma förhållande var det före 1846. Man hade då i allmänhet roteindelning; men fann detta olämpligt och önskade en förändring. Nu blåser vinden från annat håll, och man får ej för mycket fästa sig vid de ständiga kastningarne i densamma. En talare har från den fattiges synpunkt önskat roteindelning. Ja, i Amerikas Sydstater ville man äfven bibehålla slafveriet därför att slafvarne hade det bättre då. Det är min öfvertygelse, att det allmänna antagandet af roteindelningen är ett sätt att införa slafveriet i vårt land, att hålla folket hela lifvet fästade vid den torfva, der de äro födda. Vi måste ihågkomma, mine Herrar, att dessa olyckliga icke hafva någon rösträtt, att vi böra vara deras målsmän. En talare har antydt, att konsekvensen af detta förslag borde blifva, att hvar och en jordbrukare skulle försörja sina fattiga. En fattig bonde skulle då försörja en annan fattig stackare, som han tagit in på sina egor, och skulle således blifva straffad därför, att han var nog godhjärtad att icke kunna se en medmänniska stryka omkring utan hus och hem.

Jag tror det således vara högst vådligt att införa en obligatorisk kretsfordelning på grund af en röstöfvervigt af endast $\frac{2}{3}$ -delar och får därför, instämmande i de åsichter Herr Almquist framställt, yrka återremiss.

Herr Hasselrot: Jag ber om ursäkt. att jag ännu en gång nödgas begära ordet.

En talare har yttrat, att kretsindelningen skulle på sätt och vis stå i strid med kommunalförfattningen. Då vår nuvarande fattigvårdsförordning tillåter samhällena att indela sig i kretsar, om alla derom äro ense, så kan väl en sådan indelning ej vara i strid med kommunalförfattningen. Här har äfven yttrats, att fattigvårdssamhällena gerna må fördelas i kretsar, blott hela fattigvårdens tunga blefve gemensam för kommunen. Då förfölle hela intresset inom kretsen, och för att underhålla detta är det alldeles nödvändigt, att kretsen försörjer sina fattiga. Jag får äfven här fästa uppmärksamhet på, att beslut om kretsindelning och vilkoren derfor skola underställas Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes pröfning, och visar sig, att den

kommer att medföra några obilligheter, så kan Kongl. Maj:ts Befallningshafvande vägra sitt bifall och då blir ingen kretsindelning på dessa vilkor utaf. En värd talare har slutligen gjort en anmärkning vid ordställningen i första momentet af punkten. Jag medger, att den kunnat vara bättre och får upplysa, att meningen ingalunda är att afvika från det sätt att beräkna rösterna, som för kommunalstämma finnes stadgad.

Jag anhåller om bifall till punkten.

Herr von Möller: För min del tror jag, att kommunens splittring i rotar för fattigvårdens bestridande ingalunda är det lämpligaste sättet för vinnande af en god fattigvård, utan vida bättre är att låta denna angelägenhet vara gemensam för hela kommunen, liksom både skolvården och helsovården samt öfriga kommunala bestyr. Att underlätta roteindelningen genom att för dess genomdrifvande stadga en röstöfvervigt af endast $\frac{2}{3}$ -delar är derföre något, som jag anser ganska betänkligt och lätt kunna föranleda en orättvis fördelning af denna tunga inom kommunen, hvarföre jag också skulle hafva helt och hållet motsatt mig Utskottets förslag i denna del, såvida icke Utskottet tillika föreslagit, att beslut om dylik fördelning och vilkoren derför skulle underställas Konungens Befallningshafvandes pröfning, samt derjemte 13:de punkten i Betänkandet innehållit vissa garantier för att, äfven om roteindelning kommit till stånd, möjligen uppkommande missförhållanden i fördelningen af fattigvården kunna utjemas.

Deremot måste jag bestämdt motsätta mig 3:dje momentet i den nu föredragna punkten eller att för återgång till gemensam fattigvård skulle erfordras beslut, fattadt på enahanda sätt, som för fördelning är stadgad. Medgifver man en pluralitet af $\frac{2}{3}$ -delar att besluta roteindelning, så kan det vara tillräckligt, att detta beslut gäller för en tid af fem år, så att man derefter återgår till den gemensamma fattigvården, derest icke roteindelning ånyo beslutes. Gillar man Utskottets förslag, torde det blifva alltför svårt att komma ifrån en gång beslutad roteindelning — något hvartill jag, med den uppfattning jag eger om den gemensamma fattigvårdens företråde, icke med min röst vill bidraga. Jag önskar således, att det 3:dje momentet måtte utgå och att man bibehåller det nu gällande stadgandet i denna del.

Herr Heijkensköld: Jag tror, att, med upphäfvande af den obligatoriska fattigvården, det blir en gifven följd, att man äfven måste vidtaga de åtgärder, som Utskottet i denna punkt föreslagit, ty i och med detsamma fattigförsörjningen blir mera ställd på frivilliga gåfvor är naturligt, att man heldre ger åt dem, som bo i samma rote, som man själf, och hvilka man således bättre känner till. Jag känner till två ställen, der före 1846 fattigvården var fördelad på rotar. Der fördes då klagan öfver fattigvården; men icke i så hög grad som nu. En talare har befarat, att, om fattigvården blefve fördelad på kretsar, en hemmanssegare skulle intaga mera löst folk än han skulle

göra, om den åläge hela kommunen. Jag tror tvärtom, att om kommunen blir indelad på rotar, betänker sig en hemmansegare mera, innan han intager löst folk, emedan hans bidrag härför till roten proportionaliter skulle blifva större än till kommunen. Motståndet mot kretsindelningen utgår nu vanligen ifrån de hemmansegare, som finna med sin fördel förenligt att bruka jorden med mycket löst folk, äfvensom ifrån fabrikssegare, som hafva många arbetare. Enligt min åsigt har roteindelningen den onekligen stora fördel med sig, att hvarje jordegare skall, för att minska sin kostnad, söka bereda den fattige tillfälle att genom arbete försörja sig sjelf, och det är väl derhän man i första rummet bör söka komma. Jag har icke hört någon omnämna de så kallade fattigkassorna, hvilka åtminstone i de kommuner, jag känner till, äro ganska betydliga. Af dessa kunde vid ovanliga förhållanden något understöd för en rote erhållas. På dessa skäl och med den kännedom jag har om allmänna meningen i detta afseende i min hemort, får jag yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Brusewitz: Jag har endast begärt ordet för att, ehuru i vissa fall gillande roteindelning, likväl instämna i den anmärkning, som Herr Ekman framställt mot de föreslagna stadgarne för återgång från roteindelning.

Grefve Wachtmeister: Med anledning af Herr Wijkanders anmärkning får jag upplysa, att Utskottets mening icke varit någon annan än den, att det skulle fordras $\frac{2}{3}$ -delar af det afgifna röstetalet. Jag kan för min del icke finna någon otydlighet i uttrycket, sådant det är; men vill man en redaktionsförändring, så skall jag icke sätta mig deremot, ehuru jag icke anser det behöfligt, helst i en efterföljande punkt stadgas, att beslut i dylika frågor fattas efter den vid kommunalstämma bestämda rösträtt.

En talare, som för öfrigt gillade roteindelningen, har förkastat denna punkt på grund af deri föreslagna stadganden för återgång från roteindelning. Jag får härvid fästa uppmärksamhet på, att beslut om roteindelning gäller för 5 år och att under dessa 5 år får ingen förändring göras. Sedermera får ändring ske; men Utskottet har ansett sig böra stadga så stark röstöfvervigt för återgång på den grund, att en rote, som gjort uppföringar för att få sin fattigvård väl ordnad, bör hafva någon säkerhet för att icke gå miste om den härigenom uppkomna fördelen genom en enkel röstpluralitet, såsom nu är stadgad. Jag vill icke upptaga tiden med att besvara flera anmärkningar, jag vill endast fästa mig vid ett yttrande af en ledamot från Norrland, nemligen, att det vore ändamålsenligt att för tillsynen och vården af de fattiga fördela kommunen i rotar; men att hela underhållstungan skulle fördelas på socknen i sin helhet. Jag för min del anser detta sätt att gå till väga ingalunda vara lämpligt, enär derigenom det egna ekonomiska intresset för roten försvinner och endast besväret återstår och det i mångdubbel grad.

Jag får på dessa skäl yrka bifall till punkten.

Herr

Herr Wijkander: Då Utskottets ordförande icke gjort något bestämdt yrkande om en redaktionsförändring, får jag yrka bifall till punkten, med den förändring att i stället för orden "som i röstningen deltaga" införas orden "af de afgifna rösterna".

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande punkten oförändrad; dels af Herr von Möller bifall till densamma med uteslutande af tredje momentet; dels af Herr Wijkander, att punkten skulle antagas med den förändring, att i stället för slutorden i det första momentet: *två tredjedelar utaf dem, som i röstningen deltaga*, införas orden: *två tredjedelar af de afgifna rösterna*; dels att punkten måtte återförvisas och dels slutligen att den skulle afslås.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten oförändrad och, då dervid svarades många ja, blandade med nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Sedan votering begärts samt Kammaren, uppå Herr Grefven och Talmannens framställning, till kontraproposition vid voteringen antagit återremiss af punkten, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller 7:de punkten i Första Kammarens Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 2, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, återremitteras denna punkt.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 30;
Nej — 20.

Rubriken.

Godkändes.

Den vidare föredragningen af Utlåtandet blef härefter uppskjuten till ett efterföljande sammanträde.

Anmäldes och bordlades Konstitutions-Utskottets Memorial N:o 7, angående anmäld anledning till anmärkning mot Statsrådet och Chefen för Landtförsvars-departementet.

Härefter anmälde sig och yttrade:

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag får vördsamt hemställa, att Konstitutions-Utskottets nu bordlagda Memorial N:o 7 måtte sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde, för att då kunna ånyo bordläggas och sedermera förekomma till slutlig behandling i sammanhang med samma Utskotts Memorial N:o 4.

Detta förslag bifölls.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 12 på natten.

In fidem
C. Brakel.